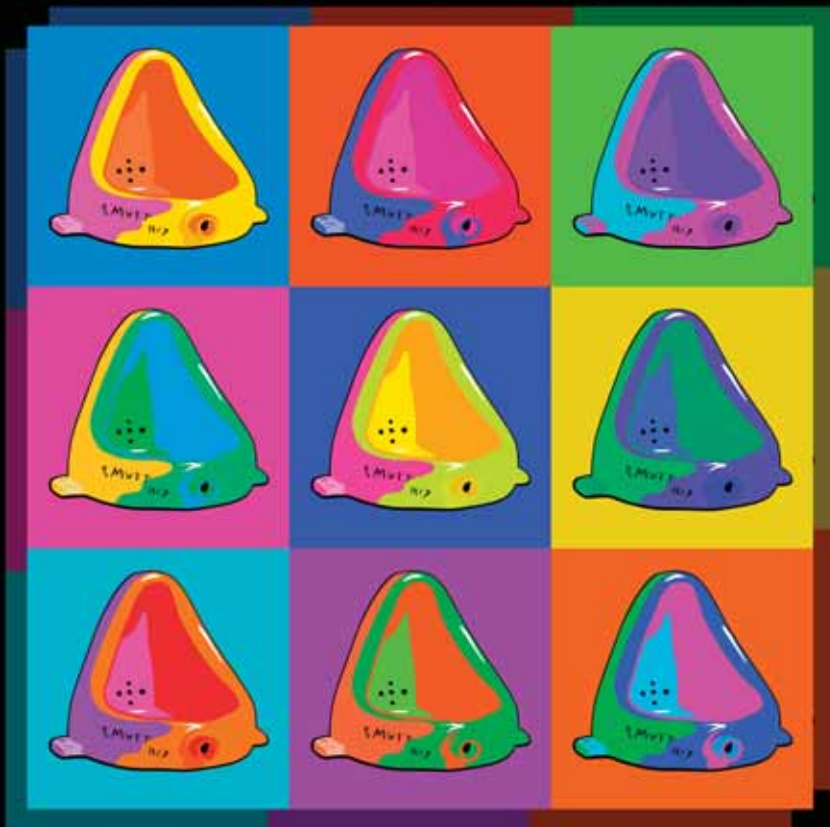

POLICZONE I POLICZENI!

ARTYŚCI I ARTYSTKI W POLSCE

DOROTA ILCZUK

EWA GRUSZKA-DOBRYŃSKA, ZIEMOWIT SOCHA, WOJCIECH HAZANDOWICZ

Zespół Centrum Badań nad Gospodarką Kreatywną Uniwersytetu SWPS

prof. dr hab. Dorota Ilczuk, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny
(kierownik badania)

Anna Karpińska, CBnGK SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny
(koordynatorka badania)

Emilia Cholewicka, doktorantka, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Ewa Gruszka-Dobrzyńska, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Wojciech Hazanowicz, JM Poland, Polska Rada Muzyczna (koordynator
procesu badawczego)

Michał Jabłoński, badacz niezależny

Monika Makuch, badaczka niezależna

Justyna Mencil, Instytut Badawczy IPC

Antoni Rosochacki, prawnik, Brothers in Arts

dr Ziemowit Socha, Instytut Badań Edukacyjnych, Wyższa Szkoła Bankowa
w Toruniu

Krzysztof Sokołowski, student, Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Dominika Stachniałek, badaczka niezależna

Stanisław Trzcński, doktorant, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny,
STX Jamboree

Katarzyna Wierzbicka, badaczka niezależna

Ewa Wysocka, badaczka niezależna

Małgorzata Zwierchowska, Royal Academy of Music, Londyn

Dorota Ilczuk, Ewa Gruszka-Dobrzyńska,
Ziemowit Socha, Wojciech Hazanowicz

POLICZONE I POLICZENI!

ARTYŚCI I ARTYSTKI W POLSCE

Warszawa 2020

Badania powstały w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Kultury organizowanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

**UNIWERSYTET
SWPS**

Badania zrealizowane na zlecenie Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina przez Centrum Badań nad Gospodarką Kreatywną Uniwersytetu SWPS

Recenzent: prof. dr hab. Marian Noga, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

Opracowanie redakcyjne i korekta: Hanna Januszewska

Projekt okładki: Marta Frej

© Copyright by Authors, Uniwersytet SWPS and Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2020

ISBN 978-83-8017-344-6 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-8017-356-9 (wersja on-line)

ISBN 978-83-62443-62-8 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-62443-61-1 (wersja on-line)

Opracowanie komputerowe, druk i oprawa:
Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Infancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel. 22 635 03 01
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

WYDAWNICTWO

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
1. Metoda badania	15
2. Szacowanie liczebności (I faza badania).....	20
2.1. Źródła danych	20
2.2. Wyniki dotyczące liczebności artystów, twórców i wykonawców	22
3. Badanie uzupełniające (II faza badania).....	31
3.1. Procedura badania przy użyciu techniki CAWI	31
3.2. Kwestionariusz badania.....	32
3.3. Wyniki badania ankietowego (listopad 2018)	33
3.3.1. Sylwetka respondenta.....	33
3.3.2. Praca: zarobki, czas pracy, formy zatrudnienia	45
3.3.3. Opinie respondentów na temat wprowadzenia rozwiązań dedykowanych artystom, twórcom i wykonawcom	56
3.4. Głosy artystów, twórców i wykonawców	68
4. Podsumowanie wyników badania.....	74
5. To jeszcze nie koniec	80
Załączniki	83
Załącznik 1 – Tabele wyników wg zawodów i branż	83
Załącznik 2 – Ankieta badania CAWI	109

SPIS STOSOWANYCH SKRÓTÓW

BN	– Biblioteka Narodowa
CEA	– Centrum Edukacji Artystycznej
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
IMiT	– Instytut Muzyki i Tańca
IT	– Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego
MF	– Ministerstwo Finansów
MRPiS	– Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NIFC	– Narodowy Instytut Fryderyka Chopina
PFT	– Polska Federacja Tańca
PISF	– Polski Instytut Sztuki Filmowej
PZT	– Polski Związek Tańca
SAWP	– Stowarzyszenie Artystów Wykonawców Utworów Muzycznych i Słowno-Muzycznych
SPAM	– Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków
SPP	– Stowarzyszenie Pisarzy Polskich
STLi	– Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury
STLu	– Stowarzyszenie Twórców Ludowych
STOMUR	– Stowarzyszenie Muzyków Rozrywkowych
UL	– Unia Literacka
ZAiKS	– Stowarzyszenie Autorów ZAiKS (d. Związek Autorów i Kompozytorów Scenicznych)
ZAPA	– Związek Autorów i Producentów Audiowizualnych
ZASP	– Związek Artystów Scen Polskich
ZLP	– Związek Literatów Polskich
ZPAP	– Związek Polskich Artystów Plastyków
ZPAV	– Związek Producentów Audio-Video
ZZAB	– Związek Zawodowy Artystów Baletu
ZZAP	– Związek Zawodowy Artystów Polskich

„Szanowni Państwo, sytuacja artystów i twórców w Polsce jest alarmująca. Byt artyści cechuje niepewność – metaforyczna i dosłowna. Brak powszechnego zrozumienia dla specyfiki pracy artystycznej z jednej strony, niepewne i nieregularne dochody, wypalenie zawodowe i brak ubezpieczeń społecznych z drugiej.

Po wielomiesięcznych, otwartych i powszechnych konsultacjach środowiskowych, które odbyły się w 2016 i 2017 roku w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Kultury, wiele potrzeb i oczekiwań artystów i twórców zostało zidentyfikowanych. Na tej podstawie powstały propozycje zmian systemowych, które stworzą system uprawnień dla tej grupy zawodowej. Proces legislacyjny wymaga określenia przewidywanych kosztów zaproponowanych rozwiązań. Nie jest to możliwe bez oszacowania liczby potencjalnych adresatów. Pierwsze w historii powojennej Polski prace szacunkowe realizowane są przez Zespół Badaczy z Uniwersytetu SWPS na zlecenie Narodowego Instytutu im. Fryderyka Chopina. Ich wyniki zaważą na wieloletniej sytuacji prawnej i ekonomicznej artystów i twórców w Polsce.

Dlatego Artyści, Twórcy prosimy wypełnijcie tę Ankietę i umożliwicie stworzenie systemu uprawnień, którego architektami i realizatorami, a później beneficjentami będziecie sami. To poważna sprawa. Chodzi w niej nie tylko o rzetelność przeprowadzonych badań, ale o Waszą przyszłość.

Ankieta jest w pełni anonimowa, zaś jej wyniki posłużą tylko do statystycznych opracowań zbiorczych.”

Tak brzmiał skierowany jesienią 2018 roku do artystek i artystów, twórczyń i twórców apel. Był on wprowadzeniem do ankiety wysyłanej w ramach pierwszej w Polsce powojennej próby szacowania liczebności środowiska artystycznego. Apel przytaczam w całości, gdyż ważny jest przedstawiony w nim kontekst wydarzeń, jak i ukazany dramatyzm sytuacji społeczno-zawodowej artystów.

W latach 2013–2018 kierowałam cyklem prac badawczych dotyczących rynku pracy artystów i twórców. Były to badania zarówno o charakterze podstawowym,

jak i badania stosowane. Miały na celu zdiagnozowanie specyfiki rynku pracy artystów i analizę ich sytuacji zawodowej w Polsce. Wraz z zespołem dokonałam eksploracji doświadczeń międzynarodowych, zarówno w monitorowaniu i analizie tego obszaru, jak i różnorodnych form wsparcia udzielanych artystom. Zaś jednym z najambitniejszych postawionych przede mną celów badawczych było oszacowanie liczebności zawodowo aktywnych artystów w Polsce. Monografia ta stanowi zatem kontynuację podejmowanej przeze mnie tematyki rynku pracy artystów i twórców. Warto przytoczyć ustalenia i wnioski płynące z poprzednich, wieloletnich badań¹:

„Rynek pracy artystów zaliczany jest do rynków czynników produkcji. (...) Popyt na takim rynku ma charakter pochodny, czyli zależy od popytu na produkty, do wytworzenia których te czynniki są wykorzystywane. Wielkość popytu na rynku pracy artystów zależy od gotowości do uczestnictwa w życiu kulturalnym (finansowanego ze źródeł prywatnych obywateli) oraz stopnia zaangażowania państwa w finansowanie «zbiorowej konsumpcji» dóbr kultury. (...) Celem polityki kulturalnej państwa jest oddziaływanie nie tylko na stronę popytową rynku. Poprzez pośrednie i bezpośrednie sposoby finansowania samych artystów i infrastruktury ma też miejsce ingerencja państwa po stronie podażowej rynku. Efektem tej ingerencji powinny być instytucje wspomagające funkcjonowanie wszystkich podmiotów rynku pracy jako sprawnego, dającego poczucie bezpieczeństwa systemu, zrozumiałego dla wszystkich jego uczestników. Instytucje rozumiane są tu jako «normy, regulacje oraz procedury gwarantujące ich przestrzeganie; głównym ich zadaniem jest zmniejszanie niepewności dla ludzkich interakcji» [Douglass North]. Te instytucje spowodują, że rynek będzie niedoskonały, ale ta niedoskonałość działać powinna na korzyść wszystkich uczestników rynku. Taki też tok myślenia przyjęliśmy w naszym badaniu, wychodząc od rozpoznania istoty i problemów rynku pracy artystów i twórców, a kończąc na rekomendacjach dotyczących stworzenia systemu norm, mechanizmów i instytucji umożliwiającego działanie stabilnego rynku pracy artystów w Polsce.

Rynek pracy artystów to rynek nabywcy, który w sytuacji braku obiektywnych kryteriów dzieła artystycznego często nie jest w stanie odróżnić

¹ W tekście wykorzystano: D. Ilczuk, T.M. Dudzik, E. Gruszka, A. Jeran, *Artyści na rynku pracy*, Kraków 2015.

produktu będącego wyłącznie efektem skutecznego marketingu od dzieła utalentowanego artysty. Cechą charakterystyczną podażowej strony rynku jest niski stopień substytucji talentów i umiejętności artystów ze strony technologii, ale też z tych samych powodów artyści mają ograniczone możliwości (i gotowość) podejmowania pracy w innych branżach. Artyści świadczą pracę często niezależnie od poziomu wynagrodzenia, ale też w sytuacji wyjątkowo utalentowanych (albo skutecznie wypromowanych) artystów mogą występować ekstremalnie wysokie wynagrodzenia. (...) jest to rynek, na którym dochody są niepewne i nieregularne, choć mogą osiągać bardzo wysoki pułap. Sukces zawodowy nie zawsze gwarantuje osiągnięcie wysokiego poziomu stabilizacji finansowej. Dominują poza-etatowe formy zatrudnienia.

Specyfiką sytuacji polskiej jest to, że zabezpieczenie socjalne w formie ubezpieczenia medycznego i emerytalnego – wobec braku sprzyjających rozwiązań systemowych – zaczyna być luksusem dla najbogatszych. (...) Niski poziom profesjonalizacji rynku wyraża się w braku ugruntowanej pozycji instytucji pośredniczących (agencji pracy, menedżerów). (...) Obraz rozdrobnionego, dość podzielonego środowiska uzupełniają oceniane jako nieskuteczne organizacje branżowe. Zaobserwować można wyraźne luki w polityce rządowej, odnoszące się zarówno do kwestii podażowych (szkolnictwo artystyczne), jak i popytowych (skala wsparcia bezpośredniego dla artystów, ulgi podatkowe, poziom edukacji kulturalnej). Badania potwierdziły wstępne założenia, że rynek pracy artystów i twórców w Polsce nie jest w wystarczający sposób analizowany i monitorowany, a zawodowa sytuacja twórców i artystów nie jest adekwatna do rozpoznanych tendencji rozwojowych, zgodnie z którymi kultura i jej przemysły zostały uznane za nowy obszar inwestowania, źródło kreatywności i innowacyjności.

Konkluzja z badania «Rynek Pracy Artystów i Twórców w Polsce» (2013) była następująca: 63% aktywnych zawodowo artystów biorących udział w naszym badaniu ocenia źle i bardzo źle wsparcie ze strony państwa dla artystów. W kontekście innych wyników badania brzmi to jak sygnał SOS wysłany przez artystów. Odpowiedzią na ten sygnał powinno być takie zaprojektowanie systemowych rozwiązań na rynku pracy artystów, które uczynią jego funkcjonowanie profesjonalnym i przyjaznym dla samych twórców.”

Zaczęliśmy się nad takimi rozwiązaniami zastanawiać, wychodząc od rozpoznania doświadczeń międzynarodowych i enumeracji czynników stymulujących rynek pracy artystów w Polsce. Stworzyliśmy autorską propozycję Systemu wsparcia artystów, w której jako jeden z ważnych elementów wskazaliśmy wprowadzenie pojęcia „status artysty zawodowego”.

W tej monografii przedstawiamy wyniki ostatniego kierowanego przeze mnie badania zakończonego w grudniu 2018 roku. Jest to pierwsze w historii powojennej Polski badanie mające na celu oszacowanie wielkości środowiska artystycznego, z uwzględnieniem grup zawodowych związanych z następującymi branżami: sztuki wizualne, architektura, muzyka, teatr, taniec, film, literatura oraz twórcy ludowi. Zostało ono przeprowadzone na zamówienie Narodowego Instytutu im. Fryderyka Chopina przez Zespół Badaczy Centrum Badań nad Gospodarką Kreatywną z Uniwersytetu SWPS (dalej okreśłany jako Zespół Badawczy).

Głównym celem badania było znalezienie odpowiedzi na pytanie dotyczące liczebności artystów, twórców i wykonawców na terenie całej Polski. Charakter przedsięwzięcia nosił silne znamiona badań eksploracyjnych, których uprzednio nie podjęto w takim zakresie w żadnym ośrodku naukowym bądź statystycznym. Dodatkowymi celami badania były m.in. pobudzenie aktywności środowiska w kwestii wprowadzania rozwiązań systemowych dotyczących wsparcia artystów oraz zdobycie danych szczegółowych, które pozwolą w sposób systematyczny analizować sytuację artystów, twórców i wykonawców w Polsce. W tym kontekście dotykamy aplikacyjnego aspektu prowadzonych badań. Bez znajomości wymiaru liczbowego środowiska niemożliwe było bowiem obliczenie kosztów projektowanego systemu wsparcia dla artystów, a tym samym wprowadzenie zmian systemowych w polityce kulturalnej w Polsce.

W niniejszej publikacji przedstawiamy krok po kroku kolejne fazy procesu badawczego i ich wyniki.

W rozdziale pierwszym skupiamy się na ukazaniu zastosowanej autorskiej metody badawczej. Przedmiot badań stanowiła liczebność osób wykonujących pracę powszechnie uważaną za artystyczną i twórczą, zaś kluczem ich identyfikacji są wykonywane przez nie zawody. Analiza danych zastanych dotyczących liczebności artystów została wsparta techniką uspoźniania źródeł, a więc dążeniem do tego, aby dane otrzymane z rozproszonych baz danych były jak najbardziej porównywalne. Praca w badanych branżach łączy się z wielozawodowością, czyli łąčeniem zawodu artystycznego i pozaartystycznego, jak i wykonywaniem kilku

zawodów artystycznych. Z tego względu zdecydowano o uzupełnieniu procesu badawczego o badanie ankietowe. To pomogło zarówno w rozpoznaniu skali wielozawodowości omawianego środowiska, jak również jego sytuacji zawodowej i oczekiwań dotyczących systemu wsparcia. Powiązało też w nierozzerwalny sposób dwie, realizowane równolegle fazy badań: analizę danych zastanych i badania ankietowe.

W rozdziale drugim przedstawiamy proces badawczy i uzyskanie wyniku szacowania liczebności artystów, twórców i wykonawców. Szczegółowo omawiana jest I faza prac badawczych, która wiązała się m.in. z analizą rozproszonych baz danych. Informacje z tych baz miały charakter danych zastanych i dotyczyły wskazanych przez Zleceniodawcę branż działalności kulturalnej. W rozdziale podano dwa warianty szacowania liczebności artystów, twórców i wykonawców uzyskane w wyniku wieloetapowego badania według autorskiej metody. Wariant drugi, traktowany jako ostateczny, stanowi połączenie wyników badań z fazy I zmodyfikowanych informacjami pochodzącymi z II fazy badania.

W rozdziale trzecim zawarliśmy analizy danych pochodzących z przeprowadzonych w ramach fazy II badań uzupełniających (CAWI). Dotyczą one sylwetki respondenta, informacji na temat poziomu wynagrodzeń i formuły wykonywanej pracy artystycznej, a także opinii respondentów na temat rozwiązań dedykowanych osobom parającym się pracą artystyczną i twórczą. Ten rozdział zawiera syntetycznie przedstawione wyniki pochodzące z przeprowadzonej metodą CAWI ankiety, w tym szereg tabel krzyżowych.

Na zakończenie podajemy podsumowanie wyników przeprowadzonych badań, a także informacje dotyczące procesu realizacji badania według autorskiej metody.

W załącznikach przedstawiamy przykłady bardziej szczegółowych, nieomówionych w treści tabel w ujęciu zawodowym i branżowym, które można utworzyć na podstawie zebranych danych, a także ankietę internetową użytą w ramach uzupełniającego badania CAWI.

Zagadnienie, z którym zmierzył się Zespół Badawczy było zadaniem nietrywialnym i pracochłonnym. Trzeba podkreślić, że sukces badania w ogromnej mierze zależał od zrozumienia wagi badanego problemu i świadomego wsparcia środowisk artystów, twórców i wykonawców. I nie są to puste słowa. Pięć tysięcy wypełnionych ankiet – w uzupełniającym badaniu CAWI – mówi samo za siebie. Jest to pięć tysięcy osób, które zaufały idei prowadzenia badań opinii w celu wprowadzenia regulacji systemowych. Podziękowania kierujemy do naszych

szczególnie zasłużonych w tej materii ekspertów: Doroty Buchwald, prof. Janusza Foglera, Wincentego Krawczyka, Rafała Lisowskiego, Zygmunta Miłoszewskiego, Pawła Onochina, Zbigniewa Zasady.

Dokonanie szacunku liczebności artystów i twórców w Polsce zawdzięczamy życzliwości ponad 600 podmiotów: agend rządowych, publicznych instytucji kultury, stowarzyszeń twórczych, branżowych związków zawodowych, organizacji zbiorowego zarządzania, niezależnych organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych oraz grup nieformalnych, z którymi się kontaktowaliśmy. Wszystkim, choć w szczególności tym którzy dostarczyli dane, należą się podziękowania za poświęcony nam czas. A za wytrwałość w konsekwentnym zmierzaniu do stworzenia systemu wsparcia artystów, twórców i wykonawców w Polsce i wiarę w badaczy dziękujemy dyrektorowi Arturowi Szklenerowi i jego Zespołowi oraz Minister Wandzie Zwinogrodzkiej.

Dorota Ilczuk

I. METODA BADANIA

Najważniejszym celem niniejszego badania było określenie liczby osób pracujących w szeroko rozumianej dziedzinie kultury w Polsce. Chodzi tu oczywiście o aktywną pracę artystyczną, twórczą i wykonawczą, nie zaś pracę biurową, organizacyjną czy też techniczną. Świadomie zdecydowano się odejść od definiowania niedookreślonych i wywołujących zazwyczaj badawczo zbędną dyskusję terminów „artysty”, „twórcy”, „wykonawcy”. Zgodnie z przyjętą definicją operacyjną przedmiotem badań liczebności uczyniono osoby wykonujące pracę określaną jako artystyczna, twórcza i wykonawcza. Kluczem ich identyfikacji były wykonywane przez te osoby zawody. Badaniem zostały objęte, wskazane przez Zleceniodawcę, następujące branże: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, taniec, teatr oraz twórczość ludowa. W każdej z tych branż Zleceniodawca wyznaczył katalog zawodów tworzących branżę. Podstawą opracowania zestawień zawodów były konsultacje środowiskowe przeprowadzone przy okazji serii debat, znanych szerzej jako Ogólnopolska Konferencja Kultury².

Przyjęto wstępne założenie, że liczone będą osoby utrzymujące się z działalności twórczej lub artystycznej, dla których działalność ta stanowi bardzo istotną składową budżetu ich gospodarstw domowych. Konkretnie dotyczyło to zastosowania stosowanego uprzednio przy charakteryzowaniu artysty zawodowego (D. Throsby; D. Ilczuk, T. Dudzik, E. Gruszka, A. Jeran) kryterium min. 50% dochodów z pracy artystycznej w dochodach ogółem (dla literatów 30%). Jednak w toku badań założenie to okazało się zbyt wykluczające. Przychylono się do głosów organizacji branżowych oraz samych badanych i zweryfikowano negatywnie to podejście. W badaniach liczebności uwzględniono wszystkich zgłaszanych przez organizacje branżowe, a także samodzielnie deklarujących swoje zawodowe zaangażowanie w pracę artystyczną, twórczą i wykonawczą.

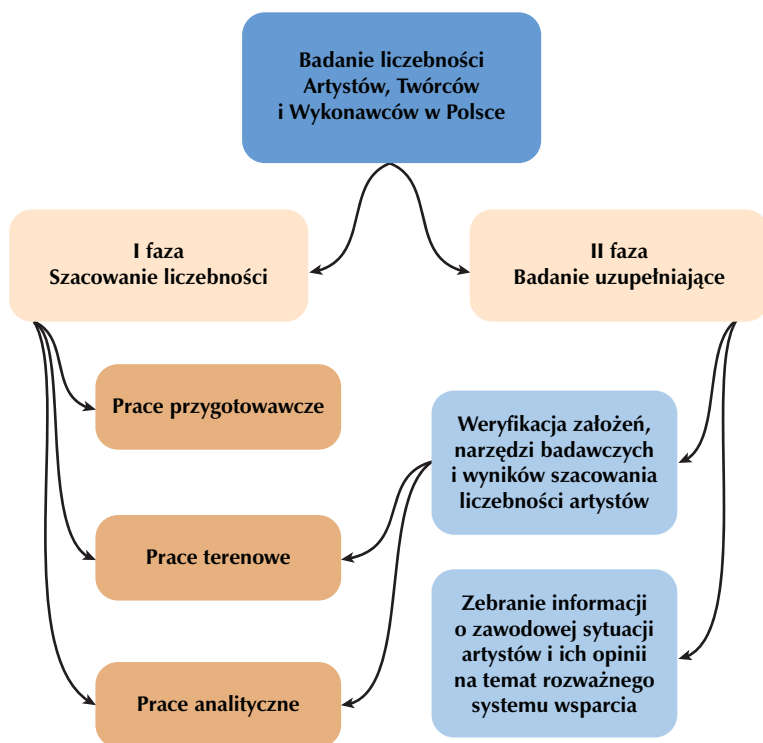
Badanie liczebności artystów, twórców i wykonawców zostało przeprowadzone według autorskiej metody obejmującej dwie, równoległe realizowane fazy:

² Proponowany spośród wielu możliwych, a zastosowany w badaniu wybór branż jest zgodny z podziałem zastosowanym w pracach Ogólnopolskiej Konferencji Kultury.

- I. Faza – badanie liczebności artystów, twórców i wykonawców oparte w głównej mierze na integracji istniejących baz danych,
- II. Faza – badanie uzupełniające (CAWI, ankieta internetowa).

Na rysunku 1 przedstawiamy graficzną prezentację przeprowadzonych prac badawczych, a następnie szczegółowo omawiamy przyjętą autorską metodę badania i sekwencje działań.

Rysunek 1. Badanie liczebności artystów, twórców i wykonawców

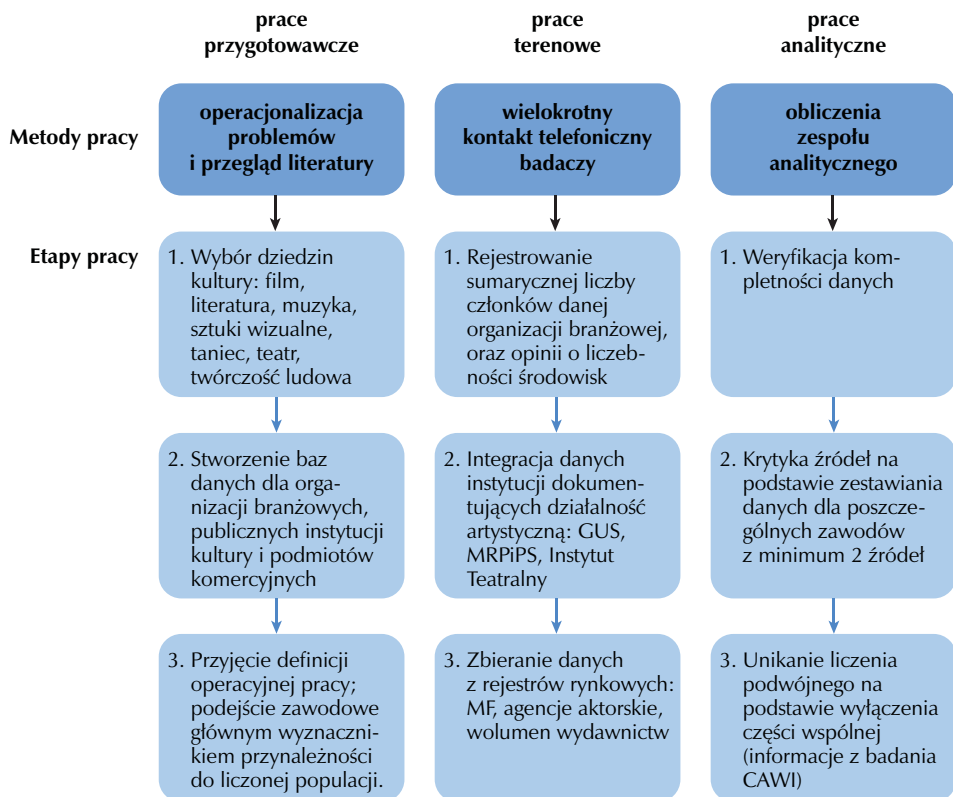
Źródło: opracowanie własne.

Prace badawcze prowadzone w ramach fazy pierwszej miały odpowiedzieć na pytanie o zarejestrowaną we wszystkich źródłach liczbę osób. Przeprowadzono krytyczną integrację zasobów znajdujących się w niejednorodnych bazach danych. Wśród tych ostatnich należy wyróżnić przede wszystkim źródła danych o konkretnych zawodach artystycznych, twórczych i wykonawczych. Uzyskanie

informacji zbiorczych o zawodach było kluczowe, gdyż wobec obostrzeń związanych z ochroną danych osobowych oraz tajemnicą statystyczną, było jedynym sposobem uzyskania w tak krótkim czasie wiarygodnych wyników badawczych. Analiza danych zastanych została wsparta techniką uspoźniania źródeł, a więc dążeniem do tego, aby dane otrzymane z niejednorodnych baz danych były jak najbardziej porównywalne.

W I fazie można wyróżnić trzy rodzaje prac badawczych (składające się z kolejnych kroków badawczych). Prace te zostały przedstawione w sposób graficzny na poniżej zamieszczonym diagramie. Szczegółowe informacje dotyczące realizacji poszczególnych kroków badawczych znajdują się w kolejnej części tekstu dotyczącej pierwszej fazy badania (2.1).

Rysunek 2. Zakres prac badawczych w I fazie badania

Źródło: opracowanie własne.

Osiągnięcie celu głównego badania, czyli określenie liczby artystów, twórców i wykonawców w ramach pierwszej fazy projektu można skategoryzować raczej jako trudno osiągalny. Podkreślając możliwość uzyskania danych niepełnych, autorzy piszą zamiennie o szacowaniu liczebności osób wykonujących pracę artystyczną, twórczą i wykonawczą, jak i o liczeniu artystów, twórców i wykonawców. Zwłaszcza, że – jak pokazały wcześniejsze badania – praca w badanych branżach łączy się z wielozawodowością rozumianą zarówno jako łączenie wykonywania zawodu artystycznego i pozaartystycznego, jak i wykonywanie kilku zawodów artystycznych³. Niemniej jednak, rzetelność stanowiła myśl przewodnią badań. Z tego względu podjęto decyzję, aby rozbudować projekt o II fazę, a więc uzupełniające badanie ankietowe. Naczelna idea badania bazowała na przekonaniu, że tylko poprzez szeroko rozpowszechnione badanie ankietowe będzie można rozpoznać skalę wielozawodowości. Innymi słowy, nie oszacujemy rzetelnie, ilu członków liczy środowisko artystyczne w Polsce, jeśli nie sprawdzimy, jaki jego odsetek rejestrowany jest kilkukrotnie w różnych bazach danych. Jeśli natomiast określimy zakres części wspólnej pomiędzy bazami, to będziemy w stanie bardziej precyzyjnie oszacować liczebność badanych środowisk. Praca grupy badaczy bezpośrednio odpowiedzialnych za zbieranie danych podporządkowana była dwóm celom: dostarczaniu danych na temat liczebności członków badanych organizacji (por. kolumna „Dane z organizacji branżowych i stowarzyszeń” w tabeli 1) oraz rozdystrybuowaniu ankiety wśród jak największej ilości osób ze środowisk artystycznych.

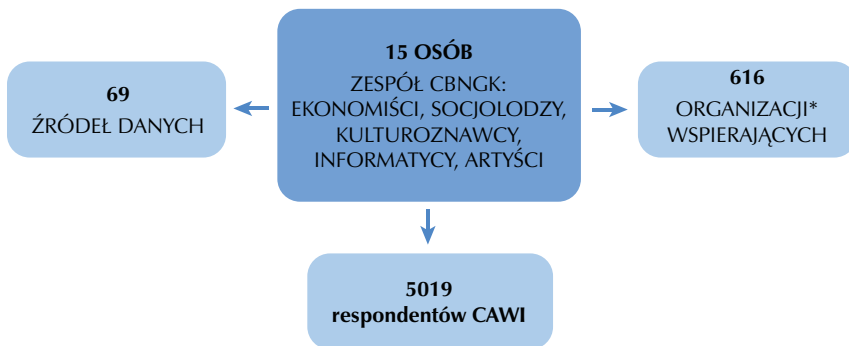
Druga faza badania opierała się na wykorzystaniu ankiety internetowej jako narzędzia badawczego. Została przeprowadzona równoległe z pierwszą. Oprócz nadrzędnego celu opisanego powyżej, miała misję edukacyjną oraz zadanie uzyskania informacji o sytuacji i oczekiwaniach badanego środowiska, wraz z lepszym poznaniem różnic i podobieństw pomiędzy poszczególnymi zawodami artystycznymi i twórczymi. Dodatkowym celem ankiety było zweryfikowanie poprawności użytego do badania katalogu zawodów. Z uwagi na brak możliwości dostępu do danych osobowych z baz analizowanych w I fazie badania, a tym samym – braku możliwości doboru losowego próby (z tych baz) do II fazy badania, zespół badawczy podjął próbę rozpowszechnienia informacji o ankiecie

³ Z. Socha, W. Walczak, K.M. Wyrzykowska, *Dynamika karier w obszarze całego środowiska muzycznego*, Fundacja Polskiej Rady Muzycznej, 2016, <http://prm.art.pl/wp-content/uploads/2017/05/Raport-final-bw.pdf>

w całym środowisku artystów, twórców i wykonawców – czyli w grupie zbliżonej do populacji generalnej.

W celu realizacji przedstawianego przedsięwzięcia badawczego 15-osobowy Zespół Badawczy Centrum Badań składający się z ekonomistów, socjologów, kulturoznawców, informatyków i artystów nawiązał współpracę z 616 organizacjami, instytucjami oraz podmiotami gospodarczymi. Ponad 69 z nich było jednocześnie dostawcami danych liczbowych. Dodatkowo zaproszono do bliższej współpracy odpowiedzialnych za poszczególne branże ekspertów – osoby reprezentujące różne środowiska artystyczne i twórcze, wspierające badaczy swoją wiedzą, pomagające w promocji badania oraz w krytycznej analizie wpływających danych. Istotnym wsparciem były listy wystosowane przez NIFC do GUS, MRPiPS oraz CEA. Praca zespołu badawczego graficznie przedstawiona jest na rysunku 3.

Rysunek 3. Praca Zespołu CBnGK w liczbach

* Instytucje kultury, stowarzyszenia branżowe, związki zawodowe, organizacje pozarządowe, podmioty prywatne, grupy nieformalne.

Źródło: opracowanie własne.

2. SZACOWANIE LICZEBNOŚCI

(I faza badania)

2.1. Źródła danych

W pierwszej fazie badania szacowania liczebności artystów, twórców i wykonawców przyjęto zasadę wykorzystania co najmniej dwóch źródeł. Oznacza to, że każda suma liczebności środowiska (a dokładniej liczebności każdego zawodu) pochodziła z dwóch lub więcej niezależnych źródeł. Jednocześnie każda z nich musiała pochodzić z innej przestrzeni. Wykorzystano dane zbiorcze centralnych jednostek państwowych i statystycznych (np. Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Finansów, GUS, instytutów MKiDN), dane z organizacji twórczych (dane o członkostwie oraz pokryciu środowiska pochodzące ze stowarzyszeń twórczych i branżowych związków zawodowych) oraz dane bezpośrednie związane z rynkiem pracy (np. dane związane z tantiemami pochodzące z organizacji zbiorowego zarządzania, dane Biblioteki Narodowej).

W miarę możliwości zastosowano również czwarte źródło, czyli dane pochodzące z parsowania internetu. Powstały więc nowe bazy danych uzyskane z istniejących zasobów internetowych na podstawie stworzonych na zamówienie parserów danych. Ponadto w branżach, które są bardziej rozproszone i mniej zinstytucjonalizowane (literatura, sztuki wizualne) zastosowano liczenie ręczne aktywnych twórców (np. agregacja danych z archiwów galerii sztuki w Polsce – sezony artystyczne 2016–2018).

Dane pochodzące z pierwszego źródła zostały pozyskane dzięki wysłaniu oficjalnych listów, w których proszono o udostępnienie danych o liczbie osób wykonujących dane zawody wg Klasyfikacji Zawodów i Specjalności MRPiPS⁴. Z kolei dane z drugiego źródła dostarczone zostały przez badaczy, którzy wcho-

⁴ Por. <http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci/wyszukiwarka-opisow-zawodow>

dzili w bezpośredni kontakt z odpowiednimi organizacjami. Dane z tego źródła pozyskiwano za pośrednictwem kontaktu telefonicznego oraz mailowego. Liczne i pogłębione rozmowy z przedstawicielami wielu organizacji stanowiły niezbywalny element tego etapu badań. Poza gromadzeniem danych liczbowych sprzyjały rozdystrybuowaniu ankiety w badanych środowiskach.

Tabela 1. Źródła danych o branżach/dyscyplinach sektora kultury

Branża	Dane z centralnych instytucji państwowych	Dane z organizacji branżowych i stowarzyszeń	Dane z rynku pracy
film	GUS, MF, MPiPS, PISF	SFP, PSM, PSC	Agencje aktorskie, ZPAV, ZAPA
literatura	GUS, MF	UL, SPP, STLi, ZLP	BN
muzyka	GUS, MF, MRPiPS, IMiT, IT	STOMUR, STL, SAWP, SPAM	ZAiKS, STOART
sztuki wizualne	GUS, MF, MRPiPS, CEA	ZPAP	case study liczby wystawianych dzieł w galeriach
taniec	GUS, MF, MPiPS, IT, IMiT	ZASP, PFT, PZTan, ZZAB	nie dotyczy
teatr	GUS, MF, MRPiPS, IT	ZASP, ZZAP	ZASP, agencje aktorskie
twórczość ludowa	GUS	STLu	nie dotyczy

Źródło: opracowanie własne.

Natomiast trzecia klasa źródeł wykorzystanych do szacowania liczebności środowisk twórczych pochodziła głównie bezpośrednio z organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, które posiadają informacje na temat liczby osób pobierających tantiemy. Tam, gdzie zabrakło podobnych informacji, uzupełniono je danymi nt. żyjących autorów książek zgromadzonych w największym polskim księgozbiore (czyli BN) oraz wykonano osobne studium dotyczące liczby twórców, których prace wystawiano w galeriach.

2.2. Wyniki dotyczące liczebności artystów, twórców i wykonawców

Zgodnie z przyjętą metodą badawczą wyniki dotyczące liczebności środowisk artystów, twórców i wykonawców uzyskane w trakcie I fazy badania zostały zweryfikowane dzięki informacjom pochodzącym z realizowanego równoległe badania uzupełniającego (II faza). Dlatego w poniżej przedstawionych szacunkach autorzy odnoszą się zarówno do pierwotnej koncepcji podziału na branże oraz zawody środowiska artystycznego, jak i – bogatsi w doświadczenie po wielomiesięcznej pracy ze środowiskiem (badanie ankietowe i konsultacje) – proponują własne ujęcie tego zagadnienia w nieco zmodyfikowanej formie.

Na podstawie analizy istniejących baz danych oraz przeprowadzenia szeregu wyliczeń własnych Zespół Badawczy uzyskał pierwsze dane o szacunkowej liczebności środowisk twórczych i artystycznych w Polsce. Przedstawiono je w tabeli 2. Biorąc pod uwagę definicję wejściową oraz zawody uwzględnione w „Katalogu zawodów twórczych i artystycznych” liczbę artystów, twórców i wykonawców w Polsce oszacowaliśmy na 44070 osób.

Tabela 2. Szacunkowe liczebności branż wg pierwotnej listy zawodów (2018)

Branża	Szacowana liczebność
muzyka	18750
sztuki wizualne	10330
teatr	5525
film	3080
literatura	2360
taniec	2250
twórczość ludowa	1475
interdyscyplinarne	300
SUMA	44070

Źródło: opracowanie własne.

W toku równoległe prowadzonych prac w I i II fazie badań Zespół Badawczy spotkał się z licznymi opiniami dotyczącymi samej ankiety oraz zakresu

badanych branż i zaliczonych do nich zawodów. Katalog zawodów był zbiorem otwartym i tym samym zostawił możliwość dyskusji oraz jego modyfikacji. Konsekwencją tej decyzji było otrzymanie szeregu propozycji dołączenia do katalogu innych zawodów⁵. W sztukach wizualnych zaproponowano dodanie zawodów: architekta, artysty ceramika, artysty wizualnego, ilustratora, kuratora, projektanta graficznego oraz rysownika – twórcę komiksów. W zawodach sugerowanych jako część branży literatura znalazły się: autor tekstów piosenek, dziennikarz, publicysta, redaktor oraz reportażysta (reporter). W filmie zaproponowano dodanie specjalności: animator, kierownik produkcji, kolorysta, producent filmowy i producent kreatywny. Środowiska kojarzone z teatrem zaproponowały powiększenie zbioru o zawód artysty cyrkowego, kierownika literackiego i producenta teatralnego. Z przestrzeni muzyki wpłynęły propozycje dodania zawodu nauczyciela gry na instrumencie oraz producenta muzycznego. Sugerowano powiększenie listy zawodów związanych z tańcem o artystę burleski. Środowiska związane z twórczością ludową zgłosiły koncepcję innego zawodowego ujęcia tej branży, która wymaga osobnej, pogłębionej dyskusji. Ponadto zasugerowano dodanie zawodów wielobranżowych, interdyscyplinarnych, których podstawową cechą jest obejmowanie w całości lub części przynajmniej dwóch lub więcej zawodów, takich jak performer.

Zespół Badawczy po dłuższej dyskusji uwzględnił znaczną część propozycji. Dodano następujące zawody do rozpatrywanego dotychczas katalogu:

- sztuki wizualne: architekt, artysta ceramik, artysta wizualny, ilustrator, kurator, projektant graficzny oraz rysownik – twórca komiksów,
- literatura: autor tekstów piosenek,
- film: animator (film animowany), kolorysta,
- teatr: artysta cyrkowy,
- muzyka: akompaniator/korepetytor, producent muzyczny,
- taniec: artysta burleski,
- wielobranżowe: performer (przesunięcie zawodu z branży sztuk wizualnych, na przestrzeń interdyscyplinarną).

⁵ W poniższym rozważaniu uwzględniono powtarzające się zgłoszenia zawodów, które można jasno wyodrębnić i jednoznacznie scharakteryzować. Osoby niedające się zakwalifikować – wykonujące zawody artystyczne, wykonawcze i twórcze – zostały ujęte w osobnych kategoriach „pozostali”.

Ustosunkowując się do innych pojedynczych zgłoszeń, Zespół Badawczy postanowił nie uwzględniać w niniejszym opracowaniu zawodów związanych z rzemiosłem artystycznym⁶ nie dotyczącym twórczości ludowej, doceniając jednocześnie bezpośredni wkład ich reprezentantów w rozwój środowisk artystycznych i twórczych. Decyzja ta podyktowana była w głównej mierze faktem, że rzemiosło artystyczne posiada już wypracowane rozwiązania prawne, które pozwalają mu funkcjonować na preferencyjnych warunkach⁷.

Ważnym obszarem działalności artystów, twórców i wykonawców jest ich praca dydaktyczna. To częste miejsce ich pracy i jedna z oczywistych dróg kariery dla wielu z nich. Zespół Badawczy postanowił jednak wyłączyć z niniejszego opracowania wszystkie zawody dydaktyczne związane z rozpatrywanymi branżami. Powodem jest praktyczna niemożność jasnego wyodrębnienia ze środowisk związanych z formalną i nieformalną edukacją artystyczną ich części twórczej, kwalifikującej się do niniejszego badania. Jednocześnie osoby wykonujące równoległe do działalności edukacyjnej działalność artystyczną zostały uwzględnione w odpowiednich zawodach.

Poniższa tabela zawiera szacunkowe liczebności branż po dokonaniu wyżej przedstawionych modyfikacji. Według zaproponowanego podziału rozmiar środowiska szacujemy na 59 970 osób. W tej wielkości największy udział mają muzyka, licząca szacunkowo 19 100 osób oraz sztuki wizualne – szacunkowo 12 005 osób. Najmniejszą branżą jest z kolei twórczość ludowa, którą szacujemy na 1475 osób uprawiających zawody należące do tej branży.

Zespół Badawczy pragnie zwrócić szczególną uwagę na przypadek jednej branży nieujętej w pierwotnym zestawieniu – architektury. Warta zauważenia jest mocna identyfikacja tego środowiska z branżą sztuk wizualnych oraz definiowanie swojej pracy jako twórczej przez znaczną większość jego reprezentantów. Jednocześnie grupę tę charakteryzuje odmienna droga edukacyjna oraz silnie uregulowany rynek pracy⁸. Przynależność architektów do sektora kultury jednoznacznie potwierdził Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego tworząc

⁶ Np. jubiler, modelarz, złotnik, budowniczy instrumentów.

⁷ Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym, Polska Klasyfikacja Działalności, Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług.

⁸ Izba Architektów Rzeczypospolitej Polskiej jest określoną w Konstytucji RP formą samorządu zawodowego i organem przyznającym uprawnienia do wykonywania zawodu.

Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki⁹. Uwzględniając olbrzymi potencjalny wpływ na analizę i ocenę sztuk wizualnych jako całości (ponad 50% ogólnej liczebności tej grupy) Zespół Badawczy skłonił się do uznania architektury w dalszych rozpatrywanych pracach jako osobnej, ósmej branży.

Tabela 3. Szacunkowe liczebności osób wg branż po uwzględnieniu nowych zawodów (2018)

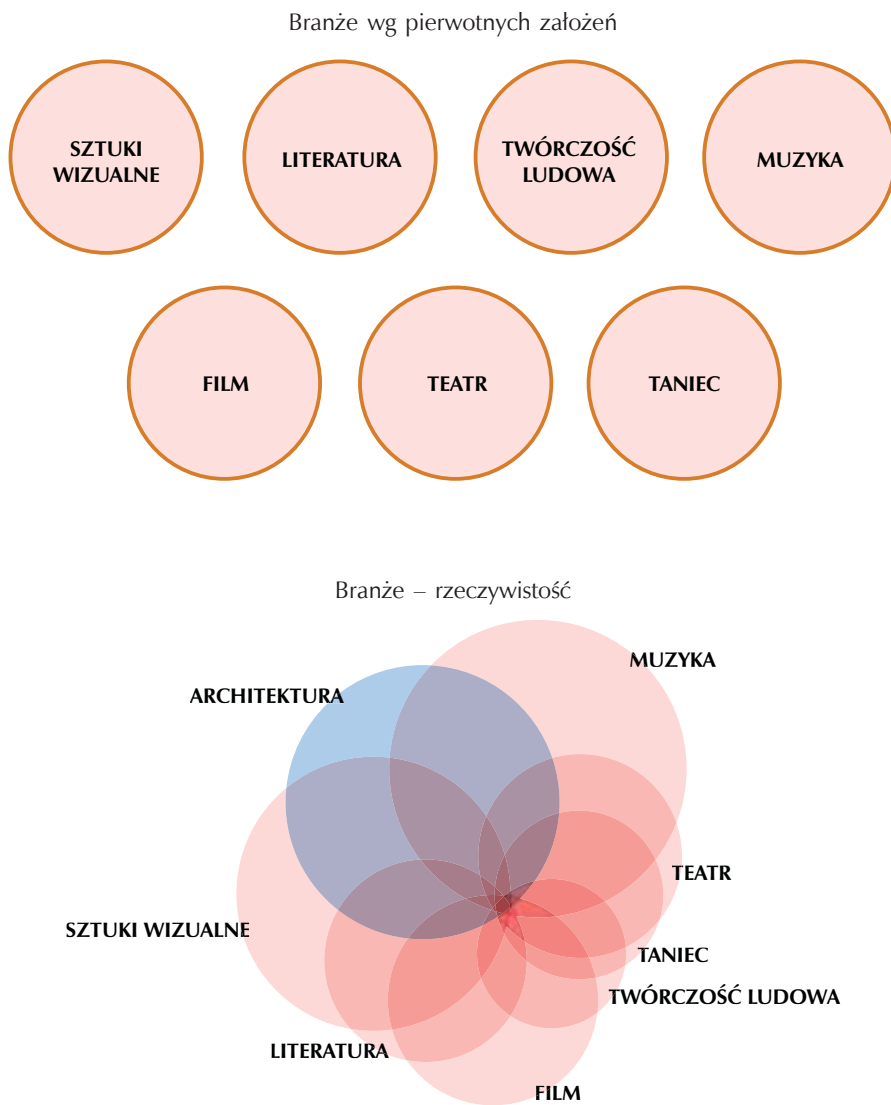
Branża	Szacowana liczebność
muzyka	19100
architektura	12500
sztuki wizualne	12005
teatr	5750
film	3580
literatura	2830
taniec	2380
twórczość ludowa	1475
interdyscyplinarne	350
SUMA	59970

Źródło: opracowanie własne.

Wedle ustaleń badawczych, branże kultury nie stanowią osobnych środowisk, w pewnym stopniu przenikają się tworząc zarazem zróżnicowane i częściowo ujednoczone środowisko. Większość z branż ma części wspólne z kilkoma innymi. Pewien uproszczony ogląd na tę sprawę dają poniższe schematy.

⁹ Zarządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 listopada 2017 r. w sprawie utworzenia państwowej instytucji kultury – Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki.

Rysunek 4. Branże uwzględnione w badaniu i ich wzajemne przenikanie się

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe liczebności zawodów zaprezentowano w tabeli 4, która uwzględnia przytoczone wyżej rozważania.

Tabela 4. Szacunkowe liczebności bezwzględne wg zawodów (2018)

Zawód	Branża	Szacowana liczebność
akompaniator/korepetytor*	muzyka	50
aktor dubbingowy	film	50
aktor filmu	film	980
aktor lalkarz	teatr	270
aktor scen muzycznych	teatr/muzyka	430
aktor teatru	teatr	4250
animator (film animowany)*	film	200
aranżer (muzyka)	muzyka	50
architekt wnętrz	sztuki wizualne	1500
architekt*	architektura	12500
artysta burleski*	taniec	30
artysta ceramik*	sztuki wizualne	100
artysta cyrku*	teatr/sztuki wizualne	150
artysta fotografik/fotograf	sztuki wizualne	1050
artysta grafik	sztuki wizualne	400
artysta malarz	sztuki wizualne	1300
artysta rzeźbiarz	sztuki wizualne	300
artysta sztuk wizualnych****	sztuki wizualne	400
artysta video	sztuki wizualne	150
artyści interdyscyplinarni	interdyscyplinarny	50
autor tekstów piosenek*	literatura	370
charakteryzator	film	50
choreograf	taniec	200
chórzysta	muzyka	1750
designer/wzornictwo przemysłowe	sztuki wizualne	1000
DJ	muzyka	2030
dramatopisarz	literatura	40
dramaturg/kierownik literacki*	teatr	300
dyrygent/band leader	muzyka	130
grafik komputerowy	sztuki wizualne	3600

2. Szacowanie liczebności

Zawód	Branża	Szacowana liczebność
ilustrator dźwięku	muzyka	50
ilustrator*	sztuki wizualne	300
instrumentalista kameralista	muzyka	1200
instrumentalista rozrywkowy	muzyka	4000
kolorysta*	film	100
kompozytor/twórcza utworów muzycznych	muzyka	1200
konserwator dzieł sztuki	sztuki wizualne	100
konserwator zabytków architektury	sztuki wizualne	50
kostiumograf	film	100
kurator*	sztuki wizualne	100
malarz fresków	sztuki wizualne	50
mim	teatr	40
montażysta	film	500
muzyk jazzowy	muzyka	300
muzyk ludowy/tradycyjny	muzyka/twórczość ludowa	250
muzyk orkiestrowy	muzyka	3100
operator dźwięku	film	200
operator obrazu	film	400
organista kościelny	muzyka	500
perfomer**	interdyscyplinarny	300
poeta	literatura	370
pozostali artyści filmu*	film	200
pozostali artyści muzycy*	muzyka	200
pozostali artyści tańca*	taniec	100
pozostali artyści teatru*	teatr	150
pozostali artyści sztuk wizualnych*	sztuki wizualne	400
pozostali literaci*	literatura	100
producent muzyczny*	muzyka	100
projektant gier komputerowych	sztuki wizualne	150
projektant graficzny*	sztuki wizualne	100
prozaik	literatura	550

Zawód	Branża	Szacowana liczebność
reżyser dźwięku	muzyka	300
reżyser filmowy	film	750
reżyser teatralny	teatr	300
rysownik	sztuki wizualne	400
rysownik twórca komiksów*	sztuki wizualne	200
scenarzystą	literatura/film	300
scenograf***	sztuki wizualne	100
scenograf filmowy***	film/sztuki wizualne	100
scenograf teatralny***	teatr/sztuki wizualne	100
solista klasyczny	muzyka	300
śpiewak	muzyka	600
śpiewak kameralista	muzyka	100
tancerz baletowy	taniec	430
tancerz komercyjny	taniec	1100
tancerz ludowy	taniec	120
tancerz tańca towarzyskiego*****	taniec	0
tancerz tańca współczesnego	taniec	300
tancerz teatru tańca	taniec/teatr	200
tkacz artystyczny	sztuki wizualne	30
tłumacz audiowizualny	literatura	150
tłumacz literatury	literatura	950
twórca ludowy	twórczość ludowa	1350
witrażysta	sztuki wizualne	50
wokalista rozrywkowy	muzyka	2800

* – sugerowane „nowe” zawody

** – zawód performerera przesunięty z branży sztuk wizualnych

*** – zawody ujęte osobno, ale będące de facto jednym zawodem

**** – zawód będący korektą listy, po usunięciu błędnie zdefiniowanego zawodu „artysta plastyk” (zawód grupujący inne zawody)

***** – zawód niewystępujący jako zawód główny

Źródło: opracowanie własne. Podane liczebności bezwzględne dotyczą kategorii „zawodu głównego” i nie mogą być traktowane jako ogólne liczby osób wykonujących dany zawód. W rozważaniach dotyczących ogólnej liczebności każdego z zawodów należy mieć na względzie wielokrotnie wspomnianą w niniejszym opracowaniu „wielozawodowość” środowisk twórczych.

Owa „wielozawodowość” jest dość powszechną cechą środowisk artystów, twórców i wykonawców. Uśredniony współczynnik „wielozawodowości” dla respondentów w II fazie naszego badania wyniósł 2,55. Z uwagi na tę cechę badanego środowiska można odnieść wrażenie, że jego liczebność jest znacznie większa, niż pozornie mogło by się wydawać. W pewnym uproszczeniu sytuację tę przedstawia poniższy rysunek. Pozorna wielkość środowiska to wszystkie kółka przedstawione na rysunku, a te wyróżnione ciemniejszym kolorem to jego wielkość faktyczna.

Rysunek 5. Wielkość pozorna i faktyczna badanego środowiska (z uwagi na powszechną wielozawodowość)

Źródło: opracowanie własne.

3. BADANIE UZUPEŁNIAJĄCE

(II faza badania)

3.1. Procedura badania przy użyciu techniki CAWI

Ankieta internetowa (ang. Computer-Assisted Web Interview) to technika zbierania danych w badaniach rynku i opinii polegająca na wypełnieniu kwestionariusza ankiety przy użyciu komputera. Kwestionariusz ankiety udostępniany jest przez Internet. Wypełnia się go klikając w przesłany przez badaczy link (w projektach o rekrutacji celowej) bądź klikając w wyświetlającą się reklamę na portalach internetowych. Główną zaletą stosowania tej techniki jest czas zwrotu wypełnionych kwestionariuszy, które w momencie ukończenia wypełniania spływają do bazy danych. Wykluczony jest tu więc czasochłonny i kosztowny etap kodowania kwestionariuszy. Ponadto technika CAWI umożliwia profilowanie pytań, czyli wykorzystanie pytań filtrujących jako pytań otwierających szerokie zestawy szczegółowych zagadnień.

Zaznaczyć należy, że ankieta wykorzystana w badaniu „Szacowanie liczebności artystów, twórców i wykonawców w Polsce” nie zawierała pytań o dane osobowe, które pozwalają jednoznacznie zidentyfikować respondenta – zgodnie z obowiązującym polskim prawem kod pocztowy, rok urodzenia, wysokość zarobków nie są danymi osobowymi.

Zastosowanie metody wykorzystującej narzędzie jakim jest ankieta internetowa (CAWI) dodatkowo gwarantowało anonimowość przeprowadzonego badania. Wyniki były agregowane w ramach „zawodów artystycznych, twórczych i wykonawczych”. Dane z ankiet były dzielone i grupowane w kilku niezależnych zbiorach, a Zespół Badawczy nie analizował zawartości poszczególnych ankiet¹⁰. Ponadto odpowiedzi objęte były tajemnicą statystyczną, a same dane na żadnym etapie nie były udostępniane podmiotom zewnętrznym, łącznie z Zamawiającym.

¹⁰ Sama analiza prowadzona była według konkretnych pytań, przy czym jeżeli respondent podał informację o swoich osiągnięciach, nagrodach, itp., to badacz nie znał odpowiedzi na inne pytania z tej samej ankiety, a jedynie analizował je zbiorczo np. jako „grupę osób o określonych osiągnięciach”.

3.2. Kwestionariusz badania

Jak zostało to już przedstawione w poprzednim rozdziale, badanie uzupełniające w formie ankiety internetowej odegrało kluczową rolę w procesie interpretacji danych uzyskanych w I fazie badania. Dzięki ankiecie zespół badaczy mógł wyodrębnić występujące w różnych bazach wielokrotne, powtarzające się wpisy dotyczące tego samego podmiotu. Dzięki temu zatem uniknięto wielokrotnego, powtórnego liczenia danych dotyczących jednego podmiotu, co zafałszowałoby wyniki dotyczące liczebności artystów, twórców i wykonawców. Wyniki badania uzupełniającego miały również swoją oryginalną wartość, gdyż przyczyniają się do zrozumienia i opisanego tego, jak zawodowo funkcjonują i czego oczekują badane środowiska we współczesnej Polsce. Warto również w tym miejscu zaznaczyć rolę edukacyjną badania, gdyż sprzyjało ono upowszechnieniu idei stworzenia systemu wsparcia zawodowego dla artystów, twórców i wykonawców.

Kwestionariusz ankiety CAWI podzielony był na dwie części. Pierwsza to pytania ankiety (zmiennie zależne), a druga to dane metrykalne (zmiennie niezależne).

Pytania ankietowe skupiały się wokół następujących zagadnień:

- tożsamość zawodowa (twórca, artysta, wykonawca)
- doświadczenie zawodowe (liczba lat pracy twórczej, liczba lat zarobkowania w pracy twórczej)
- proporcje dochodów pomiędzy pracą twórczą a pozostałymi źródłami dochodów
- dorobek artystyczny, twórczy i wykonawczy w ostatnich trzech latach¹¹
- typ umowy, w ramach której jest zatrudniona/y
- opinie o warunkach wykonywania zawodów artystycznych, twórczych i wykonawczych
- opinie o propozycji elementów statusu artysty
- przynależność do organizacji branżowych

Natomiast pytania o dane metrykalne dotyczyły następujących kwestii:

- reprezentowana branża
- wykonywany zawód

¹¹ Okresy trzyletnie w badaniu CAWI dotyczą lat 2015–2017.

- płeć
- rok urodzenia
- wykształcenie ogólne i artystyczne
- obywatelstwo
- zarobki
- kod pocztowy miejsca zamieszkania

3.3. Wyniki badania ankietowego (listopad 2018)

3.3.1. Sylwetka respondenta

W badaniu techniką CAWI realizowanym od 1 września do 10 listopada 2018 r. wzięło udział 5019¹² osób reprezentujących wszystkie oczekiwane branże: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, taniec, teatr i twórczość ludową¹³. Artyści, twórcy i wykonawcy mogli w ankiecie wybrać jedną lub więcej, jako tę lub te przez siebie reprezentowane. Z tego względu 28% badanych osób wskazało na więcej niż jedną branżę, a liczba reprezentantów każdej z nich jest większa niż ogólna liczba respondentów. Jednoznacznie więc należy rozróżnić dwie kategorie analityczne przyjęte na potrzeby niniejszego opracowania: reprezentantów branż od respondentów. Pierwsza liczba wynosi 6848 osób, druga zaś wspomniane 5019 osób. Przypomnijmy: różnica pomiędzy nimi podyktowana jest wielobranżowością respondentów (np. aktor teatru oraz filmu, który w dodatku śpiewa). Przyjęto założenie o stosowaniu obu powyższych zbiorów do różnych analiz. W przypadku zestawień wymagających dystynktywnego traktowania każdego respondenta (np. wysokość zarobków, czas pracy, itp.) w celu jednoznacznego przyporządkowania danej osoby do branży Zespół zastosował kryterium „zawodu głównego”. Oprócz wspomnianego przyporządkowania, na podstawie specjalnie w tym celu zaprojektowanych w ankiecie pytań, zastosowane zostało również „mapowanie” branżowe poszczególnych zawodów¹⁴.

¹² Liczba kompletnych, poprawnie wypełnionych ankiet.

¹³ Wszyscy reprezentanci ósmej branży – architektury – w ankiecie wybierali branżę: sztuki wizualne (por. punkt 2.2).

¹⁴ Określony przydział każdego z zawodów do branż, istotne szczególnie dla zawodów wielobranżowych jak np. scenograf, aktor, reżyser.

W ujęciu zawodu głównego liczebność respondentów w podziale na branże wyglądała następująco:

Tabela 5. Przynależność respondentów do branż wg zawodu głównego

Branża	L	%
sztuki wizualne	1327	26
muzyka	1310	26
film	832	17
literatura	754	15
teatr	470	9
taniec	163	3
architektura	86	2
interdyscyplinarne	43	1
twórczość ludowa	34	1
SUMA	5019	100

Źródło: opracowanie własne.

W próbie badawczej dominowali przedstawiciele branży sztuk wizualnych (1327 osób), nieco mniej badanych wskazało muzykę (1310 osób) oraz film (832 osoby). Branżę literatura zaznaczyły 754 osoby, z teatrem identyfikowało się 470 osób. Najmniej badanych reprezentowało branże: twórczość ludowa (34) oraz architektura (86).

Jednym z pierwszych wniosków, który płynął z analizy odpowiedzi, była obecność grupy artystów, twórców i wykonawców, którzy wykonują swoją pracę w więcej niż jednej branży. Zjawisko wielobranżowości dotyczyło ponad 1/4 badanych (28%). Przy czym, najczęściej wskazywano tylko 2 branże (21%), choć trójbranżowość również jest zjawiskiem statystycznie dostrzegalnym (6%). Charakterystykę tego zjawiska przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Liczba reprezentowanych branż przez respondenta

Liczba branż	L	%
1 branża	3443	72
2 branże	1001	21
3 branże	267	6
4 branże	56	1
5 i więcej branż	9	0

Źródło: opracowanie własne.

Fakt wykonywania przez respondentów pracy w więcej niż jednej branży umożliwia inne spojrzenie na zaproponowaną klasyfikację. W tym ujęciu branże stają się „polami działalności”, na którym funkcjonują artyści, twórcy i wykonawcy. W poniższej tabeli zaprezentowano liczby osób, które wskazały daną branżę jako pole działalności. Podczas analizy poniższej tabeli należy zwrócić uwagę na to, że utożsamianie z liczebnościami zbioru reprezentantów branż nie są rozłączne.

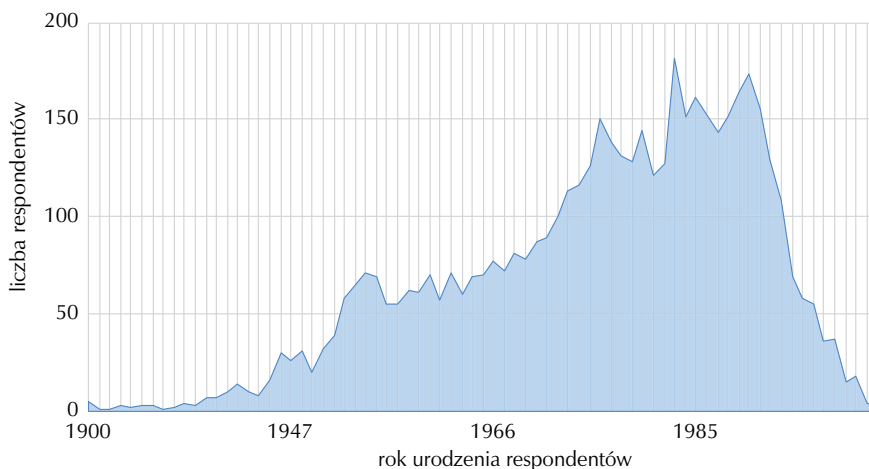
Tabela 7. Liczba osób wykonujących pracę artystyczną, twórczą lub wykonawczą w danej branży jako polu działalności

Branża	L
sztuki wizualne	1736
muzyka	1529
film	1240
literatura	984
teatr	867
taniec	264
twórczość ludowa	142
architektura	86

Źródło: opracowanie własne.

Średni wiek respondenta biorącego udział w badaniu wyniósł 43 lata (średnia data urodzenia to listopad 1975 roku), a rozkład liczby osób biorących udział w badaniu w zależności od wieku ilustruje poniższy wykres.

Wykres 1. Rozkład wieku respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej respondentów plasuje się w przedziale wiekowym 30–39 lat (ok. 30% – 1462 osoby), stosunkowo liczna okazała się także grupa osób w wieku 40–49 lat (ok. 22% – 1128 osób). Najmniejsze grupy stanowili reprezentanci najmłodszy – poniżej 20 lat (ok. 1% – 41 osób) i najstarsi – powyżej 80 roku życia (ok. 1% – 28 osób).

Tabela 8. Wiek respondentów w przedziałach

Wiek	L	%
poniżej 20 lat	41	1
20–29 lat	987	20
30–39 lat	1462	29
40–49 lat	1128	22
50–59 lat	688	14
60–69 lat	526	10
70–79 lat	159	3
powyżej 80 lat	28	1
SUMA	5019	100

Źródło: opracowanie własne.

Średni wiek badanych w poszczególnych branżach mieści się w przedziale między 34 a 46 lat (razem dla kobiet i mężczyzn). Jak wskazano w tabeli poniżej, średnio najstarszymi reprezentantami okazali się badani z branż literatura i sztuki wizualne (po 46 lat), zaś najmłodszymi – jeśli chodzi o średni wiek – respondenci z branży taniec (34). Wyniki te interpretować można specyfiką wykonywania prac związanych z badanymi branżami. Wykonywanie zawodów związanych z tańcem wymaga lepszego przygotowania kondycyjnego, co predysponuje do wykonywania tych prac osoby młodsze. Natomiast wykonywanie prac literackich, bądź przynależnych do branży sztuk wizualnych z pewnością nie musi łączyć się z młodym wiekiem. Tabelę łączącą wiek z wykonywanym zawodem zamieszczono w załączniku 1.

Tabela 9. Średni wiek respondentów

Branża	Kobiety	Mężczyźni	Razem
literatura	45	47	46
sztuki wizualne	44	50	46
film	43	47	45
twórczość ludowa	44	43	44
teatr	41	42	41
architektura	41	41	41
muzyka	37	39	39
taniec	34	34	34
OGÓLNI	42	44	43

Źródło: opracowanie własne.

Rozkład częstości wg płci był nierównomierny i odnotowano niewielką przewagę mężczyzn. W badaniu wzięło udział o 267 więcej mężczyzn niż kobiet. Było to 2643 mężczyzn oraz 2376 kobiet. Mężczyźni stanowili więc 53% wszystkich badanych, a kobiety 47% (różnica 6 punktów procentowych). Jeśli przeanalizujemy płeć respondentów w poszczególnych branżach, największą dysproporcją – jeśli chodzi o płeć – cechuje się branża taniec – z przewagą kobiet (123 kobiety i 40 mężczyzn). Mężczyźni znacznie przeważają natomiast w branżach film (301 kobiet i 531 mężczyzn) i muzyka (432 kobiety i 878 mężczyzn) – por. tabela 10.

Tabela 10. Respondenci w branżach wg płci

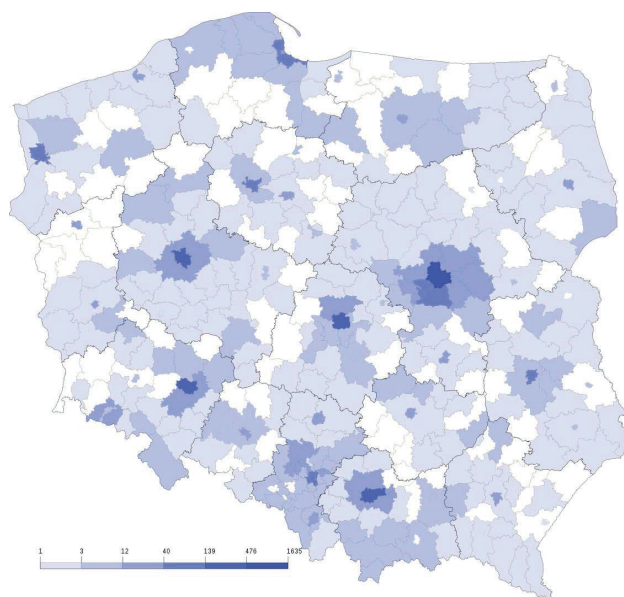
Branża	Kobiety		Mężczyźni	
	L	%	L	%
taniec	123	75	40	25
interdyscyplinarni	30	70	13	30
twórczość ludowa	22	65	12	35
literatura	451	60	303	40
sztuki wizualne	742	56	585	44
architektura	44	51	42	49
teatr	231	49	239	51
film	301	36	531	64
muzyka	432	33	878	67
SUMA	2376	47	2643	53

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci pochodzili z terenu całej Polski. Udało się uzyskać reprezentantów wszystkich województw i zdecydowanej większości polskich powiatów (297 na 380, co stanowi 78% ogółu). Dane geograficzne pochodzenia respondentów wykazują korelację z liczbą ludności dla danych jednostek organizacyjnych Polski (mapa 1).

Tabela 11 przedstawia odpowiedzi badanych grup na pytanie „Kim w sensie zawodowym Pan/i się czuje?”. Respondenci mieli możliwość zaznaczenia jednocześnie kilku odpowiedzi. Przedstawiciele tańca najczęściej identyfikują się jako artyści (83%), podobnie – większość przedstawicieli muzyki (78%), teatru (74%) i sztuk wizualnych (68%), a także duża część przedstawicieli grupy twórczość ludowa (64%). Jako twórcy identyfikuje się przeważająca część respondentów z każdej z branż: literatura (89%), architektura (88%), film (82%), sztuki wizualne (68%), twórczość ludowa (68%), teatr (65%), taniec (54%) oraz muzyka (50%). Odpowiedź „wykonawczynią/wykonawcą” zaznaczyła spora część grup przedstawicieli muzyki (62%), tańca (50%), teatru (44%) i twórczości ludowej (43%). Z uwagi na zróżnicowanie i specyfikę zawodów – w załączniku 1 przedstawiamy także zestawienie odpowiedzi na powyższe pytanie w ujęciu zawodowym.

Mapa 1. Pochodzenie respondentów wg powiatów

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11. Tożsamość zawodowa respondentów wg branż (w %) („Kim w sensie zawodowym Pan/i się czuje?”)

Branża	Artysta	Twórca	Wykonawca	Żadnym z powyższych
architektura	35	88	19	0
film	50	82	25	1
literatura	32	89	16	2
muzyka	78	50	62	2
sztuki wizualne	68	68	20	1
taniec	83	54	50	3
teatr	74	65	44	1
twórczość ludowa	64	68	43	2
OGÓLNIE	60	67	32	2

Źródło: opracowanie własne.

Należałoby podkreślić różnicę w tożsamości zawodowej pomiędzy przedstawicielami branż. W tańcu oraz muzyce mieliśmy do czynienia raczej z artystami. W sztukach wizualnych, twórczości ludowej oraz teatrze tożsamość artystyczna osiąga podobne wyniki, co tożsamość twórcza. Natomiast w branży literackiej, filmowej oraz w architekturze mieliśmy do czynienia głównie z twórcami. Najwięcej wykonawców odnotowano wśród muzyków oraz tancerzy (por. tabela 11 powyżej).

Zauważyć należy, że przynależność do organizacji branżowych nie jest szeroko rozpowszechniona w badanym środowisku. Deklarowało ją blisko 40% badanych. Największy odsetek środowisk uczestniczących w stowarzyszeniach branżowych odnotowano pośród architektów (**ponad 80%**), co oczywiście łączy się z tym, że zawód architekta jest zawodem uregulowanym, zaś izby architektów nadają właściwe uprawnienia. Wysoki odsetek przynależności odnotowano również wśród filmowców (50%). Następnie pośród przedstawicieli sztuk wizualnych (43%) oraz literatów (42%). Najniższy odsetek odnotowano wśród przedstawicieli branży tanecznej (18%) oraz twórców ludowych (25%) (por. tabela 12 poniżej).

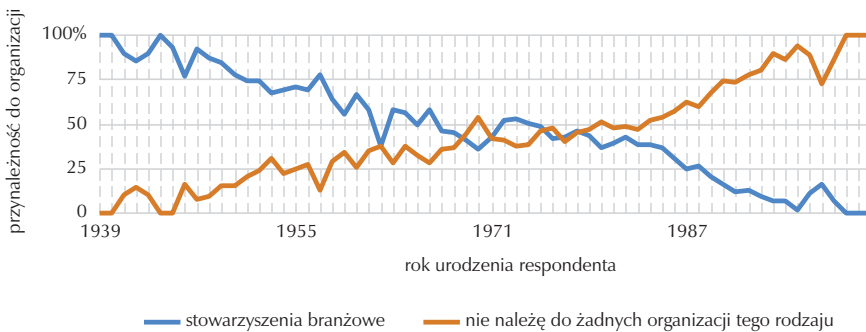
Tabela 12. Przynależność respondentów do organizacji branżowych (w %)

Branża	Związek zawodowy artystów lub twórców	Inny związek zawodowy	Stowarzyszenia branżowe	Inne organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje...)	Nie należę do żadnych organizacji tego rodzaju
architektura	0	0	83	7	16
film	6	1	50	9	42
literatura	2	3	42	11	49
muzyka	7	3	36	10	51
sztuki wizualne	1	1	43	13	49
taniec	3	2	18	20	63
teatr	12	3	34	34	47
twórczość ludowa	1	2	25	27	53

Źródło: opracowanie własne.

Istotną zmienną niezależną w tym kontekście jest wiek. Analiza odpowiedzi skrzyżowana z tą zmienną wskazuje na pewną tendencję: im respondent był starszy, tym miał większą tendencję do tego, aby przynależać do tego typu organizacji. Tłumaczyć można to w odwołaniu do modelu sportowego, w ramach którego zawodnicy kończący karierę zajmują się działalnością organizatorską (tzw. działacze sportowi) i skupiają się na tym, aby trenować i organizować procesy treningowe dla młodszych pokoleń. Młodszy reprezentanci środowiska natomiast nie mają czasu na angażowanie się w działalność organizacji branżowych, ponieważ skupiają się na wykonywaniu swojej pracy i – chcąc osiągnąć w niej jak najlepsze efekty – nie mają na nic innego czasu (por. wykres poniżej). Drugim hipotetycznym wytłumaczeniem tej sytuacji jest brak interesującej oferty organizacji branżowych dla twórców młodszego pokolenia.

Wykres 2. Przynależność respondentów do organizacji branżowych wg roku urodzenia

Źródło: opracowanie własne.

Prawidłowością także jest to, że przynależność do stowarzyszeń branżowych nieco częściej jest domeną mężczyzn. Wskazywało bowiem na to 45% mężczyzn oraz 37% kobiet. Podobnie było w przypadku „uzwiązkowienia” badanych środowisk – 5% mężczyzn i 4% kobiet deklarowało podobną przynależność. Jednak równocześnie kobiety wskazywały na to, że nieco częściej angażują się w działalność innych organizacji pozarządowych (por. tabela 13 poniżej).

Tabela 13. Przynależność do organizacji branżowych wg płci (w %)

Płeć	Związek zawodowy artystów lub twórców	Inny związek zawodowy	Stowarzyszenia branżowe	Inne organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje...)	Nie należą do żadnych organizacji tego rodzaju
kobiety	4	2	37	11	52
mężczyźni	5	2	45	10	45

Źródło: opracowanie własne.

Przeważająca część respondentów reprezentujących poszczególne branże uzyskała wykształcenie wyższe artystyczne. Jednak – ze względu na specyfikę ścieżki kształcenia, nierzadko odmienną niż w innych badanych zawodach – wyjątek stanowią literaci, z których przeważająca część nie uzyskała wykształcenia artystycznego oraz przedstawiciele grupy twórczość ludowa. Szczegółowe dane na ten temat przedstawia tabela 14.

Tabela 14. Wykształcenie artystyczne respondentów wg branż (w %)

Branża	Brak	Podstawowe	Średnie	Wyższe
architektura	20	2	1	77
teatr	17	2	10	71
sztuki wizualne	26	2	6	66
film	32	2	8	58
interdyscyplinarne	35	0	12	53
muzyka	30	7	11	52
taniec	29	6	25	40
literatura	84	1	3	12
twórczość ludowa	70	3	15	12
OGÓLNIE	36	3	8	53

Źródło: opracowanie własne.

We wszystkich analizowanych branżach przeważali respondenci z ogólnym wyższym wykształceniem (ok. 83% przedstawicieli wszystkich branż – w tym uzyskało je 100% przedstawicieli architektury, ponad 91% przedstawicieli branży literatura, ponad 87% przedstawicieli branży teatr, ponad 85% przedstawicieli sztuk wizualnych i ponad 82% przedstawicieli branży film). Wykształcenie średnie uzyskało ok. 16% przedstawicieli branż ogółem (w tym najwięcej przedstawicieli twórczości ludowej – ok. 33% , muzyki – ok. 24% i tańca – ok. 22%). Najmniej przedstawicieli poszczególnych branż deklarowało wykształcenie podstawowe (0,2% przedstawicieli wszystkich branż) i gimnazjalne (0,4% przedstawicieli wszystkich branż).

Tabela 15. Wykształcenie ogólne respondentów wg branż (w %)¹⁵

Branża	Podstawowe	Gimnazjalne	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Wyższe
architektura	-	-	-	-	100
literatura	0,2	0,3	0,1	7,9	91,5
teatr	-	0,5	0,7	11,5	87,3
sztuki wizualne	0,3	0,2	0,5	13,8	85,2
film	0,2	0,2	0,7	16,1	83,0
taniec	-	0,8	1,1	22,4	75,8
muzyka	0,3	0,9	1,3	23,5	73,9
twórczość ludowa	-	-	2,1	33,1	64,8
OGÓLNI	0,2	0,4	0,8	15,6	83,0

Źródło: opracowanie własne.

W analizie wykształcenia w kontekście płci respondentów pojawiają się różnice. W przypadku wykształcenia ogólnego odsetek kobiet posiadających wykształcenie wyższe wyniósł ok. 90%, zaś w przypadku mężczyzn był on niższy i wyniósł ok. 77%. Więcej mężczyzn natomiast posiadało wykształcenie średnie – ok. 21%, w przypadku kobiet odsetek ten wyniósł ok. 9% (por. tabela 16 poniżej).

¹⁵ W tabeli podajemy wyniki z dokładnością do 1 miejsca po przecinku z uwagi na niski odsetek (poniżej 1%) respondentów z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym.

Tabela 16. Wykształcenie ogólne respondentów wg płci (w %)¹⁶

Płeć	Podstawowe	Gimnazjalne	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Wyższe
kobiety	0,2	0,4	0,6	9,3	89,6
mężczyźni	0,3	0,4	1,0	21,3	77,0

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli chodzi o wykształcenie kierunkowe, w tym wypadku artystyczne, zauważamy podobną tendencję. W przypadku wyższego wykształcenia artystycznego było to 58% wśród kobiet oraz 47% wśród mężczyzn (por. tabela 17 poniżej).

Tabela 17. Wykształcenie artystyczne respondentów wg płci (w %)

Płeć	Brak	Podstawowe	Średnie	Wyższe
kobiety	30	3	9	58
mężczyźni	41	4	8	47

Źródło: opracowanie własne.

Niemal cała badana grupa środowiska artystów, twórców i wykonawców deklarowała polskie obywatelstwo (ponad 98%). Spośród 5019 poprawnie wypełnionych ankiet 78 respondentów wskazało obywatelstwo „polskie i inne” lub „inne” (ok. 1,5% badanych). W tabeli nr 19 przedstawiono szczegółowo liczebność respondentów posiadających obywatelstwo inne niż polskie lub polskie i inne.

Tabela 18. Obywatelstwo respondentów

Obywatelstwo	L	%
polskie	4941	98,5
polskie i inne	53	1,0
inne	25	0,5

Źródło: opracowanie własne.

¹⁶ W tabeli podajemy wyniki z dokładnością do 1 miejsca po przecinku z uwagi na niski odsetek (poniżej 1%) respondentów z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym.

Tabela 19. Inne obywatelstwo respondentów

Obywatelstwo	L
francuskie	10
amerykańskie	9
kanadyjskie	7
niemieckie	6
ukraińskie	5
białoruskie, holenderskie, izraelskie, rosyjskie, szwedzkie	4
brytyjskie, czeskie	3
słoweńskie, włoskie	2
chorwackie, hiszpańskie, litewskie, macedońskie, norweskie, szwajcarskie, śląskie, tureckie, wenezuelskie, węgierskie, włoskie, francuskie	1
SUMA	78

Źródło: opracowanie własne.

3.3.2. Praca: zarobki, czas pracy, formy zatrudnienia

Na pytanie o przeciętne miesięczne zarobki netto w ostatnich 3 latach odpowiedzi udzieliło 4770 osób, czyli 95% badanych. Zdecydowano o stosowaniu formuły zarobków netto mając na względzie różnorodne formy zatrudnienia oraz zachowując jednocześnie możliwości porównawcze, jednakże w przypadku wybranych zestawień przedstawiamy dodatkowo zarobki w postaci brutto (por. tabele 20, 22, 25, 26, 27). Należy także na wstępie nadmienić, że wg raportu GUS z 2020 r. *Struktura wynagrodzeń wg zawodów...* przeciętne miesięczne wynagrodzenie ogółem brutto w październiku 2018 roku dla przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób w Polsce wyniosło 5003,78 zł.

Mediana miesięcznych zarobków netto respondentów wyniosła 2500 zł. Oznacza to, że połowa badanych artystów, twórców i wykonawców zarabia mniej niż 2500 zł netto miesięcznie, co lokuje ich tuż obok średniej krajowej dla całego rynku pracy. Średnia miesięcznych zarobków netto w badanej grupie to 3353 zł. Najczęściej deklarowano dochody na poziomie 3000 zł netto (509 osób). Następnie 2000 zł (446), 2500 zł (362) oraz 4000 zł (337). Odnoto-

wana różnica między medianą a średnią (średnia wyższa o 853 zł od mediany) wskazuje na częste deklarowanie zarobków przewyższających wartość mediany. W statystyce zjawisko to nazywa się asymetrią prawostronną i mówi nam, że większa część populacji przyjmuje wartości poniżej przeciętnej. Stwierdzono, że 651 osób zarabia więcej niż dwukrotność tej wielkości (więcej niż 5000 zł), co stanowi 12,97% wszystkich badanych. Osób zamożnych¹⁷ wśród badanych artystów, twórców i wykonawców było 6,85% (344 osoby).

Tabela 20. Mediana i średnia miesięcznych zarobków netto i brutto wg branż (w zł)

Branża	Mediana netto	Średnia netto	Mediana brutto	Średnia brutto
film	4000	5132	4396	5593
architektura	3000	3932	3515	4337
muzyka	2800	3294	3141	3759
literatura	2500	3235	3141	3637
teatr	2500	3143	2857	3549
sztuki wizualne	2000	2586	2637	2928
taniec	2000	2442	2198	2851
interdyscyplinarne	1700	2354	1851	2756
twórczość ludowa	1100	1531	1287	1721
RAZEM	2500	3353	3000	3742

Źródło: opracowanie własne.

Analiza zarobków w podziale na branże wykazała ich duże pod tym względem zróżnicowanie. Dziedziną, w której zarobki zdecydowanie odbiegały od całości środowiska jest film, dla którego mediana zarobków wyniosła 4000 zł netto (średnia 5132 zł). To z tej branży pochodzi też prawie połowa z najlepiej zarabiających biorących udział w badaniu twórców i wykonawców (315 osób). Na drugim biegunie widzimy taniec i sztuki wizualne (2000 zł) oraz twórczość ludową

¹⁷ Według powszechnie stosowanej definicji (m.in. KPMG, Deutsche Bank) osoby przekraczające drugi próg podatkowy tj. 85 528 zł w roku 2017.

z medianą na poziomie 1100 zł netto oraz niewiele wyższą średnią, które to zarobki uznać należy za bardzo niskie.

Tabela 21. Zarobki netto w branżach wg płci (w zł)

Branża		Kobiety	Mężczyźni	Łącznie
taniec	mediana	2000	2150	2000
	średnia	2502	2232	2442
teatr	mediana	2500	3000	2500
	średnia	2863	3417	3143
muzyka	mediana	2500	3000	2800
	średnia	2591	3643	3294
literatura	mediana	2500	3000	2500
	średnia	2977	3622	3235
film	mediana	3000	5000	4000
	średnia	4186	5672	5132
sztuki wizualne	mediana	1880	2500	2000
	średnia	2146	3142	2586
twórczość ludowa	mediana	800	1500	1100
	średnia	1212	2082	1531
architektura	mediana	2800	3600	3000
	średnia	3729	4168	3932
RAZEM	mediana	2200	3000	2500
	średnia	2748	3900	3352

Źródło: opracowanie własne.

Wśród badanych artystów, twórców i wykonawców widzimy duże zróżnicowanie zarobków ze względu na płeć. Kobiety zarabiają średnio zdecydowanie mniej niż mężczyźni (o 800 zł netto miesięcznie w przypadku mediany oraz o 1152 – w przypadku średniej).

Uwzględniając podane przez respondentów formy zatrudnienia Zespół Badawczy przeprowadził literacyjną procedurę obliczeniową, by uzyskać także wartości zarobków brutto (różnica pomiędzy zarobkami netto a brutto została obliczona niezależnie dla każdej z siedmiu badanych form zatrudnienia). Poniżej przedstawiamy zatem, jak kształtują się zarobki brutto dla kobiet i mężczyzn w poszczególnych branżach.

Tabela 22. Zarobki brutto w branżach wg płci (w zł)

Branża	Kobiety		Mężczyźni		Łącznie	
	mediana	średnia	Mediana	średnia	mediana	średnia
film	3493	4614	5000	6151	4396	5593
architektura	3000	3986	4127	4744	3515	4337
muzyka	2830	3025	3297	4124	3141	3759
literatura	2928	3308	3457	3959	3141	3637
Teatr	2747	3276	3297	3960	2857	3549
sztuki wizualne	2618	3018	2685	2620	2637	2928
taniec	2000	2378	2747	3449	2198	2851
interdyscyplinarne	1072	1848	4948	4782	1851	2756
twórczość ludowa	800	1351	1648	2361	1287	1721
RAZEM	2527	3090	3412	4331	3000	3742

Źródło: opracowanie własne.

Określono także 10 zawodów z poszczególnych branż osiągających najwyższe zarobki oraz 10 zawodów o najniższych zarobkach, gdzie w pierwszym zestawieniu dominują zawody z branży filmowej, zaś w drugim – przeważają zawody z dziedziny sztuk wizualnych (zob. tabela 23 oraz tabela 24).

Tabela 23. Mediana miesięcznych zarobków netto dla 10 zawodów osiągających najwyższe zarobki (w zł)

Branża	Mediana	Średnia
kolorysta	8000,00	9961,54
pozostali artyści filmu	5000,00	5252,17
operator obrazu	5000,00	5998,48
operator dźwięku	5000,00	5037,74
montażysta	5000,00	6060,20
scenograf filmowy	4750,00	8041,67
scenarzysta filmowy	4000,00	4586,76
scenarzysta	4000,00	5916,33
reżyser dźwięku	4000,00	4680,00
scenograf teatralny	3900,00	4650,00

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 24. Mediana miesięcznych zarobków netto dla 10 zawodów osiągających najniższe zarobki (w zł)

Branża	Mediana	Średnia
artysta rzeźbiarz	1600,00	1993,00
tancerz tańca współczesnego	1500,00	1411,04
pozostali artyści muzycy	1500,00	1787,60
artysta malarz	1500,00	1942,40
artysta cyrkowy	1500,00	1830,00
tkacz artystyczny	1200,00	6400,00
organista kościelny	1200,00	2108,33
twórca ludowy	1100,00	1531,00
perfomer	950,00	1633,23
artysta burleski	600,00	820,00

Źródło: opracowanie własne.

Poniżej przedstawiamy podobne zestawienia dla zawodów wg zarobków brutto.

Tabela 25. Mediana miesięcznych zarobków brutto dla 10 zawodów osiągających najwyższe zarobki (w zł)

Zawód	Mediana	Średnia
kolorysta	8000	10689
operator obrazu	5495	6438
operator dźwięku	5495	5647
montażysta	5495	6564
nauczyciel akademicki	5263	5704
scenograf filmowy	5220	8841
pozostali artyści filmu	5155	5700
reżyser dźwięku	4500	5219
scenarzysta filmowy	4396	5044
scenarzysta	4396	6434

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 26. Mediana miesięcznych zarobków brutto dla 10 zawodów osiągających najniższe zarobki (w zł)

Zawód	Mediana	Średnia
poeta	1820	2466
artysta malarz	1758	2162
pozostali artyści muzycy	1737	2089
tancerz tańca współczesnego	1660	1587
artysta cyrkowy	1500	2057
twórca ludowy	1287	1721
organista kościelny	1281	2146
tkacz artystyczny	1200	6487
performer	1044	1883
artysta burleski	632	890

Źródło: opracowanie własne.

W ekonomii miarą określającą zróżnicowanie zarobków jest indeks Giniego, zwany także współczynnikiem nierówności społecznej. Przyjmuje on wartości od 0 do 1, gdzie 0 oznacza doskonałą równość zarobków, zaś 1 pełną ich nierówność. Dla Polski współczynnik ten wyniósł 0,29 w roku 2017. W badanych branżach kultury wyniósł on 0,44, co należy interpretować jako występowanie większych nierówności w tych branżach niż w Polsce w ogóle. Odnotowano zauważalne różnice rozwarstwienia dochodów pomiędzy poszczególnymi branżami (por. tabela 27 poniżej). Można ponadto stwierdzić, że taki poziom współczynnika jest charakterystyczny dla systemów, w których w niskim stopniu stosuje się interwencjonizm państwowy w kulturze.

Tabela 27. Współczynnik Giniego dla zarobków brutto w branżach

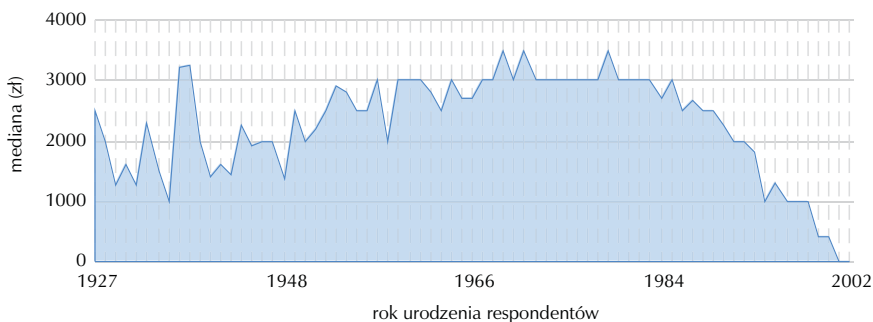
Branża	Współczynnik Giniego dla zarobków brutto
architektura	0,3501
interdyscyplinarne	0,5056
taniec	0,3697
film	0,4066
teatr	0,3959
literatura	0,4118
muzyka	0,4265
twórczość ludowa	0,5646
sztuki wizualne	0,4656
RAZEM	0,4427

Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie 3 przedstawiono, jak kształtuje się wysokość mediany zarobków netto wg wieku respondentów. Prawidłowość, którą obrazuje można powiązać z okresem aktywności zawodowej przypadającej na lata ok. 30–60. Osoby wpadające do tej kohorty wiekowej – wedle ustaleń badawczych – zarabiają powyżej średniej. Odnotowano też nieliczne przypadki osób osiągających podobne dochody spoza tej kohorty. Jednak były to osoby w wieku senioralnym, które wciąż są aktywne na rynku pracy. Analizując sytuację osób młodszych niż wska-

zana kohorta, zauważyć można, że w ogólnej perspektywie okres inwestowania w karierę artystyczną należy do długich. Średni wzrost zarobków początkowo związany jest do pewnego momentu z wiekiem.

Wykres 3. Mediana miesięcznych zarobków netto wg wieku respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli chodzi o formy pracy – ponad połowa wszystkich respondentów (w ujęciu wg deklarowanych zawodów) osiągała dochody w formie umowy o dzieło – ok. 54% wskazań wg reprezentowanych zawodów (z czego prawie 70% wskazań scenografów teatralnych, muzyków jazzowych, scenarzystów, operatorów obrazu, charakteryzatorów i artystów burleski; od 70% do 80% odpowiedzi reżyserów teatralnych, dramaturgów, kameralistów, tłumaczy audiowizualnych, reżyserów filmowych, scenarzystów filmowych, montażystów, scenografów filmowych, kostiumografów, animatorów, ilustratorów, kolorystów; ponad 80% odpowiedzi tłumaczy literatury, aktorów filmowych i aktorów dubbingowych. Prawie 11% deklarujących poszczególne zawody wskazała osiąganie przychodów na podstawie umowy zlecenia oraz ponad 14% – na podstawie samozatrudnienia. Prawie 30% deklarujących poszczególne zawody osiągała dochody bez umowy (z czego odnotowano 80% wskazań z grupy artystów interdyscyplinarnych, od 50% do 60% wskazań z grupy organistów, poetów, artystów malarzy, performerów, twórców ludowych, artystów burleski i artystów cyrkowych). Z uwagi na obszerność danych pełną tabelę przedstawiamy w załączniku 1.

Tabela 28. Formy pracy respondentów wg wybranych zawodów (w %)¹⁸

Zawód	Umowa o pracę na czas nieokreślony	Umowa o pracę na czas określony	Umowa zlecenia	Umowa o dzieło	Samoza-trudnienie	Bez umowy	Inny
aktor filmu	0	3	8	80	11	5	2
aktor teatru	24	4	16	60	7	14	4
architekt	24	3	7	28	51	7	6
artysta fotografik/ fotograf	7	2	12	45	21	38	8
artysta malarz	6	2	6	31	9	56	11
choreograf	5	4	15	64	14	21	8
kompozytor/ twórca utworów muzycznych	4	1	9	47	10	44	11
muzyk orkiestrowy	45	14	12	48	4	9	4
operator obrazu	4	1	5	69	27	12	2
poeta	3	1	5	36	5	58	8
reżyser teatralny	3	4	10	71	11	15	4
tancerz baletowy	38	16	16	36	4	16	7
tłumacz literatury	3	0	7	83	11	7	5
twórca ludowy	2	1	16	29	15	60	4

Źródło: opracowanie własne.

¹⁸ Odpowiedzi w zawodach nie sumują się do 100%, gdyż pytanie o formy zatrudnienia było wielokrotnego wyboru.

Średni tygodniowy czas pracy ogółu respondentów to ok. 45 godz. tygodniowo, z czego średnio ok. 21 godz. tygodniowo badani poświęcają na pracę twórczą. Porównując deklarowany łączny tygodniowy średni czas pracy w poszczególnych branżach można stwierdzić, że kształtuje się on od ok. 43 godz. średnio tygodniowo wśród przedstawicieli teatru do ok. 46 godz. średnio tygodniowo wśród przedstawicieli literatury i twórczości ludowej. Większą zmiennością – jeśli chodzi o branżę – charakteryzuje się średni tygodniowy czas pracy poświęcany na pracę twórczą – od ok. 17 godz. średnio tygodniowo w grupie przedstawicieli architektury do ok. 24 godz. średnio tygodniowo wśród przedstawicieli literatury.

Tabela 29. Ile godzin tygodniowo Pan/i wykonuje pracę twórczą?

Branża	łącznie	Twórczo
literatura	46	24
twórczość ludowa	46	18
muzyka	45	22
film	45	22
taniec	45	19
sztuki wizualne	44	20
architektura	44	17
teatr	43	19
OGÓLNIE	45	21

Źródło: opracowanie własne.

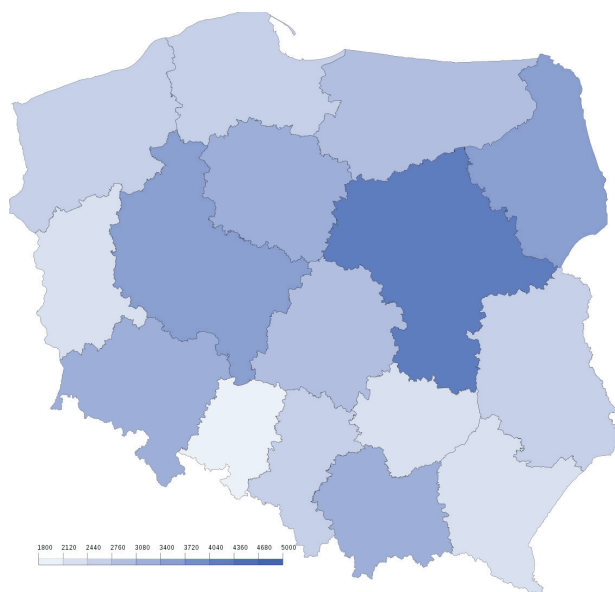
Analizując relację pomiędzy posiadaniem wykształcenia artystycznego a zarobkami, należy zauważyć pewną prawidłowość. Posiadanie wyższego wykształcenia artystycznego okazywało się łączyć z wyższymi zarobkami – mediana na poziomie 2700 zł netto miesięcznie. Z kolei nieposiadanie wykształcenia artystycznego bądź posiadanie tylko podstawowego wykształcenia artystycznego przekładało się na medianę na poziomie 2500 zł netto miesięcznie. Na tym tle najslabiej wypadło średnie wykształcenie artystyczne z kwotą 2400 zł netto miesięcznie (por. tabela 30 poniżej).

Tabela 30. Wykształcenie artystyczne respondentów a mediana zarobków miesięcznych netto

Wykształcenie artystyczne	Liczba osób	Mediana zarobków (zł)
brak	1825	2500
podstawowe	164	2500
średnie	410	2400
wyższe	2620	2700
SUMA	5019	2500

Źródło: opracowanie własne.

Nie będzie żadnym zaskoczeniem to, że najwyższe zarobki odnotowano w tych obszarach kraju, które dominują gospodarczo. Chodzi tu przede wszystkim o województwo mazowieckie oraz wielkopolskie, gdzie zarobki były najwyższe. W dalszej kolejności odnotowano zarobki w województwach małopolskim i dolnośląskim. Dziwi natomiast niski wynik województwa śląskiego, które stanowi jeden z mocniej uprzemysłowionych regionów w kraju (por. mapa 2 poniżej).

Mapa 2. Zarobki miesięczne netto respondentów w województwach (w zł)

Źródło: opracowanie własne.

Badani deklaruwali, że pracują w tygodniu blisko 45 godzin, a więc o ok. 5 godzin więcej od przeciętnego tygodniowego czasu pracy w Polsce, określonego w art. 129 Kodeksu Pracy. Jednak poświęcają na pracę twórczą zaledwie 47% tego czasu, bo 21 godzin. W przypadku kobiet oba wskaźniki te są niższe, bo wskazywały one 43 godziny pracy tygodniowo i w tym 21 godzin pracy twórczej. Podczas gdy mężczyźni deklaruwali 47 godzin pracy w ogóle i 22 godziny pracy twórczej (por. tabela poniżej). Zauważyć można, że różnica ta częściowo przekładać może się na to, że mężczyźni wedle naszych ustaleń zarabiali więcej.

Tabela 31. Średni tygodniowy czas pracy wg płci (w godzinach)

Płeć	Łącznie	Twórczo
kobiety	43	21
mężczyźni	47	22
OGÓLNIE	45	21

Źródło: opracowanie własne.

3.3.3. Opinie respondentów na temat wprowadzenia rozwiązań dedykowanych artystom, twórcom i wykonawcom

W ankiecie CAWI autorzy badania poprosili artystów, twórców i wykonawców o wyrażenie swojej opinii dotyczącej szeregu rozwiązań prawnych będących przedmiotem intensywnej dyskusji środowiskowej w ostatnim czasie¹⁹.

Respondenci zostali poproszeni o wyrażenie swojego stosunku do kilku stwierdzeń związanych z warunkami wykonywania zawodów twórczych i artystycznych. System umożliwiał oddanie 5 odpowiedzi: dwóch negatywnych (zdecydowanie się nie zgadzam, raczej się nie zgadzam), jednej neutralnej (ani się nie zgadzam, ani się zgadzam) oraz dwóch pozytywnych (zdecydowanie się zgadzam, raczej się zgadzam).

¹⁹ W tym również podczas prowadzonych konsultacji środowiskowych w ramach obrad Ogólnopolskiej Konferencji Kultury wrzesień 2017–czerwiec 2018.

Pierwsze stwierdzenie: Artyści i twórcy powinni mieć możliwość skorzystania z obniżonej miesięcznej składki ZUS, gwarantującej pełen pakiet ubezpieczeń na poziomie minimalnym.

Wykres 4. Artyści i twórcy powinni mieć możliwość skorzystania z obniżonej miesięcznej składki ZUS, gwarantującej pełen pakiet ubezpieczeń na poziomie minimalnym

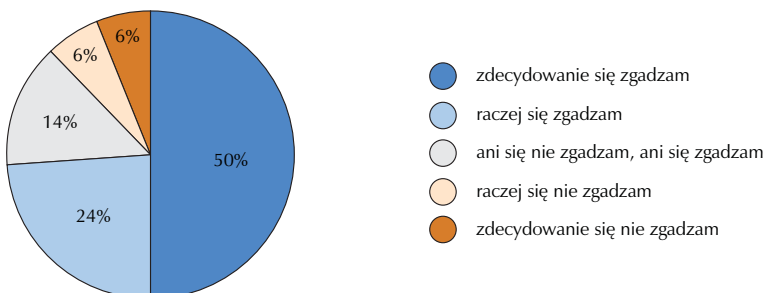

Źródło: opracowanie własne.

Poparcie dla pomysłu specjalnej składki ZUS dla artystów, twórców i wykonawców w Polsce sięga wśród badanych 87%. Pomysł odrzuca 7% respondentów, a 6% nie ma zdania. Wyniki wskazują na bardzo mocne poparcie pomysłu.

Drugie stwierdzenie: Niezbędne jest wprowadzenie środowiskowo regulowanej stawki minimalnej na rynku pracy twórców i artystów.

Wykres 5. Niezbędne jest wprowadzenie środowiskowo regulowanej stawki minimalnej na rynku pracy twórców i artystów

Źródło: opracowanie własne.

Pomysł środowiskowego uregulowania stawek na rynku pracy artystów, twórców i wykonawców popiera 74% badanych. Przeciwnego zdania jest 12% respondentów, a 14% nie ma wyrobionej opinii. Analiza odpowiedzi wskazuje na mocne poparcie tego pomysłu.

Trzecie stwierdzenie: Koszty uzyskania przychodu 50% powinny być trwale powiązane ze wskazanymi działaniami artystycznymi (np. wykonanie utworu na scenie).

Wykres 6. Koszty uzyskania przychodu 50% powinny być trwale powiązane ze wskazanymi działaniami artystycznymi (np. wykonanie utworu na scenie)

Źródło: opracowanie własne.

Pomysł trwałego powiązania kosztów uzyskania przychodu 50% ze wskazanymi działaniami artystycznymi popiera ok. 76% respondentów, ok. 10% badanych nie zgadza się z powyższym stwierdzeniem, zaś ok. 14% badanych nie ma zdania.

Czwarte stwierdzenie: Powinny istnieć dedykowane artystom świadczenia medyczne (w tym profilaktyczne) związane ze specyfiką wykonywanych zawodów.

Wykres 7. Powinny istnieć dedykowane artystom świadczenia medyczne (w tym profilaktyczne) związane ze specyfiką wykonywanych zawodów

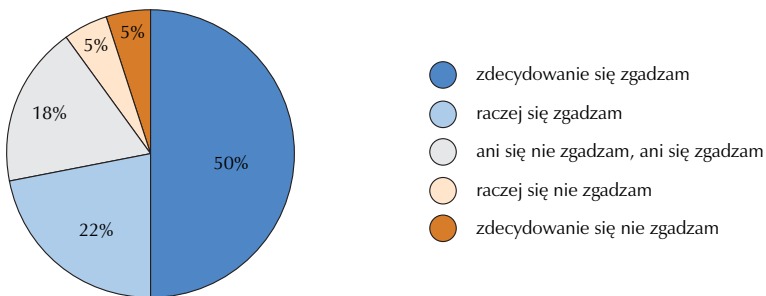

Źródło: opracowanie własne.

Poparcie dla powyższego stwierdzenia wyraziła zdecydowana większość respondentów – ok. 86%, ok. 7% nie zgadza się z tym pomysłem i podobnie – ok. 7% badanych zaznaczyła odpowiedź neutralną.

Piąte stwierdzenie: Powinny istnieć systemowe mechanizmy ułatwiające debiut artystyczny.

Wykres 8. Powinny istnieć systemowe mechanizmy ułatwiające debiut artystyczny

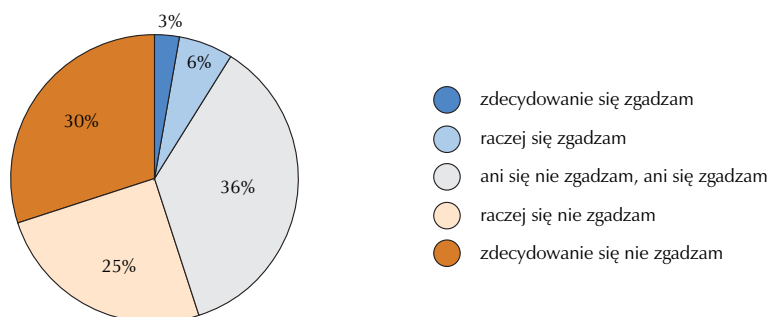

Źródło: opracowanie własne.

Za systemowymi mechanizmami wspierania debiutów artystycznych opowiada się ok. 72% respondentów, ok. 18% nie ma wyrobionej opinii na ten temat, zaś ok. 10% badanych nie zgadza się z tym stwierdzeniem.

Szóste stwierdzenie: Obecny system dostępu do pracowni artystycznych jest dobry i nie wymaga zmian.

Wykres 9. Obecny system dostępu do pracowni artystycznych jest dobry i nie wymaga zmian

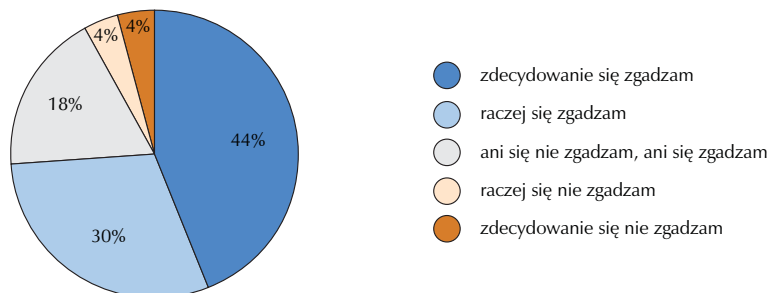

Źródło: opracowanie własne.

Poparcie dla wprowadzenia zmian w obecnym systemie dostępu do pracowni artystycznych wyraża ok. 55% badanych, 36% nie ma zdania. Z powyższym stwierdzeniem zgadza się ok. 9% respondentów.

Siódme stwierdzenie: Istnieje potrzeba stworzenia dedykowanych artystom uprawnień zbiorowych (np. municypalnych, sektorowych) lub komercyjnych (np. kredytowych, ubezpieczeniowych).

Wykres 10. Istnieje potrzeba stworzenia dedykowanych artystom uprawnień zbiorowych (np. municypalnych, sektorowych) lub komercyjnych (np. kredytowych, ubezpieczeniowych)

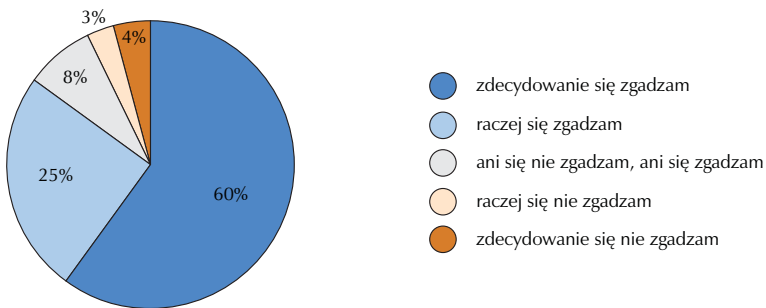

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość respondentów – ok. 76% dostrzega potrzebę stworzenia zbiorowych uprawnień dedykowanych artystom, ok. 18% ma stosunek neutralny do tego pomysłu, a ok. 8% nie zgadza się z powyższym stwierdzeniem.

Ósme stwierdzenie: Należy stworzyć standardy umów pomiędzy artystą a zleceniodawcą/pracodawcą.

Wykres 11. Należy stworzyć standardy umów pomiędzy artystą, a zleceniodawcą/pracodawcą

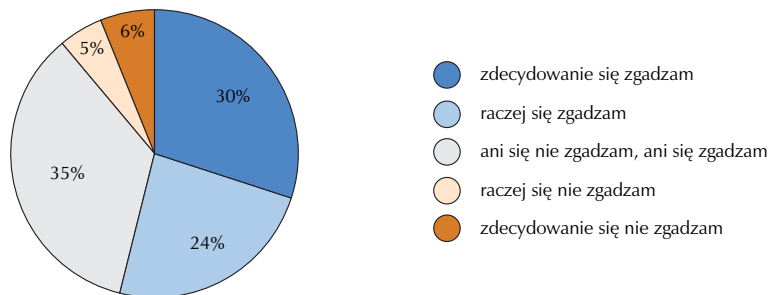

Źródło: opracowanie własne.

Poparcie wśród badanych dla pomysłu ustandaryzowania umów sięga 85%. Przeciwnego zdania jest 7% respondentów, a 8% nie ma zdania na ten temat. Widać bardzo mocne poparcie dla przedstawionego pomysłu.

Dziewiąte stwierdzenie: Jednym ze źródeł finansowania systemu wsparcia dla artystów może być część opłaty reprograficznej (opłaty od czystych nośników), pobieranej w wyższej niż obecnie wysokości i od większej liczby urzędzeń.

Wykres 12. Jednym ze źródeł finansowania systemu wsparcia dla artystów może być część opłaty reprograficznej (opłaty od czystych nośników), pobieranej w wyższej niż obecnie wysokości i od większej liczby urzędzeń

Źródło: opracowanie własne.

Opłatę reprograficzną, jako jedno ze źródeł finansowania wsparcia, popiera 54% badanych. Przeciwnego zdania jest 11% respondentów, a aż 35% nie ma na ten temat zdania. Odpowiedzi wskazują na wsparcie pomysłu, przy jednoczesnym niezdecydowaniu (lub niewiedzy) części badanych.

W ankiecie autorzy badania poprosili również artystów, twórców i wykonawców o wyrażenie swojej opinii dotyczącej diskutowanych w środowisku²⁰ rozwiązań związanych z wprowadzeniem statusu artysty uprawniającego do korzystania z uprawnień wynikających ze specyfiki wykonywanego zawodu.

Respondenci zostali poproszeni o wyrażenie swojego stosunku do kilku stwierdzeń związanych z funkcjonowaniem i specyfiką „statusu artysty”. System umożliwiał oddanie 5 odpowiedzi: dwóch negatywnych (zdecydowanie się nie zgadzam, raczej się nie zgadzam), jednej neutralnej (ani się nie zgadzam, ani się zgadzam) oraz dwóch pozytywnych (zdecydowanie się zgadzam, raczej się zgadzam).

Głównym stwierdzeniem było pytanie podstawowe: Artyści i twórcy powinni uzyskiwać status umożliwiający im korzystanie z uprawnień wynikających ze specyfiki wykonywanego zawodu (np. niższy ZUS, dedykowane przepisy podatkowe, specjalistyczna ochrona zdrowia itp.).

²⁰ W tym również podczas prowadzonych konsultacji środowiskowych w ramach obrad Ogólnopolskiej Konferencji Kultury wrzesień 2017–czerwiec 2018.

Wykres 13. Artyści i twórcy powinni uzyskiwać status umożliwiający im korzystanie z uprawnień wynikających ze specyfiki wykonywanego zawodu (np. niższy ZUS, dedykowane przepisy podatkowe, specjalistyczna ochrona zdrowia itp.)

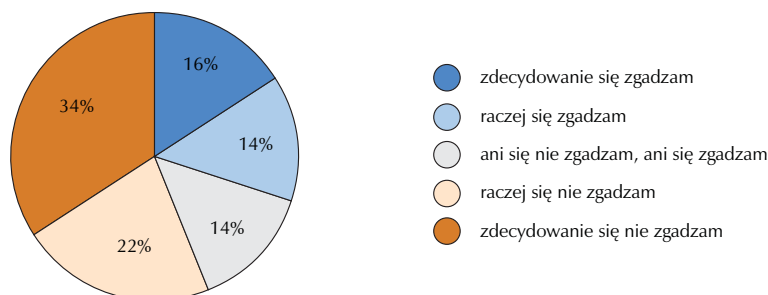

Źródło: opracowanie własne.

Jak widać, poparcie dla idei wprowadzenia specjalnego rozwiązania prawnego, wyodrębniającego grupę zawodową artystów, twórców i wykonawców w Polsce wynosi wśród badanych 88%. Przeciwko idei statusu jest 6% osób, tyle samo jest również niezdecydowanych. Analiza odpowiedzi ujawnia bardzo mocne poparcie przedstawionego pomysłu.

Drugie stwierdzenie: Wykształcenie artystyczne jest niezbędne do uzyskania statusu artysty.

Wykres 14. Wykształcenie artystyczne jest niezbędne do uzyskania statusu artysty

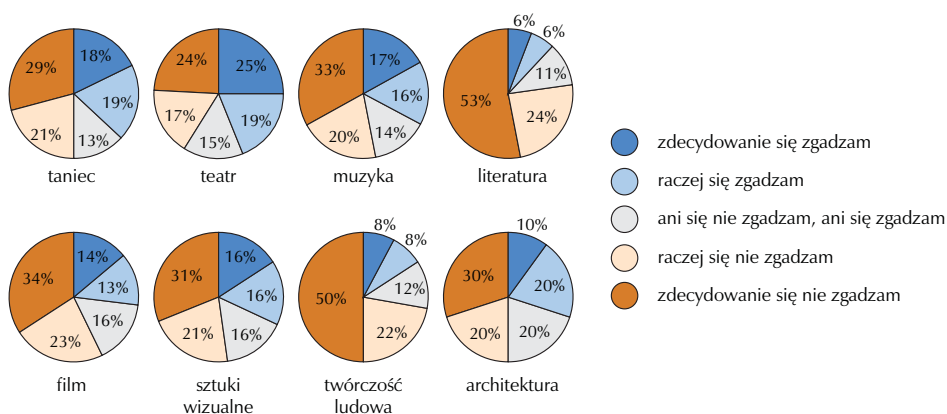

Źródło: opracowanie własne.

Wyszkolenie artystyczne jako warunek niezbędny do uzyskania statusu uznaje 30% badanych. Przeciwnego zdania jest 56% respondentów, a 14% wybrało odpowiedź neutralną. Analizując odpowiedzi respondentów widzimy pewne poparcie, przy jednoczesnym sprzeciwie większości badanych.

Warto także przedstawić, jak kształtują się opinie w poszczególnych branżach na temat wykształcenia artystycznego jako warunku niezbędnego do uzyskania statusu (patrz: wykres 4). Zdecydowany sprzeciw wobec takiego postulatu wyrazili w szczególności przedstawiciele branży literatów (ponad 53% przedstawicieli) i twórczości ludowej (50% przedstawicieli), co można powiązać z faktem, iż ścieżki kształcenia tych grup są na ogół odmienne od tradycyjnego – systemowego sposobu kształcenia artystów, twórców i wykonawców.

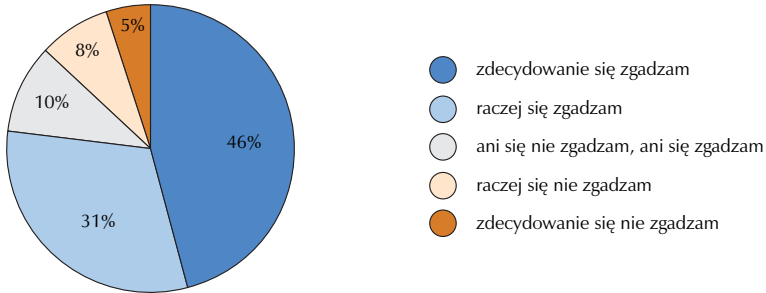
Wykres 15. Opinie przedstawicieli branż na temat wykształcenia artystycznego jako warunku niezbędnego do uzyskania statusu

Źródło: opracowanie własne.

Trzecie stwierdzenie: Dorobek i działalność artystyczna i twórcza (praca w zawodzie) jest wystarczająca do uzyskania statusu artysty.

Wykres 16. Dorobek i działalność artystyczna i twórcza (praca w zawodzie) jest wystarczająca do uzyskania statusu artysty

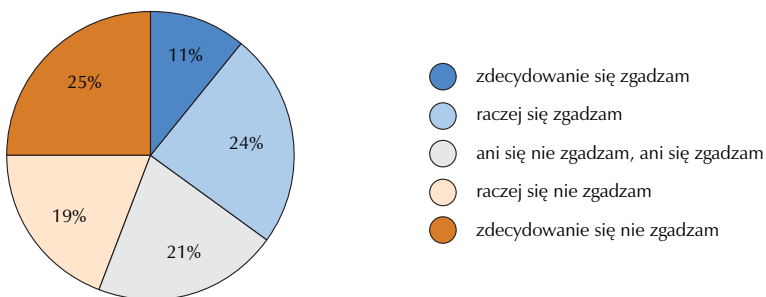

Źródło: opracowanie własne.

Uznanie dorobku za wystarczające przy uzyskaniu statusu popiera 77% badanych. Przeciwnego zdania jest 13% respondentów, a 10% nie ma wyrobionej jednoznacznej opinii na ten temat. Analiza wyników wskazuje na mocne poparcie rozpatrywanego pomysłu.

Czwarte stwierdzenie: Status artysty jest niezbywalny, ale uprawnienia można stracić w sytuacji niewykonywania zawodu przez 5 lat.

Wykres 17. Status artysty jest niezbywalny, ale uprawnienia można stracić w sytuacji niewykonywania zawodu przez 5 lat

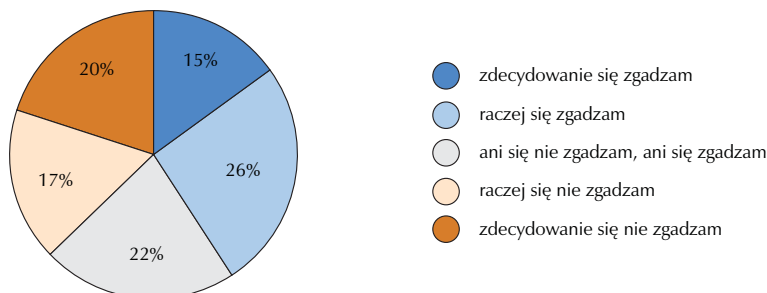

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższym stwierdzeniem zgadza się 35% badanych. Przeciwnie zdanie ma 43% respondentów, a 21% nie ma jasnej opinii. W przypadku tak zadanego pytania równomierny rozkład odpowiedzi wskazuje na większą złożoność problemu i potrzebę dalszej analizy tego zagadnienia.

Piąte stwierdzenie: Status artysty powinien być nadawany przez stowarzyszenia twórcze i branżowe związki zawodowe poprzez decyzję komisji oceniającej zgłoszenie zainteresowanej osoby.

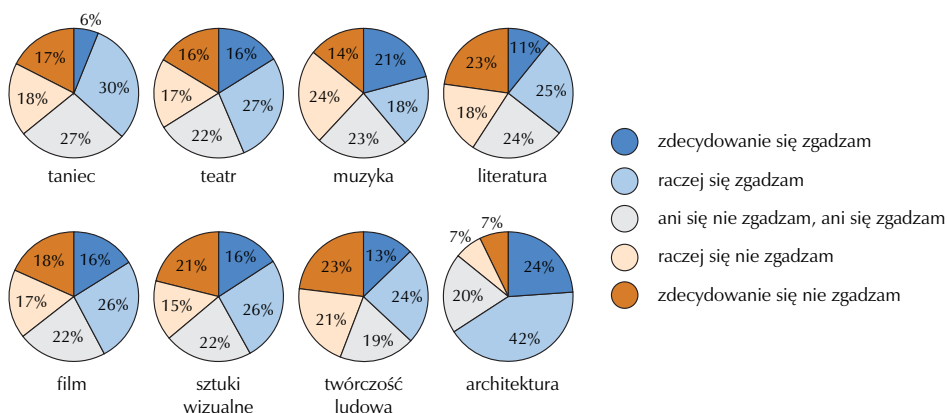
Wykres 18. Status artysty powinien być nadawany przez stowarzyszenia twórcze i branżowe związki zawodowe poprzez decyzję komisji oceniającej zgłoszenie zainteresowanej osoby

Źródło: opracowanie własne.

Decyzję komisji, jako sposobu weryfikacji możliwości uzyskania statusu, popiera 41% badanych. Możliwość tę odrzuca 37% respondentów, a 22% wybrało odpowiedź neutralną. W ocenie badanych decyzja komisji, jako sposobu przyznawania statusu, jawi się jako rozwiązanie dyskusyjne.

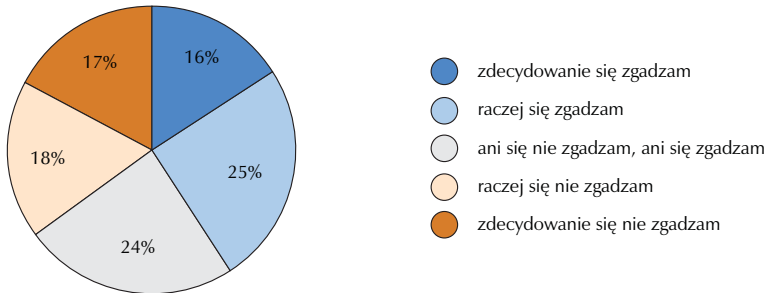
Wykres 19. Opinie przedstawicieli branż na temat sposobu przyznawania statusu – komisja w stowarzyszeniach twórczych i branżowych związkach zawodowych

Źródło: opracowanie własne.

Szóste stwierdzenie: Status artysty powinien być przyznawany wyłącznie na podstawie udokumentowanej deklaracji o prowadzeniu działalności artystycznej.

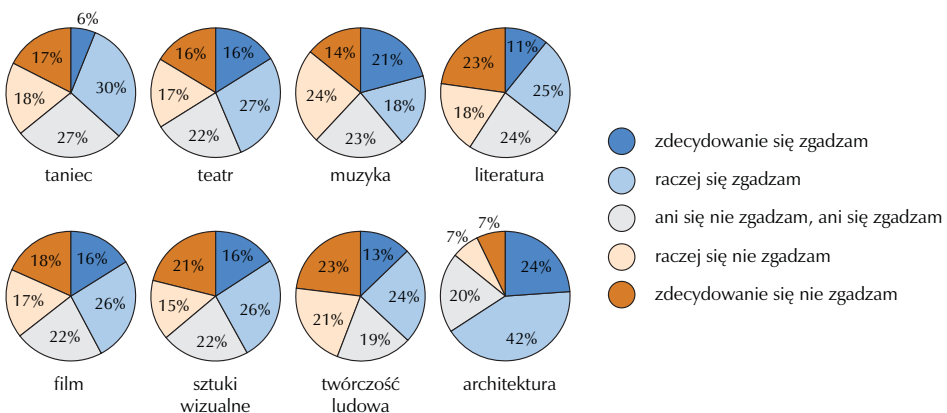
Wykres 20. Status artysty powinien być przyznawany wyłącznie na podstawie udokumentowanej deklaracji o prowadzeniu działalności artystycznej

Źródło: opracowanie własne.

Przyznawanie statusu w oparciu o deklarację popiera 41% badanych. Przeciwnego zdania jest 35% respondentów, a 24% pozostało niezdecydowane. Patrząc na powyższe wyniki – również to rozwiązanie należy uznać za dyskusyjne.

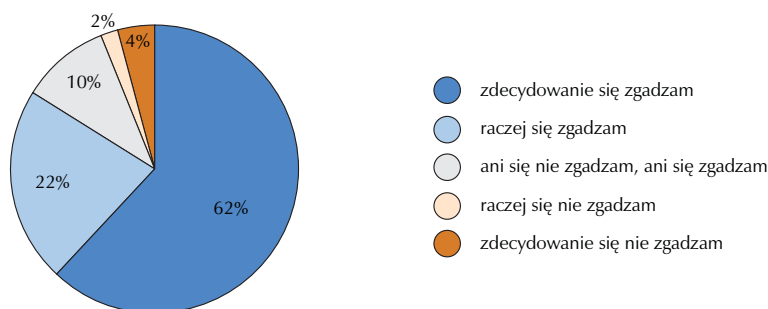
Wykres 21. Opinie przedstawicieli branż na temat sposobu przyznawania statusu – udokumentowana deklaracja o wykonywaniu działalności

Źródło: opracowanie własne.

Siódme stwierdzenie: W sytuacji wprowadzenia przepisów prawa związanych ze statusem artysty jestem zainteresowany/a jego uzyskaniem.

Wykres 22. W sytuacji wprowadzenia przepisów prawa związanych ze statusem artysty jestem zainteresowany/a jego uzyskaniem

Źródło: opracowanie własne.

Chęć uzyskania statusu deklaruje 84% badanych. Z rozwiązania nie skorzystałoby 6% respondentów, a 10% nie wskazało jednoznacznej odpowiedzi.

3.4. Głosy artystów, twórców i wykonawców

Ta część opracowania zawiera syntetyczne zestawienie głosów związanych z prowadzonymi przez Zespół Badawczy pracami. Zdecydowana większość opinii pochodzi od respondentów badania ankietowego. Każdy zainteresowany miał również możliwość przesłania opinii dotyczącej prowadzonego badania za pośrednictwem poczty elektronicznej, bezpośrednio do Zespołu Badawczego. Wpłynęło ich łącznie 717, a dotyczyły zarówno sytuacji zawodowej i osobistej twórców, a także samego badania. Przytaczane fragmenty lub całe wypowiedzi dotyczą takich kwestii jak: ogólna zła sytuacja na rynku pracy, brak regulacji prawnych, aprobata i dezaprobata działań mających na celu wprowadzenie systemowych rozwiązań dedykowanych artystom, sugestie dotyczące kierunku działań i konkretnych rozwiązań podejmowanych w przyszłości.

Największa liczba głosów dotyczyła złej sytuacji materialnej i socjalnej respondentów oraz potrzeby wprowadzenia systemowych rozwiązań. Spośród wszyst-

kich głosów i opinii prezentowanych przez respondentów, przeważająca liczba komentarzy wyrażała aprobatę dla postępujących prac.

„Kultura jako jedna z dziedzin aktywności zawodowej i twórczej wielu tysięcy obywaterek i obywateli naszego kraju należącego do Unii Europejskiej i tradycji kultury świata zachodniego, wymaga rozwiązań systemowych porównywalnych do rozwiązań praktykowanych w krajach Unii Europejskiej, takich jak Niemcy czy kraje skandynawskie, gdzie od lat funkcjonuje sprawdzony system zarządzania kulturą oraz ochrony zawodów twórczych.”

„Niezbędne jest wprowadzenie statusu artysty, na podstawie którego można by uzyskać podstawowe świadczenia społeczne albo prawo do najniższej emerytury.”

„Konieczne jest, aby Państwo Polskie zadbało o godny status artystów, szczególnie tych, którzy całe życie poświęcili na uprawianie tego zawodu, rezygnując z wielu innych możliwości. Konieczny jest specjalny status wykształconych, profesjonalnych artystów, którzy posiadli wysoki stopień specjalizacji w opozycji do zalewu tandety i ‘łatwej’ sztuki komputerowej, gdzie artystą może być prawie każdy. Kulturę tworzą nie tylko znane, z różnych powodów wylansowane postacie twórców, ale również cała rzesza artystów pracujących w ‘cieniu’ i na przykład na prowincji. SYTUACJA WIĘKSZOŚCI ARTYSTÓW W POLSCE JEST TRAGICZNA DOTYCZY TO RÓWNIEŻ NISKIEJ EMERYTURY!”

„Bardzo dziękuję za możliwość wzięcia udziału w ankiecie. Świetna inicjatywa! Oby się udało. W końcu. Brawo!”

„Bardzo liczę na wprowadzenie szczególnych regulacji dla artystów. Bez nich nie ma kultury, bez kultury nie ma nowoczesnego państwa. Rozwój kultury przekłada się na rozwój duchowy i materialny obywateli. Trzymam kciuki, żeby tym razem się udało.”

„Bardzo cenna inicjatywa!”

Pojawiały się także, chociaż będące w mniejszości, głosy negujące koncepcję „statusu artysty”, poruszające najczęściej zasadność uprzywilejowania twórców i wykonawców jako grupy społecznej oraz brak zaufania do procedury przyznającej/potwierdzającej status i możliwości nadużyć w trakcie jej funkcjonowania.

„Zbytnie uregulowanie prawne branży artystycznej może jeszcze pogorszyć naszą sytuację.”

„Wprowadzenie statusu artysty to potężny krok w tył...”

Wśród komentarzy pojawiają się także zdania podzielone, dotyczące nie samej zasadności wprowadzenia zmian, ale kwestii formy ich wprowadzenia. Jednocześnie niejednokrotnie i powszechnie potwierdzają one nie najlepszą sytuację materialną, prawną i socjalną twórców i wykonawców. Ankietowani wyrażają zaniepokojenie i brak zaufania dotyczący rzetelności przyznawania statusu przez podmioty nadające uprawnienia.

„Każde ustanowienie prawne ‘statusu artysty’ wiąże się nieuchronnie z drobnymi lub grubszymi kantami. Artystę jak mało kogo sprawdza publiczność (czytelnicy, widzowie, słuchacze). Stosownie do tego reagują producenci (wydawcy, etc.).”

„Zamiast ‘statusu artysty’, w istocie wzorowanego na schematach PRL (miał swoje wady i zalety, oplecione wszakże zamordyzmem) nierównie lepszy wydaje mi się status doborowych, wzmocnionych prawnikami gildii artystycznych, których członkowie żądają i przestrzegają swoich (gildii) stawek minimalnych. Innymi słowy: chcesz mieć sprawdzonego artystę, musisz stosownie płacić, w myśl umowy, która uwzględnia racje obu stron.”

„Status artysty musi powstawać w sposób automatyczny po spełnieniu warunków, a nie być analizowany przez jakąś grupę. Takie coś jest tylko dla wątpliwych przypadków i ludzi chcących się odwołać.”

„Nadawanie bądź odrzucanie statusu ‘artysty’ jest dodatkową biurokracją, system może być subiektywny, niesprawiedliwy i pewnie płatny oraz podatny na korupcję. Nie widzę potrzeby.”

„Myślę że jako etatowy pracownik branży artystycznej niekoniecznie chcę być w uprzywilejowanej grupie społecznej, jak na przykład ksiądz, polityk, czy inny cwaniak.”

Respondenci wypowiadali się także w kwestiach dotyczących warunków uzyskania statusu, co stanowi dla nich ważny element funkcjonowania systemu. Za podstawę dla jego uzyskania przyjmowali różne kryteria występujące pojedynczo lub łącznie, takie jak: ocena warunków uzyskania statusu przez podmiot, wykształcenie, dorobek i jego jakość, wysokości zarobków, bądź ich brak.

„... Brak alternatywy wobec związków i stowarzyszeń branżowych – przynależność nie jest żadnym obowiązkiem, więc ocena przez nie powinna być jedyną formą weryfikacji.”

„Status artysty powinien być przyznany twórcom, którzy regularnie działają w branży, mają na koncie swoje prace i nie powinno być to pod warunkiem spełnienia wymogu o ukończeniu szkoły lub akademii muzycznej.”

„Status artysty powinien wynikać z udokumentowanego dorobku oraz faktycznie wykonywanej pracy bądź posiadanego wykształcenia oraz wykonywania pracy artystycznej...”

„Co do pytania o to, czy prowadzenie działalności twórczej wystarcza do uzyskania statusu artysty: nie, zdecydowanie nie, liczy się jakość tego co ktoś prezentuje.”

„Jako poetka i malarka amatorka, tworzę i chciałabym, aby zarówno twórcom i artystom mającym wykształcenie artystyczne lub niezajmującym się sztuką w każdym wymiarze przysługiwały równe prawa i możliwości uzyskania statusu artysty.”

„Jestem za ścisłym powiązaniem statusu artysty z dochodami tytułem umowy o dzieło (np. od 60% dochodów). Okres statusu nie musi być

5-letni, może być krótszy. Zdecydowanie potrzebny jest nacisk na rozwiązanie praktycznej formy działalności związków zawodowych w naszym sektorze jak i w innych związanych z pracą prekarną i samozatrudnieniem.”

„Jeśli chodzi o status artysty życzyłabym sobie rozwiązań systemowych nie dotyczących jedynie spraw socjalnych ale równych szans na pracę twórczą, gdzie liczy się głównie talent, a nie układy.”

„Cieszę się, że jest szansa w końcu zrobić z tym porządek. Pamiętajmy, że szkoły i dyplomy nie świadczą o wartości i działalności a najbardziej tej regulacji potrzebują właśnie artyści freelancerzy, nie etatowi.”

Często pojawiające się opinie dotyczące przyszłych zmian oraz sugestie przyszłych rozwiązań skupiały się wokół zapewnienia specjalistycznej opieki medycznej. Respondenci wskazywali braki proceduralne w systemie opieki zdrowotnej, czy ułomności procedur administracyjnych i prawnych dotyczących chorób zawodowych.

„... Jeśli chodzi o opiekę medyczną, to z uwagi na specyficzną wrażliwość twórców i chwiejność rynku sztuki, istnieje paląca potrzeba pomocy w zakresie psychologii i opieki nad artystami, którzy doświadczają o wiele większych zawirowań życiowych niż pozostałe zawody...”

„Jako tancerce, najbardziej brakuje mi zapewnienia dobrej opieki zdrowotnej, teraz i na przyszłość. Ale to jest problem ogólnopolski, nie tylko tancerzy czy artystów. Dodatkowo, tancerze mają bardzo specyficzne potrzeby, np. jest bardzo niewielu fizjoterapeutów czy osteopatów, którzy rzeczywiście na tyle znają potrzeby tancerzy czy zawodowych sportowców, że są nam w stanie realnie pomóc.”

„Wśród chorób zawodowych powinny znaleźć się depresja i inne choroby psychiczne – one mogą wykluczyć możliwość wykonywania zawodu na lata, może nawet więcej niż 5 lat, a leczenie jest drogie.”

Przytoczone komentarze poruszają jedynie najbardziej istotne kwestie z punktu widzenia diskutowanych rozwiązań systemowych, lecz nie wyczerpują wszystkich kategorii wolnych wypowiedzi jakich udzielili ankietowani. Należy zaznaczyć, że wśród wszystkich komentarzy dominują wypowiedzi osobiste, dotyczące samych ankietowanych. Opinie odnosiły się do motywacji, dla których pomimo trudnych warunków wykonują oni swój zawód. Wypowiedzi w przeważającej większości były rozbudowane, wielozdaniowe, podkreślające w swej treści jak istotną rolę w państwie i społeczeństwie odgrywa kultura i sztuka.

„Z perspektywy czasowej mogę powiedzieć, że prestiż zawodu artysty zanika. Społeczny odbiór sztuki zwłaszcza klasycznych dziedzin jak malarstwo, grafika wydaje się coraz mniejszy. Rodzi to frustrację i znużenie. Czujemy się niepotrzebni, a to co wychodzi z naszych pracowni i jest wynikiem głębokich przemyśleń i wielu godzin, dni a czasem tygodni pracy spotyka się z obojętnością. W tej sytuacji wydają się konieczne działania w kierunku systemowego poprawienia statusu artysty w rzeczywistości społecznej.”

„Artystą się człowiek rodzi i musi tworzyć.”

„Artysta – człowiek kreujący sztukę w jej postaci fizycznej i intelektualnej jako estetyczny wytwór umysłu transcendentalnie bezużyteczny – jest dobrem wspólnym społeczności, której tożsamość – kontestując lub przetwarzając – buduje.”

„Artysta był zawsze biedny, chyba, że to martwy artysta. Dopóki żyje, uprawia swoje poletko razem z pracą zawodową, często odległą od formy działań artystycznych.”

„Artyści mają ciężko, to są fakty”.

Niniejszy rozdział jest zaledwie wstępnym opracowaniem, dlatego też znalazły się w nim fragmenty wypowiedzi dotyczące najczęściej poruszanych kwestii. Głębsza analiza całości komentarzy mogłaby stanowić potencjalne źródło cennej wiedzy.

4. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADANIA

Zespół Centrum Badań nad Gospodarką Kreatywną Uniwersytetu SWPS stanął przed ambitnym zadaniem zbadania liczebności artystów, twórców i wykonawców, z jednoczesnym poznaniem sytuacji zawodowej i opinii tej grupy społecznej. W ciągu pięciu miesięcy wyczerpanej pracy badawczej wykonano szereg pionierskich czynności. Pierwszą, przy braku możliwości czerpania inspiracji z przeszłości, było stworzenie autorskiej metody badawczej. Drugą – zmierzenie się z rozproszonymi bazami danych i niejednorodnymi definicjami dotyczącymi zawodów, czy pracy na rynku artystycznym. Trzecią i być może najtrudniejszą – mobilizacja środowiska artystycznego i twórczego w Polsce.

Przeprowadzone badanie liczebności artystów, twórców i wykonawców już przy pierwszych podsumowaniach okazuje się bezcenne, a jego wyniki ciekawe. Dotychczasowe badania tej grupy zawodowej podejmowane były w sposób incydentalny i na podstawie odmiennych założeń badawczych. Warto nadmienić, że temat liczebności środowisk artystycznych oraz ich funkcjonowania nie doczekał się do tej pory żadnego systematycznego studium. Nie działo się tak z powodu, że jest to temat nieciekawym. Przeciwnie. Jest to temat niezwykle interesujący i to nie tylko dla samych artystów, ale też szerszej publiczności. Przecież identyczne, bądź podobne pytania zadawano sobie w Polsce wielokrotnie²¹. Jednak znalezienie na nie odpowiedzi, czego doświadczył Zespół Badawczy, jest zadaniem niezmiernie pracochłonnym i wymagającym sporej determinacji. Na szczęście już nie można dalej powtarzać, że niewykonalnym.

Piętnastoosobowy Zespół Badawczy dotarł bezpośrednio do 616 podmiotów, spośród których 69 posłużyło również jako dostawcy danych – nieocenione w swojej istotności, lecz niezwykle niejednorodne źródło informacji. Stworzone zostały dwie główne bazy danych agregujące informacje oraz szereg baz pobocznych związanych z przeprowadzonymi czynnościami (parsowanie danych

²¹ Por. http://wyborcza.pl/1,87648,17240259,Ile_zarabiaja_w_Polsce_artystyci__Od_50_zl_do_25_tys_.html, http://wyborcza.pl/1,87648,17246665,Twarz_kremu_do_odbytu__czyli_slawo_przyjdz_Lista.html, https://bon.edu.pl/media/book/pdf/Szkolnictwo_artystyczne_i_sytuacja-KJ.pdf itp.

internetowych, liczenie ręczne). Praca Zespołu spotkała się z pozytywną reakcją środowisk artystycznych i twórczych. Tylko 3% podmiotów, do których zwrócono się w trakcie prac, odmówiło wsparcia badań, a brak współpracy był zjawiskiem rzadkim. Warto zauważyć wyjątkowo wysoką mobilizację środowiska, zarówno przy rozpowszechnianiu, jak i wypełnianiu ankiety stanowiącej jedno z narzędzi badania. Aż 5019 osób, czyli według prezentowanych szacunkowych danych prawie 10% wszystkich artystów, twórców i wykonawców wzięło udział w uzupełniającym badaniu CAWI. W niektórych branżach (literatura, film) ta wielkość zbliżała się nawet do 20%. Na szczególną uwagę i podkreślenie zasługuje również zrównoważone dotarcie geograficzne, czy też reprezentacja różnych pokoleń (średni wiek badanych 43 lata). Pojawiające się obawy o brak chęci dzielenia się informacjami mogącymi być uznane za wrażliwe (kod miejsca zamieszkania, wysokość zarobków) były nieuzasadnione (odpowiednio 93% i 95% badanych podało powyższe informacje).

W trakcie badań dochodziły do Zespołu również głosy krytyczne, w głównej mierze związane z kategorią „zawodów artystycznych, twórczych i wykonawczych” i obejmującym je katalogiem. Zespół Badawczy uznał je za ważne, a zgłaszane postulaty uwzględniono, co uwidocznione jest w niniejszej publikacji (jak chociażby postulat dodania nowej branży – architektury, czy poszerzenia listy zawodów). Inne wątpliwości dotyczyły treści pytań ankiety i skuteczności procesu informacyjnego. Starano się w miarę możliwości usuwać te problemy na bieżąco. Oprócz nieodzownej krytyki, praca Zespołu została równocześnie powszechnie zauważona i doceniona w środowisku, czego wyrazem były apele organizacji branżowych wspierające działania Zespołu oraz ponad 700 opinii od artystów, twórców i wykonawców wypełniających ankietę.

Na przeprowadzony w dwóch fazach proces badawczy składały się: badanie liczebności artystów, twórców i wykonawców (faza I) oraz uzupełniające badanie CAWI (faza II). W efekcie uzyskano szacunkowe informacje o liczebności badanego środowiska, które przedstawiono w dwóch wariantach:

- 44 070 osób – przy pierwotnie przyjętej liście zawodów,
- **59 970** osób – przy uwzględnieniu proponowanego poszerzenia listy branż i zawodów. Ta liczba została uznana za wynik ostateczny.

Zaprezentowano również liczebności poszczególnych branż kultury w podziale na zawody.

Tabela 32. Szacunkowe liczebności branż wg pierwotnej listy zawodów (2018)

Branża	Szacowana liczebność
muzyka	18750
sztuki wizualne	10330
teatr	5525
film	3080
literatura	2360
taniec	2250
twórczość ludowa	1475
interdyscyplinarne	300
SUMA	44070

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 33. Szacunkowe liczebności osób wg branż po uwzględnieniu nowych zawodów (2018)²²

Branża	Szacowana liczebność
muzyka	19100
architektura	12500
sztuki wizualne	12005
teatr	5750
film	3580
literatura	2830
taniec	2380
twórczość ludowa	1475
interdyscyplinarne	350
SUMA	59970

Źródło: opracowanie własne.

²² Drugie ujęcie jest efektem zmiany kategoryzacji branż w trakcie prac Zespołu Badawczego oraz rozszerzeniem katalogu zawodów zgodnie z sugestiami środowisk twórczych.

Uzupełniające badanie (CAWI) realizowane było od 1 września do 10 listopada 2018 r., wzięło w nim udział 5019 osób. Wyniki badania zostały wykorzystane do weryfikacji szacunków liczebności artystów, twórców i wykonawców. Posłużyły także do uzyskania od respondentów informacji na temat m.in. ich danych metrykalnych, doświadczenia zawodowego, udziału dochodów z pracy twórczej w dochodach ogółem, form pracy, przynależności do organizacji branżowych, warunków wykonywania zawodu, a także opinii respondentów na temat wprowadzenia rozwiązań systemowych dedykowanych artystom i twórcom.

Średni wiek respondenta biorącego udział w badaniu wyniósł 43 lata. Mężczyźni stanowili 53% wszystkich badanych, a kobiety 47%. Największa dysproporcja ze względu na płeć cechowała branżę taniec – z przewagą kobiet (123 kobiety i 40 mężczyzn). Mężczyźni znacznie przeważają natomiast w branżach film (301 kobiet i 531 mężczyzn) i muzyka (432 kobiety i 878 mężczyzn). Respondenci pochodzili z terenu całej Polski, wśród badanych znaleźli się reprezentanci wszystkich województw i zdecydowanej większości polskich powiatów. Niemal cała badana grupa środowiska artystów, twórców i wykonawców deklarowała polskie obywatelstwo (ponad 98%).

W odpowiedzi na pytanie „Kim w sensie zawodowym Pan/i się czuje?” respondenci mieli możliwość zaznaczenia jednocześnie kilku odpowiedzi. Przedstawiciele tańca najczęściej identyfikowali się jako artyści (83%), podobnie większość przedstawicieli teatru (74%), muzyki (78%) i sztuk wizualnych (68%), a także duża część przedstawicieli grupy twórczość ludowa (64%). Jako twórcy identyfikowała się przeważająca część respondentów z każdej z branż: literatura (89%), architektura (88%), film (82%), sztuki wizualne (68%), twórczość ludowa (68%), teatr (65%), taniec (54%) oraz muzyka (50%). Odpowiedź „wykonawczynią/wykonawcą” zaznaczyła spora część grup przedstawicieli muzyki (62%), tańca (50%), teatru (44%) i twórczości ludowej (43%).

Zjawisko wielobranżowości okazało się dość częste, dotyczyło aż ok. 28% badanych (najczęściej wskazywano 2 branże – 21%, zaś trójbranżowość również jest zjawiskiem statystycznie dostrzegalnym). Przynależność do organizacji branżowych deklarowało ok. 40% badanych.

We wszystkich analizowanych branżach przeważali respondenci z ogólnym wyższym wykształceniem (ok. 83% przedstawicieli wszystkich branż; w przypadku kobiet odsetek ten wyniósł prawie 90%, zaś w przypadku mężczyzn – 77%). Jeśli chodzi o wykształcenie wyższe artystyczne – uzyskała je większość respondentów reprezentujących poszczególne branże (wśród kobiet był to odsetek wyższy – ok. 58%, zaś wśród mężczyzn ok. 47%). Ze względu na specyfikę ścieżki kształ-

cenia, odmienną niż w innych badanych zawodach, wyjątek stanowią literaci (z których przeważająca część nie uzyskuje wykształcenia artystycznego) oraz przedstawiciele grupy twórczość ludowa.

Na pytanie o zarobki odpowiedzi udzieliło ok. 95% badanych. Mediana miesięcznych zarobków brutto w tej grupie wyniosła 3000 zł. Średnia miesięcznych zarobków brutto w badanej grupie to 3742 zł²³. Analiza zarobków w podziale na branże wykazała ich duże pod tym względem zróżnicowanie. W filmie mediana zarobków wyniosła 4396 zł brutto (średnia 5593 zł), z tej branży pochodzi też prawie połowa z najlepiej zarabiających biorących udział w badaniu twórców i wykonawców (315 osób). Na drugim biegunie widzimy taniec i sztuki wizualne (mediana – odpowiednio 2198 i 2637 zł brutto) oraz twórczość ludową z medianą na poziomie 1287 zł brutto (oraz średnią 1721 zł brutto), które to zarobki uznać należy za bardzo niskie. Wśród badanych artystów, twórców i wykonawców widzimy duże zróżnicowanie zarobków ze względu na płeć. W całej badanej grupie kobiety zarabiają średnio zdecydowanie mniej niż mężczyźni.

Indeks Giniego, zwany także współczynnikiem nierówności społecznej, w badanych branżach był równy 0,44. Dla porównania w roku 2017 współczynnik ten dla Polski ogółem wyniósł 0,29, co należy interpretować jako występowanie większych nierówności w branżach kultury niż w innych obszarach gospodarki w Polsce.

Jeśli chodzi o formy pracy – ponad połowa wszystkich respondentów (w ujęciu wg deklarowanych zawodów) osiągała dochody w formie umowy o dzieło – ok. 54% wskazań wg reprezentowanych zawodów. Prawie 11% deklarujących poszczególne zawody wskazała osiąganie przychodów na podstawie umowy zlecenia oraz ponad 14% – na podstawie samozatrudnienia. Prawie 30% deklarujących poszczególne zawody osiągała dochody bez umowy.

Jeśli chodzi o opinie respondentów na temat warunków wykonywania zawodów twórczych i artystycznych badani wyrazili m.in. 87% poparcie dla pomysłu możliwości skorzystania przez artystów i twórców z obniżonej miesięcznej składki ZUS, gwarantującej pełen pakiet ubezpieczeń na poziomie minimalnym; ok. 74% poparcie dla środowiskowego uregulowania stawek na rynku pracy artystów, twórców i wykonawców; ok. 76% poparcie dla pomysłu trwałego powiązania kosztów uzyskania przychodu 50% ze wskazanymi działaniami artystycznymi; ok. 86% poparcie dla istnienia dedykowanych artystom świadczeń medycznych

²³ Por.: przeciętne miesięczne wynagrodzenie ogółem brutto w październiku 2016 r. w Polsce wyniosło 4346,76 zł (zob. *Struktura wynagrodzeń wg zawodów w październiku 2016 r.*, GUS, 2018).

(w tym profilaktycznych) związanych ze specyfiką wykonywanych zawodów. Zdecydowana większość respondentów – ok. 76% dostrzega potrzebę stworzenia zbiorowych uprawnień dedykowanych artystom, zaś poparcie wśród badanych dla pomysłu ustandaryzowania umów sięga 85%.

W odniesieniu do propozycji wprowadzenia statusu artysty – analiza odpowiedzi ujawniła m.in. bardzo mocne poparcie (88%) dla pomysłu wprowadzenia specjalnego rozwiązania prawnego, wyodrębniającego grupy zawodowe artystów, twórców i wykonawców w Polsce, zaś chęć uzyskania statusu deklaruje 84% badanych.

W raporcie podsumowującym wyniki całego badania przedstawiono także zestawienie głosów płynących ze strony środowiska artystów, twórców i wykonawców, które Zespół Badawczy otrzymał w trakcie prowadzenia swoich prac. Większość z nich (a wpłynęło ich łącznie 717) pochodziła od respondentów badań ankietowych. Opinie te dotyczyły m.in. trudnej sytuacji badanych środowisk na rynku pracy, braku wystarczających regulacji prawnych, zawierały też sugestie dotyczące kierunku działań i konkretnych rozwiązań podejmowanych w przyszłości. Pojawiały się też nieliczne głosy negujące koncepcję „statusu artysty”, jednak przeważająca większość komentarzy wyrażała aprobatę dla postępujących prac i nadzieję respondentów na wprowadzenie odpowiedniego systemu rozwiązań dedykowanego artystom, twórcom i wykonawcom.

Na przeprowadzenie procesu analizy wyników badania miały wpływ dwa ważne czynniki, które należy wyróżnić zamykając to podsumowanie. Pierwszym był nielosowy dobór próby badawczej, co wpływałoby na znaczne ograniczenia możliwości generalizacji osiągniętych wyników. Zespołowi Badawczemu udało się jednak dotrzeć z ankietą niemal do populacji generalnej, co uwiarygodniło wyniki badania i zwiększyło trafność ich interpretacji. Drugi czynnik dotyczył zastosowanego podziału branżowego badanego środowiska. Analiza wyników wyraźnie wskazała na wady takiego podejścia. Popularne zjawisko „wielobranżowości”, tj. pracy w danym zawodzie w wielu dziedzinach, sprawia, że branże same w sobie stanowią zbiory nierozłączne, których każda łączna analiza obarczona będzie jakimś błędem badawczym. Lepszym rozwiązaniem, szczególnie mając na uwadze projektowanie rozwiązań prawnych dotyczących artystów, twórców i wykonawców, jest naszym zdaniem podejście zawodowe, przy jednoczesnym podejściu do branż jako do „pól działalności”. Idąc tym tropem warto w przyszłości włączyć do badań i analiz kolejne pola aktywności artystów i twórców np. nowe technologie, gry wideo, nowe media, a mając na uwadze dynamikę zmieniającego się świata także te zawody i specjalności, których dziś jeszcze nie znamy lub nie identyfikujemy.

5. TO JESZCZE NIE KONIEC

Kończąc pracę warto dotknąć przyszłości, ale też wracać do początków i przesłanek.

Z pewnością potrzebę badań zrodził brak solidnego monitorowania i analizy rynku pracy artystek i artystów w Polsce. Podejmując się pierwszych w historii powojennej Polski tak szeroko zakrojonych badań szacowania liczebności artystów, twórców i wykonawców, zdawaliśmy sobie sprawę z ogromnego wyzwania jakie niosą za sobą trudności metodologiczne, organizacyjne i czasowe. Przystępowaliśmy do tego odpowiedzialnego zadania z wielkim niepokojem. W najśmielszych marzeniach jednak nie przypuszczaliśmy, z jak ogromnym odzewem artystów spotka się nasze badanie. Jak wspomnieliśmy wcześniej, dzięki szeroko zakrojonej kampanii promocyjno-informacyjnej, staraliśmy się dotrzeć do populacji generalnej środowiska artystów i twórców w Polsce. Aż 5019 osób, czyli według prezentowanych przez nas szacunkowych danych prawie 10% wszystkich artystów, twórców i wykonawców (biorąc pod uwagę poszerzoną listę branż i zawodów) wzięło udział w badaniu CAWI. Skala odzewu przekroczyła nasze najśmielsze oczekiwania. Dzięki tej niezwyklej mobilizacji dysponujemy dziś bardzo obszerną i szczegółową bazą danych. O jej wartości i unikatowości świadczy nie tylko uzyskanie odpowiedzi od ogromnej części całego środowiska, lecz także zrównoważone dotarcie geograficzne, czy też reprezentacja różnych pokoleń artystów i twórców. Dotychczas prowadzone badania skupiały się najczęściej na określonej grupie artystów bądź też miały bardziej ograniczony zasięg geograficzny, natomiast badanie liczebności artystów, twórców i wykonawców przeprowadzone zostało na niespotykaną dotąd w Polsce skalę – zarówno w ujęciu branżowym, jak i terytorialnym. Pod tym względem jakości danych mamy dziś sytuację nieporównywalnie lepszą niż kilka lat temu. Dane te posłużą do dalszego eksplorowania tak ważnego tematu.

W kontekście aplikacyjnym widzimy, że główną przesłanką badań była alarmująco zła sytuacja społeczno-zawodową artystów, twórców i wykonawców.

Stan ten przez wiele lat pomijano w debacie publicznej, mimo usilnych prób środowiska zwrócenia na nią uwagi (patrz protest artystów – „dzień bez sztuki” z 2012). Dopiero w 2017 roku, na Ogólnopolskiej Konferencji Kultury, rozpoczęła się debata środowisk artystycznych i poszukiwanie rozwiązań wspomagających artystów znajdujących się w trudnej sytuacji. Zawiązała się Grupa Ekspertów OKK, która rozpoczęła prace nad ustawą o roboczej nazwie „ustawa o statusie artysty zawodowego”. Oto podstawowe założenia projektu, który:

- definiuje artystów zawodowych i ich uprawnienia, umożliwiając precyzyjne dostosowanie narzędzi do potrzeb tej grupy zawodowej i społecznej;
- reguluje procedury potwierdzania i aktualizacji uprawnień artysty zawodowego na podstawie wykształcenia artystycznego lub dorobku potwierdzonego przez organizacje reprezentatywne dla środowisk artystycznych, a także przychodów z działalności artystycznej;
- określa zasady dostępu artystów zawodowych z uprawnieniami do systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych „transparentne” dla systemu ubezpieczeń (każdy artysta opłaca składki na poziomie tych odpowiadających płacy minimalnej);
- tworzy dedykowany fundusz wsparcia składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne dla najmniej zarabiających osób posiadających status artysty (dopłaty od 20% do 80% wysokości składek);
- określa źródła finansowania ww. funduszu (głównym źródłem są środki pozabudżetowe z tzw. opłaty reprograficznej, gwarancja budżetu państwa);
- tworzy mechanizm karty artysty (na wzór Karty Dużej Rodziny) umożliwiający tworzenie pakietów, udogodnień, ulg i ofert adresowanych do tej grupy społecznej;
- tworzy operatora – Polską Izbę Artystów – państwową osobę prawną, w której Radzie zasiądą przedstawiciele organizacji reprezentujących artystów, ministerstw kultury i pracy oraz ZUS²⁴.

Kluczowym przy konstrukcji projektu okazało się zrealizowane przez nasz Zespół oszacowanie liczebności środowiska artystów, twórców i wykonawców,

²⁴ Zob. materiały robocze, <http://konferencjakultury.pl/main/materials>

pozwalające na ocenę kosztów proponowanych rozwiązań. Teraz czekamy na planowane na 2021 rok wdrożenie rozwiązań.

Mając na uwadze doświadczenia w próbach reformy sektora kultury i jej przemysłów w Polsce, wiemy, że wprowadzanie nowych rozwiązań z pominięciem profesjonalnego monitorowania sytuacji artystów, twórców i wykonawców okazuje się wysoce nieskuteczne²⁵. Dalszy brak odpowiednich warunków do ewaluacji podejmowanych działań może być w konsekwencji wysoce kosztochłonny, a nade wszystko nieefektywny z perspektywy osiągnięcia rezultatów wyższej niż dotychczas jakości. Systematyczne monitorowanie sytuacji badanych grup zawodowych, z uwzględnieniem ich specyfiki, pozwala na umiejętne zoptymalizowanie stosowanych narzędzi polityki kulturalnej. Zespół Badawczy wyraża zatem nadzieję, że podobna aktywność naukowa będzie podejmowana w przyszłości cyklicznie, a wykonana dziś praca okaże się pierwszym z wielu kroków w kierunku nowoczesnego systemu monitorowania sektora kultury oraz rynku pracy artystów, twórców i wykonawców w Polsce.

Chcemy, by badania dały podstawę budowania narzędzi polityki kulturalnej – systemowego wsparcia grupy zawodowej, która stanowi rdzeń sektorów gospodarki kreatywnej. Wierzimy, że potencjał naszego zespołu – naukowców i artystów – i wykonana przez niego praca przyczynią się do tego, aby przytaczamy we wstępie dramatyzm słów dotyczących sytuacji społeczno-zawodowej Artystek i Artystów przestał być aktualny w Polsce.

Dorota Ilczuk i Zespół Badawczy

²⁵ Więcej na ten temat: D. Ilczuk, *Reforma sektora kultury w Polsce*, materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Kultury, Warszawa 2017, s. 5–8.

ZAŁĄCZNIK I

Tabele wyników według zawodów

W załączniku 1 przedstawiono analizę problemów poruszanych w niniejszym raporcie w ujęciu zawodowym.

Tabela Z.1. Kim w sensie zawodowym Pan/i się czuje? (w %)

Zawód	artystą/ artystką	twórczynią/ twórcą	wykonawczynią/ wykonawcą	żadnym z powyższych
akompaniator/korepetytor	100,0	0,0	100,0	0,0
aktor dubbingowy	75,0	100,0	50,0	0,0
aktor filmu	71,2	59,3	61,0	0,0
aktor lalkarz	70,8	75,0	50,0	0,0
aktor scen muzycznych	94,4	47,2	55,6	0,0
aktor teatru	74,7	58,4	45,1	0,8
animator	35,7	78,6	21,4	0,0
aranżer	85,7	85,7	71,4	0,0
architekt	34,9	88,4	18,6	0,0
architekt wnętrz	58,6	82,8	37,9	0,0
artysta burleski	100,0	33,3	16,7	0,0
artysta ceramik	83,3	50,0	0,0	0,0
artysta cyrkowy	94,1	29,4	35,3	0,0
artysta fotografik	69,3	60,9	12,4	1,5
artysta grafik	66,3	68,4	16,8	1,1
artysta malarz	85,1	52,4	7,0	1,2
artysta sztuk wizualnych	77,9	62,1	15,7	2,1
artysta rzeźbiarz	70,4	73,2	7,0	0,0
artysta video	58,6	51,7	24,1	0,0
artyści interdyscyplinarni	50,0	100,0	25,0	0,0
autor tekstów piosenek	66,7	83,3	50,0	0,0

Zawód	artystą/ artystką	twórczynią/ twórcą	wykonawczynią/ wykonawcą	żadnym z powyższych
charakteryzator	27,3	81,8	36,4	0,0
choreograf	82,5	77,5	45,0	2,5
chórzysta	66,7	25,9	70,4	0,0
designer/wzornictwo przemysłowe	54,6	75,8	24,2	0,0
DJ	76,3	19,7	38,2	5,2
dramatopisarz	53,3	86,7	6,7	0,0
dramaturg/kierownik literacki	55,6	72,2	11,1	0,0
dyrygent/band leader	97,2	44,4	80,6	0,0
grafik komputerowy	53,6	72,0	36,8	1,6
ilustrator	74,4	76,9	18,0	0,0
ilustrator dźwięku	33,3	100,0	33,3	0,0
instrumentalista rozrywkowy	72,1	66,1	82,4	0,6
instrumentalista kameralista	87,6	39,3	77,5	0,0
kolorysta	61,5	61,5	23,1	15,4
kompozytor/twórcza utworów muzycznych	66,3	89,5	51,2	1,7
konservator dzieł sztuki	42,9	42,9	35,7	7,1
konservator zabytków architektury	50,0	0,0	50,0	0,0
kostiumograf	48,6	88,6	20,0	2,9
kurator	10,0	80,0	10,0	0,0
malarz fresków	33,3	33,3	33,3	0,0
mim	100,0	100,0	0,0	0,0
montażysta	50,0	86,8	10,4	0,0
muzyk jazzowy	86,5	51,3	54,1	0,0
muzyk ludowy/tradycyjny	70,8	37,5	66,7	8,3
muzyk orkiestrowy	83,3	21,9	73,3	0,0
operator dźwięku	22,4	89,7	24,1	0,0
operator obrazu	37,6	86,4	20,8	3,2
organista kościelny	57,1	57,1	57,1	0,0
perfomer	76,9	57,7	15,4	0,0

Zawód	artystą/ artystką	twórczynią/ twórcą	wykonawczynią/ wykonawcą	żadnym z powyższych
poeta	41,6	84,4	9,1	2,6
pozostali artyści filmu	37,5	79,2	20,8	0,0
pozostali literaci	0,0	89,5	10,5	10,5
pozostali artyści muzyki	69,2	61,5	46,2	7,7
pozostali artyści tańca	92,3	46,2	38,5	0,0
pozostali artyści teatru	52,4	52,4	52,4	14,3
pozostali artyści wizualni	60,5	71,1	25,0	2,6
producent muzyczny	100,0	75,0	25,0	0,0
projektant gier komputerowych	70,6	64,7	23,5	0,0
projektant graficzny	18,2	90,9	18,2	9,1
prozaik	28,4	88,2	4,8	1,3
reżyser dźwięku	60,0	73,3	51,1	4,4
reżyser filmowy	47,1	85,1	7,7	0,0
reżyser teatralny	72,0	76,0	13,3	1,3
rysownik	61,1	83,3	27,8	3,7
rysownik twórca komiksów	70,0	100,0	0,0	0,0
scenarzysta	33,3	88,2	11,8	2,0
scenarzysta filmowy	23,0	91,9	16,2	2,7
scenograf	60,0	60,0	50,0	0,0
scenograf filmowy	50,0	88,5	19,2	0,0
scenograf teatralny	66,7	100,0	0,0	0,0
solista klasyczny	82,8	29,3	65,5	0,0
śpiewak	85,5	22,6	54,8	3,2
śpiewak kameralista	55,6	22,2	100,0	0,0
tancerz baletowy	79,3	20,7	62,1	0,0
tancerz komercyjny	77,8	33,3	66,7	0,0
tancerz ludowy	66,7	33,3	44,4	0,0
tancerz tańca współczesnego	86,2	48,3	62,1	3,5
tancerz teatru tańca	82,1	64,3	67,9	7,1
tkacz artystyczny	71,4	85,7	28,6	0,0
tłumacz audiowizualny	7,7	97,4	12,8	0,0

Zawód	artystą/ artystką	twórczynią/ twórcą	wykonawczynią/ wykonawcą	żadnym z powyższych
tłumacz literatury	10,5	94,0	15,3	3,2
twórca ludowy	35,3	76,5	14,7	2,9
witrażysta	100,0	0,0	0,0	0,0
wokalista rozrywkowy	82,8	59,0	76,2	0,0
WSZYSTKIE ZAWODY	59,8	66,6	31,9	1,8

Legenda: 0–19,9 20–39,9 40–59,9 60–79,9 80–100

Tabela Z.2. Formy zatrudnienia w zawodach (w %)

Zawód	umowa o pracę na czas nie- określony	umowa o pracę na czas określony	umowa zlecenia	umowa o dzieło	samo- zatrud- nienie	bez umowy	inny
akompaniator/ korepetytor	60,0	0,0	20,0	20,0	0,0	0,0	0,0
aktor dubbingowy	1,9	0,0	7,6	80,0	13,3	1,9	0,0
aktor filmu	0,4	3,1	7,9	80,3	10,5	5,3	2,2
aktor lalkarz	26,8	7,1	19,6	51,8	8,9	10,7	3,6
aktor scen muzycznych	14,0	3,5	13,2	59,7	11,4	14,0	7,0
aktor teatru	24,5	4,5	16,4	60,2	7,0	14,2	3,8
animator	8,0	4,0	16,0	72,0	16,0	8,0	8,0
aranżer	2,0	0,7	11,9	48,8	16,6	40,0	6,8
architekt	24,4	3,5	7,0	27,9	51,2	7,0	5,8
architekt wnętrz	8,1	2,7	9,0	33,3	33,3	25,2	10,8
artysta burleski	0,0	0,0	0,0	66,7	16,7	50,0	33,3
artysta ceramik	33,3	4,8	0,0	14,3	28,6	33,3	0,0
artysta cyrkowy	0,0	5,6	44,4	44,4	11,1	55,6	5,6
artysta fotografik/ fotograf	7,0	2,5	12,2	44,8	20,9	38,3	8,2
artysta grafik	6,0	3,2	6,2	42,9	16,8	33,6	6,5
artysta malarz	5,9	2,4	6,2	31,2	9,4	56,2	11,1

Zawód	umowa o pracę na czas nie-określony	umowa o pracę na czas określony	umowa zlecenia	umowa o dzieło	samo-zatrudnienie	bez umowy	inny
artysta sztuk wizualnych	6,9	3,0	10,1	34,4	12,3	44,7	8,8
artysta rzeźbiarz	5,0	3,7	9,3	42,2	14,3	47,8	7,4
artysta video	5,5	0,0	4,5	40,2	18,1	38,7	7,5
artyści interdyscyplinarni	40,0	0,0	0,0	40,0	0,0	80,0	20,0
autor tekstów piosenek	0,0	0,0	4,4	43,5	4,4	47,8	26,1
charakteryzator	0,0	7,7	30,8	69,2	23,1	30,8	0,0
choreograf	4,6	3,7	14,8	63,9	13,9	21,3	8,3
chórzysta	23,3	4,9	8,7	34,9	1,9	37,9	8,7
designer/ wzornictwo przemysłowe	9,0	4,9	11,1	33,3	30,6	21,5	13,9
DJ	5,7	2,4	29,9	36,5	38,4	24,6	5,7
dramatopisarz	0,0	1,8	6,3	54,1	9,0	32,4	4,5
dramaturg/ kierownik literacki	0,9	1,7	5,9	74,6	7,6	17,0	5,9
dyrygent/band leader	14,6	3,9	15,4	47,7	16,9	25,4	8,5
grafik komputerowy	11,4	6,6	11,6	42,2	24,9	20,8	4,8
ilustrator	1,9	1,9	13,5	73,1	21,2	9,6	1,9
ilustrator dźwięku	3,5	0,0	9,7	54,4	16,7	26,3	7,9
instrumentalista rozrywkowy	2,1	1,0	16,6	63,6	13,0	38,5	4,0
instrumentalista kameralista	4,6	4,2	17,1	74,1	9,1	23,8	3,2
kolorysta	7,1	0,0	21,4	78,6	28,6	7,1	0,0
kompozytor/ twórca utworów muzycznych	4,0	1,1	9,2	47,5	10,4	43,7	10,7
konserwator dzieł sztuki	4,6	4,6	18,2	61,4	15,9	25,0	4,6

Zawód	umowa o pracę na czas nie-określony	umowa o pracę na czas określony	umowa zlecenia	umowa o dzieło	samo-zatrudnienie	bez umowy	inny
konservator zabytków architektury	0,0	0,0	11,8	47,1	35,3	23,5	5,9
kostiumograf	0,0	0,0	10,3	74,1	13,8	15,5	3,5
kurator	15,4	15,4	30,8	46,2	0,0	30,8	7,7
malarz fresków	3,6	0,0	3,6	64,3	10,7	17,9	28,6
mim	15,4	0,0	7,7	46,2	7,7	30,8	15,4
montażysta	3,6	1,4	8,5	71,2	23,8	17,4	2,1
muzyk jazzowy	2,4	0,0	11,5	69,3	11,5	35,5	4,2
muzyk ludowy/tradycyjny	4,4	3,3	23,1	50,6	6,6	41,8	5,5
muzyk orkiestrowy	44,8	13,9	12,4	48,1	4,1	9,4	3,8
operator dźwięku	7,2	1,8	8,1	63,1	22,5	15,3	2,7
operator obrazu	4,1	0,9	5,0	68,6	27,3	11,8	2,3
organista	11,1	0,0	3,7	11,1	7,4	59,3	14,8
performer	0,0	1,6	12,9	49,2	6,5	54,0	8,1
poeta	3,0	1,0	5,4	36,0	5,4	57,6	8,4
pozostali artyści filmu	7,9	0,0	10,5	60,5	34,2	7,9	0,0
pozostali literaci	12,0	8,0	16,0	64,0	16,0	16,0	8,0
pozostali artyści muzycy	20,6	17,7	20,6	32,4	17,7	23,5	2,9
pozostali artyści tańca	7,1	7,1	21,4	42,9	28,6	35,7	0,0
pozostali artyści teatru	15,4	10,3	20,5	56,4	10,3	30,8	0,0
pozostali artyści wizualni	9,0	4,9	13,9	38,5	20,5	36,9	11,5
producent muzyczny	9,1	0,0	0,0	45,5	27,3	36,4	0,0
projektant gier komputerowych	0,0	4,3	12,8	48,9	23,4	21,3	6,4

Zawód	umowa o pracę na czas nie-określony	umowa o pracę na czas określony	umowa zlecenia	umowa o dzieło	samo-zatrudnienie	bez umowy	inne
projektant graficzny	27,3	18,2	0,0	54,6	27,3	9,1	9,1
prozaik	3,6	0,7	7,0	62,6	8,2	26,0	8,9
reżyser dźwięku	9,9	2,9	13,5	50,9	19,3	26,3	6,4
reżyser filmowy	3,6	1,3	4,9	72,7	17,1	15,8	2,6
reżyser teatralny	3,0	4,4	9,9	71,4	10,8	14,8	3,9
rysownik	3,7	0,0	5,6	40,0	13,5	45,6	9,6
rysownik twórca komiksów	7,7	0,0	23,1	46,2	7,7	38,5	7,7
scenarzysta	0,5	0,5	5,2	67,9	11,4	23,8	3,6
scenarzysta filmowy	2,1	1,3	2,1	75,9	12,9	16,1	3,2
scenograf	4,8	1,2	5,9	63,1	17,9	19,1	4,8
scenograf filmowy	3,1	0,0	4,7	75,0	14,1	10,9	6,3
scenograf teatralny	1,9	0,0	3,8	69,8	9,4	22,6	0,0
solista klasyczny	10,1	4,3	13,0	63,0	9,6	18,8	2,4
śpiewak	16,8	7,0	14,0	55,2	11,9	25,9	6,3
śpiewak kameralista	8,5	2,1	8,5	53,2	4,3	29,8	10,6
tancerz baletowy	37,8	15,6	15,6	35,6	4,4	15,6	6,7
tancerz komercyjny	5,4	0,0	27,0	59,5	10,8	37,8	0,0
tancerz ludowy	25,7	14,3	11,4	17,1	5,7	37,1	11,4
tancerz tańca towarzyskiego	0,0	0,0	16,7	33,3	16,7	33,3	16,7
tancerz tańca współczesnego	6,9	6,9	18,8	51,5	12,9	31,7	7,9
tancerz teatru tańca	16,0	6,7	20,0	45,3	10,7	28,0	8,0
tkacz artystyczny	3,5	3,5	0,0	10,3	6,9	69,0	24,1
tłumacz audiowizualny	1,3	0,0	9,3	76,0	21,3	8,0	5,3

Zawód	umowa o pracę na czas nie-określony	umowa o pracę na czas określony	umowa zlecenia	umowa o dzieło	samo-zatrudnienie	bez umowy	inny
tłumacz literatury	2,5	0,3	6,9	83,4	10,9	7,2	5,3
twórca ludowy	2,4	1,2	15,9	29,3	14,6	59,8	3,7
witrażysta	0,0	0,0	0,0	50,0	25,0	25,0	12,5
wokalista rozrywkowy	1,9	1,6	13,9	59,6	16,4	34,1	3,5

Legenda: 0–19,9 20–39,9 40–59,9 60–79,9 80–100

Tabela Z.3. Zarobki w zawodach (w zł)

Zawód	Mediana	Średnia
kolorysta	8000	9962
pozostali artyści filmu	5000	5252
operator obrazu	5000	5998
operator dźwięku	5000	5038
montażysta	5000	6060
scenograf filmowy	4750	8042
scenarzysta filmowy	4000	4587
scenarzysta	4000	5916
reżyser dźwięku	4000	4680
scenograf teatralny	3900	4650
tłumacz audiowizualny	3800	4603
reżyser filmowy	3500	4735
dyrygent/band leader	3500	3541
artyści interdyscyplinarni	3500	3750
projektant graficzny	3400	4430
aktor dubbingowy	3250	3750
scenograf	3150	4530
aranżer	3150	8383
autor tekstów piosenek	3100	2622
tłumacz literatury	3000	3187

Zawód	Mediana	Średnia
tancerz baletowy	3000	3670
solista klasyczny	3000	3642
projektant gier komputerowych	3000	3388
producent muzyczny	3000	3500
muzyk jazzowy	3000	3454
kostiumograf	3000	3537
kompozytor/twórca utworów muzycznych	3000	4032
charakteryzator	3000	3760
architekt wnętrz	3000	3229
architekt	3000	3932
aktor scen muzycznych	3000	3238
akompaniator/korepetytor	2900	2900
śpiewak	2800	3537
instrumentalista kameralista	2800	3198
instrumentalista rozrywkowy	2800	3277
DJ	2750	3378
muzyk orkiestrowy	2700	2841
aktor teatru	2700	3102
dramaturg/kierownik literacki	2650	3150
witrażysta	2500	2500
reżyser teatralny	2500	3735
pozostali literaci	2500	3676
ilustrator dźwięku	2500	3417
grafik komputerowy	2500	3016
dramatopisarz	2500	3357
chórzysta	2500	2123
choreograf	2500	2643
artysta video	2500	2754
artysta grafik	2500	3365
animator	2500	2736
aktor lalkarz	2500	2503
ilustrator	2400	4699
designer/wzornictwo przemysłowe	2300	3816

Zawód	Mediana	Średnia
konservator dzieł sztuki	2250	2764
pozostali artyści tańca	2200	2888
malarz fresków	2100	2100
kurator	2040	2660
aktor filmu	2020	3357
wokalista rozrywkowy	2000	2931
tancerz teatru tańca	2000	2235
tancerz ludowy	2000	1789
tancerz komercyjny	2000	2478
śpiewak kameralista	2000	2056
rysownik twórca komiksów	2000	2600
rysownik	2000	2357
prozaik	2000	2859
pozostali artyści wizualni	2000	2161
pozostali artyści teatru	2000	2540
muzyk ludowy/tradycyjny	2000	2000
artysta fotografik	2000	2494
artysta ceramik	1900	1864
mim	1800	1800
konservator zabytków architektury	1800	1800
artysta sztuk wizualnych	1750	2278
poeta	1600	2249
artysta rzeźbiarz	1600	1993
tancerz tańca współczesnego	1500	1411
pozostali artyści muzycy	1500	1788
artysta malarz	1500	1942
artysta cyrkowy	1500	1830
tkacz artystyczny	1200	6400
organista kościelny	1200	2108
twórca ludowy	1100	1531
perfomer	950	1633
artysta burleski	600	820

Tabela Z.4. Wykształcenie artystyczne w zawodach (w %)

Zawód	brak	podstawowe	średnie	wyższe
akompaniator/korepetytor	0,0	0,0	0,0	100,0
aktor dubbingowy	0,0	0,0	0,0	100,0
aktor filmu	11,8	1,7	11,9	74,6
aktor lalkarz	0,0	0,0	8,3	91,7
aktor scen muzycznych	11,1	2,8	27,8	58,3
aktor teatru	10,9	2,3	9,0	77,8
animator	14,3	0,0	14,3	71,4
aranżer	14,3	28,6	14,3	42,8
architekt	19,8	2,3	1,2	76,7
architekt wnętrz	13,8	0,0	3,4	82,8
artysta burleski	50,0	33,3	0,0	16,7
artysta ceramik	8,3	0,0	8,3	83,4
artysta cyrkowy	82,3	5,9	5,9	5,9
artysta fotografik	54,5	2,0	8,9	34,6
artysta grafik	15,8	0,0	4,2	80,0
artysta malarz	12,2	0,6	4,9	82,3
artysta sztuk wizualnych	10,7	4,3	10,0	75,0
artysta rzeźbiarz	9,9	1,4	8,4	80,3
artysta video	37,9	3,5	0,0	58,6
artyści interdyscyplinarni	0,0	0,0	25,0	75,0
autor tekstów piosenek	66,6	0,0	16,7	16,7
charakteryzator	27,3	0,0	63,6	9,1
choreograf	15,0	5,0	20,0	60,0
chórzysta	14,8	7,4	22,2	55,6
designer/wzornictwo przemysłowe	24,3	3,0	3,0	69,7
DJ	90,1	7,5	1,2	1,2
dramatopisarz	46,7	0,0	0,0	53,3
dramaturg	44,4	0,0	5,6	50,0
dyrygent/band leader	0,0	2,8	11,1	86,1
grafik komputerowy	29,6	2,4	7,2	60,8
ilustrator	10,3	0,0	5,1	84,6

Zawód	brak	podstawowe	średnie	wyższe
ilustrator dźwięku	16,7	0,0	16,7	66,6
instrumentalista rozrywkowy	34,6	11,5	20,0	33,9
instrumentalista kameralista		1,1	2,3	96,6
kolorysta	46,1	7,7	7,7	38,5
kompozytor/twórca utworów muzycznych	41,9	13,9	8,7	35,5
konserwator dzieł sztuki	0,0	0,0	0,0	100,0
konserwator zabytków architektury	0,0	0,0	0,0	100,0
kostiumograf	25,7	5,7	11,4	57,2
kurator	80,0	0,0	0,0	20,0
malarz fresków	0,0	33,3	0,0	66,7
mim	100,0	0,0	0,0	0,0
montażysta	38,2	2,8	9,7	49,3
muzyk jazzowy	5,4	5,4	18,9	70,3
muzyk ludowy/tradycyjny	66,7	4,2	8,3	20,8
muzyk orkiestrowy	1,3	2,2	6,1	90,4
operator dźwięku	58,6	0,0	3,5	37,9
operator obrazu	21,6	1,6	7,2	69,6
organista kościelny	0,0	0,0	14,3	85,7
performer	38,5	0,0	15,4	46,1
poeta	84,4	2,6	1,3	11,7
pozostali artyści filmu	45,8	0,0	20,9	33,3
pozostali literaci	89,5	0,0	10,5	0,0
pozostali artyści muzycy	38,5	0,0	19,2	42,3
pozostali artyści tańca	53,8	0,0	7,7	38,5
pozostali artyści teatru	61,9	4,8	19,0	14,3
pozostali artyści wizualni	46,1	1,3	6,6	46,0
producent muzyczny	100,0	0,0	0,0	0,0
projektant gier komputerowych	47,1	0,0	5,8	47,1
projektant graficzny	18,2	0,0	0,0	81,8
prozaik	83,0	0,9	3,0	13,1
reżyser dźwięku	44,4	11,1	4,5	40,0

Zawód	brak	podstawowe	średnie	wyższe
reżyser filmowy	24,4	1,4	5,0	69,2
reżyser teatralny	10,7	2,7	1,3	85,3
rysownik	38,9	1,8	7,4	51,8
rysownik twórca komiksów	70,0	0,0	0,0	30,0
scenarzysta	68,6	0,0	2,0	29,4
scenarzysta filmowy	64,9	1,3	2,7	31,1
scenograf	20,0	0,0	10,0	70,0
scenograf filmowy	19,2	0,0	3,9	76,9
scenograf teatralny	0,0	0,0	16,7	83,3
solista klasyczny	0,0	3,4	19,0	77,6
śpiewak	8,1	3,2	8,1	80,6
śpiewak kameralista	11,1	0,0	33,3	55,6
tancerz baletowy	6,9	0,0	65,5	27,6
tancerz komercyjny	44,5	11,1	11,1	33,3
tancerz ludowy	44,4	11,2	44,4	0,0
tancerz tańca współczesnego	48,3	6,9	6,9	37,9
tancerz teatru tańca	28,6	7,1	17,9	46,4
tkacz artystyczny	28,6	0,0	28,6	42,8
tłumacz audiowizualny	94,9	0,0	0,0	5,1
tłumacz literatury	89,9	1,6	2,8	5,7
twórca ludowy	70,6	2,9	14,7	11,8
witrażysta	0,0	0,0	0,0	100,0
wokalista rozrywkowy	36,1	14,7	19,7	29,5
WSZYSTKIE ZAWODY	36,3	3,3	8,2	52,2

Legenda: 0–19,9 20–39,9 40–59,9 60–79,9 80–100

Tabela Z.5. Wiek w zawodach

Zawód	średni wiek
akompaniator/korepetytor	66
witrażysta	61
tkacz artystyczny	55
konserwator zabytków architektury	54

Zawód	średni wiek
artyści interdyscyplinarni	53
artysta fotografik	53
konserwator dzieł sztuki	52
artysta malarz	51
producent muzyczny	50
scenograf filmowy	50
artysta sztuk wizualnych	50
artysta rzeźbiarz	49
operator obrazu	49
poeta	49
reżyser filmowy	48
artysta ceramik	48
kostiumograf	48
prozaik	47
tłumacz literatury	47
operator dźwięku	46
pozostali literaci	45
scenarzysta filmowy	45
kurator	45
reżyser teatralny	44
artysta grafik	44
śpiewak	44
twórca ludowy	44
autor tekstów piosenek	44
scenograf teatralny	44
aktor teatru	43
malarz fresków	43
pozostali artyści wizualni	43
montażysta	43
tłumacz audiowizualny	43
scenograf	43
kompozytor/twórca utworów muzycznych	42
aktor lalkarz	42
pozostali artyści muzycy	42

Zawód	średni wiek
muzyk jazzowy	42
architekt wnętrz	41
dramatopisarz	41
charakteryzator	41
scenarzysta	41
projektant graficzny	41
architekt	41
dyrygent/band leader	41
aktor dubbingowy	40
ilustrator dźwięku	40
pozostali artyści filmu	40
reżyser dźwięku	40
rysownik	39
kolorysta	39
aktor filmu	39
designer/wzornictwo przemysłowe	39
śpiewak kameralista	39
wokalista rozrywkowy	39
ilustrator	39
tancerz ludowy	38
chórzysta	38
solista klasyczny	38
artysta video	38
instrumentalista kameralista	38
aranżer	38
muzyk orkiestrowy	38
instrumentalista rozrywkowy	38
perfomer	37
choreograf	37
grafik komputerowy	37
animator	36
aktor scen muzycznych	36
pozostali artyści tańca	35
dramaturg/kierownik literacki	35

Zawód	średni wiek
pozostali artyści teatru	35
muzyk ludowy/tradycyjny	35
DJ	34
tancerz baletowy	34
rysownik twórca komiksów	33
mim	33
artysta burleski	32
tancerz teatru tańca	32
tancerz tańca współczesnego	32
projektant gier komputerowych	30
organista kościelny	30
artysta cyrkowy	29
tancerz komercyjny	29

Tabela Z.6. Zawody – Opinie o statusie – Wykształcenie artystyczne jest niezbędne do uzyskania statusu artysty (w %)

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
akompaniator/ korepetytor	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
aktor dubbingowy	0,0	0,0	0,0	25,0	75,0
aktor filmu	15,2	13,6	15,3	25,4	30,5
aktor lalkarz	8,3	20,9	8,3	25,0	37,5
aktor scen muzycznych	22,2	11,1	11,1	19,5	36,1
aktor teatru	15,2	12,8	15,2	20,2	36,6
animator	35,7	21,5	28,6	7,1	7,1
aranżer	14,3	42,8	28,6	0,0	14,3
architekt	10,4	19,8	19,8	19,8	30,2
architekt wnętrz	10,4	24,1	24,1	17,3	24,1
artysta burleski	50,2	16,6	16,6	0,0	16,6
artysta ceramik	0,0	33,3	0,0	41,7	25,0
artysta cyrkowy	70,6	23,5	0,0	0,0	5,9

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
artysta fotografik	39,1	22,3	20,8	9,9	7,9
artysta grafik	27,4	14,7	14,7	19,0	24,2
artysta malarz	22,6	18,6	13,7	23,2	21,9
artysta sztuk wizualnych	20,7	21,4	16,4	16,4	25,1
artysta rzeźbiarz	22,5	7,1	15,5	21,1	33,8
artysta video	44,9	20,7	10,3	13,8	10,3
artyści interdyscyplinarni	50,0	0,0	25,0	25,0	0,0
autor tekstów piosenek	33,3	50,0	16,7	0,0	0,0
charakteryzator	9,1	45,4	18,2	18,2	9,1
choreograf	22,5	22,5	12,5	25,0	17,5
chórzysta	18,5	37,1	18,5	14,8	11,1
designer/wzornictwo przemysłowe	21,2	36,4	9,1	18,2	15,2
DJ	43,4	28,3	13,3	8,1	6,9
dramatopisarz	46,7	20,0	20,0	0,0	13,3
dramaturg/kierownik literacki	22,2	61,1	5,6	11,1	0,0
dyrygent/band leader	13,9	13,9	13,9	33,3	25,0
grafik komputerowy	36,0	27,2	15,2	6,4	15,2
ilustrator	48,7	18,0	20,5	5,1	7,7
ilustrator dźwięku	33,3	33,3	0,0	33,4	0,0
instrumentalista rozrywkowy	52,1	26,1	11,5	4,9	5,4
instrumentalista kameralista	9,0	14,6	22,5	24,7	29,2
kolorysta	53,8	7,7	23,1	15,4	0,0
kompozytor/twórca utworów muzycznych	51,2	14,5	14,5	10,5	9,3
konserwator dzieł sztuki	7,1	7,1	35,7	35,7	14,4
konserwator zabytków architektury	0,0	0,0	50,0	50,0	0,0
kostiumograf	20,0	40,0	8,6	11,4	20,0
kurator	40,0	20,0	10,0	30,0	0,0
malarz fresków	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
mim	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
montażysta	38,9	29,2	14,6	11,8	5,5
muzyk jazzowy	29,8	29,7	13,5	13,5	13,5
muzyk ludowy/tradycyjny	66,7	20,8	4,2	0,0	8,3
muzyk orkiestrowy	7,5	16,2	16,2	25,9	34,2
operator dźwięku	34,5	27,6	15,5	12,1	10,3
operator obrazu	26,4	20,8	22,4	16,0	14,4
organista kościelny	28,6	14,3	14,3	28,6	14,2
perfomer	50,0	15,4	15,4	11,5	7,7
poeta	54,5	24,7	11,7	7,8	1,3
pozostali artyści filmu	54,2	8,3	16,7	12,5	8,3
pozostali literaci	52,6	21,1	10,5	15,8	0,0
pozostali artyści muzycy	42,3	11,5	11,5	15,4	19,3
pozostali artyści tańca	53,8	15,4	15,4	0,0	15,4
pozostali artyści teatru	47,6	14,3	23,8	9,5	4,8
pozostali artyści wizualni	35,5	25,0	11,9	10,5	17,1
producent muzyczny	75,0	25,0	0,0	0,0	0,0
projektant gier komputerowych	52,9	23,5	0,0	17,7	5,9
projektant graficzny	36,3	27,3	18,2	9,1	9,1
prozaik	57,6	25,8	6,6	3,9	6,1
reżyser dźwięku	42,2	20,0	11,1	17,8	8,9
reżyser filmowy	33,0	26,2	19,0	11,8	10,0
reżyser teatralny	29,3	10,7	16,0	24,0	20,0
rysownik	62,9	13,0	7,4	13,0	3,7
rysownik twórca komiksów	80,0	10,0	0,0	10,0	0,0
scenarzysta	60,8	21,6	11,7	0,0	5,9
scenarzysta filmowy	58,1	28,4	8,1	2,7	2,7
scenograf	10,0	50,0	20,0	10,0	10,0
scenograf filmowy	23,1	15,4	26,9	11,5	23,1
scenograf teatralny	8,3	33,3	25,0	16,7	16,7
solista klasyczny	8,6	10,4	24,1	29,3	27,6

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
śpiewak	19,4	14,5	14,5	22,6	29,0
śpiewak kameralista	11,1	22,2	22,2	33,4	11,1
tancerz baletowy	0,0	6,9	10,4	44,8	37,9
tancerz komercyjny	44,5	22,2	22,2	0,0	11,1
tancerz ludowy	44,4	11,2	0,0	44,4	0,0
tancerz tańca współczesnego	27,6	44,9	10,3	6,9	10,3
tancerz teatru tańca	21,4	25,0	14,3	10,7	28,6
tkacz artystyczny	28,5	14,3	14,3	14,3	28,6
tłumacz audiowizualny	61,5	25,6	2,6	2,6	7,7
tłumacz literatury	57,7	28,6	10,5	0,8	2,4
twórca ludowy	41,2	23,5	17,6	11,8	5,9
witrażysta	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
wokalista rozrywkowy	45,9	24,5	8,2	10,7	10,7
WSZYSTKIE ZAWODY	34,3	21,6	14,4	14,0	15,7

Legenda: 0–19,9 20–39,9 40–59,9 60–79,9 80–100

Tabela Z.7. Zawody – opinie o statusie – status artysty powinien być nadawany przez stowarzyszenia twórcze i branżowe związki zawodowe poprzez decyzję komisji oceniającej zgłoszenie zainteresowanej osoby, jej kwalifikacji, wykształcenia i dorobku (w %)

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
akompaniator/ korepetytor	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
aktor dubbingowy	0,0	0,0	0,0	75,0	25,0
aktor filmu	17,0	18,7	22,0	23,7	18,6
aktor lalkarz	0,0	29,2	20,8	37,5	12,5
aktor scen muzycznych	13,9	8,3	27,8	33,3	16,7
aktor teatru	10,9	13,3	20,6	31,1	24,1

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
animator	35,7	0,0	14,3	35,7	14,3
aranżer	0,0	42,8	28,6	14,3	14,3
architekt	7,0	7,0	19,8	41,8	24,4
architekt wnętrz	6,9	17,2	37,9	27,6	10,4
artysta burleski	16,6	50,0	16,7	16,7	0,0
artysta ceramik	16,7	8,3	33,3	16,7	25,0
artysta cyrkowy	11,8	29,4	29,4	23,5	5,9
artysta fotografik	16,8	6,4	16,4	26,7	33,7
artysta grafik	21,1	20,0	21,1	29,4	8,4
artysta malarz	20,1	18,3	15,8	29,0	16,8
artysta sztuk wizualnych	24,3	10,7	20,7	29,3	15,0
artysta rzeźbiarz	22,5	18,3	22,5	21,2	15,5
artysta video	27,6	13,8	34,5	17,2	6,9
artyści interdyscyplinarni	25,0	25,0	25,0	25,0	0,0
autor tekstów piosenek	50,0	0,0	33,3	0,0	16,7
charakteryzator	9,1	9,1	18,2	27,3	36,3
choreograf	12,5	17,5	22,5	40,0	7,5
chórzysta	25,9	22,2	37,1	14,8	0,0
designer/ wzornictwo przemysłowe	33,3	18,2	18,2	15,1	15,2
DJ	20,2	13,3	19,1	22,5	24,9
dramatopisarz	13,3	6,6	26,7	26,7	26,7
dramaturg/ kierownik literacki	16,7	22,2	22,2	33,3	5,6
dyrygent/band leader	13,9	27,8	22,2	19,4	16,7
grafik komputerowy	24,8	12,0	22,4	24,0	16,8
ilustrator	38,5	12,8	28,2	17,9	2,6
ilustrator dźwięku	16,7	33,3	33,3	16,7	0,0

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
instrumentalista rozrywkowy	20,0	14,5	24,8	27,3	13,3
instrumentalista kameralista	22,5	21,3	23,6	21,3	11,2
kolorysta	0,0	23,1	30,8	30,8	15,3
kompozytor/ twórca utworów muzycznych	23,8	15,1	25,0	23,8	12,2
konserwator dzieł sztuki	14,3	21,4	28,6	28,6	7,1
konserwator zabytków architektury	0,0	0,0	50,0	50,0	0,0
kostiumograf	11,4	28,6	11,4	28,6	20,0
kurator	40,0	20,0	10,0	30,0	0,0
malarz fresków	0,0	66,7	33,3	0,0	0,0
mim	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
montażysta	15,3	16,7	20,8	31,9	15,3
muzyk jazzowy	21,6	16,2	10,8	37,9	13,5
muzyk ludowy/ tradycyjny	33,3	20,8	12,5	16,7	16,7
muzyk orkiestrowy	20,6	17,5	30,3	22,4	9,2
operator dźwięku	13,8	15,5	25,9	29,3	15,5
operator obrazu	13,6	24,0	16,0	25,6	20,8
organista kościelny	42,8	14,3	14,3	14,3	14,3
perfomer	34,6	7,7	34,6	15,4	7,7
poeta	26,0	15,6	16,9	29,8	11,7
pozostali artyści filmu	29,1	8,3	16,7	29,2	16,7
pozostali literaci	21,1	15,8	47,4	10,5	5,2
pozostali artyści muzycy	30,8	15,4	19,2	19,2	15,4
pozostali artyści tańca	15,4	7,7	38,4	23,1	15,4
pozostali artyści teatru	19,0	19,1	19,1	33,3	9,5

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
pozostali artyści wizualni	28,9	22,4	23,7	15,8	9,2
producent muzyczny	50,0	0,0	25,0	0,0	25,0
projektant gier komputerowych	35,3	17,7	29,4	17,6	0,0
projektant graficzny	9,1	45,4	18,2	9,1	18,2
prozaik	24,5	18,8	22,7	21,8	12,2
reżyser dźwięku	13,3	11,1	28,9	28,9	17,8
reżyser filmowy	23,1	18,1	20,4	22,6	15,8
reżyser teatralny	21,3	22,7	21,3	20,0	14,7
rysownik	27,8	13,0	25,9	25,9	7,4
rysownik twórca komiksów	60,0	20,0	20,0	0,0	0,0
scenarzystka	15,7	21,6	29,4	23,5	9,8
scenarzystka filmowy	21,6	17,6	28,4	28,4	4,0
scenograf	10,0	30,0	30,0	20,0	10,0
scenograf filmowy	7,7	30,8	26,9	23,1	11,5
scenograf teatralny	25,0	0,0	25,0	33,3	16,7
solista klasyczny	19,0	20,7	24,1	22,4	13,8
śpiewak	19,4	12,9	29,0	29,0	9,7
śpiewak kameralista	11,1	33,4	22,2	33,3	0,0
tancerz baletowy	6,9	27,6	34,5	17,2	13,8
tancerz komercyjny	11,1	11,1	22,2	55,6	0,0
tancerz ludowy	33,4	22,2	11,1	22,2	11,1
tancerz tańca współczesnego	20,7	6,9	31,0	37,9	3,5
tancerz teatru tańca	21,4	32,2	35,7	10,7	0,0
tkacz artystyczny	14,3	14,3	14,3	14,3	42,8
tłumacz audiowizualny	20,5	18,0	25,6	28,2	7,7

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
tłumacz literatury	18,6	17,7	24,6	29,8	9,3
twórca ludowy	14,7	14,7	20,6	29,4	20,6
witrażysta	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
wokalista rozrywkowy	24,6	24,6	10,7	22,1	18,0
WSZYSTKIE ZAWODY	20,1	16,9	22,3	25,8	14,9

Legenda: 0–19,9 20–39,9 40–59,9 60–79,9 80–100

Tabela Z.8. Zawody – opinie o statusie – status artysty powinien być przyznawany przez przez stowarzyszenia twórcze i branżowe związki zawodowe na podstawie udowodnienia przez zainteresowaną osobę faktu działalności artystycznej (np. określone umowy, rachunki, dorobek) (w %)

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
akompaniator/ korepetytor	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
aktor dubbingowy	0,0	0,0	50,0	0,0	50,0
aktor filmu	11,9	25,4	28,8	20,3	13,6
aktor lalkarz	16,7	16,7	20,8	25,0	20,8
aktor scen muzycznych	16,7	19,4	16,7	22,2	25,0
aktor teatru	16,3	22,2	22,6	24,5	14,4
animator	7,1	21,4	35,7	14,3	21,5
aranżer	42,8	14,3	14,3	28,6	0,0
architekt	9,3	18,6	19,8	33,7	18,6
architekt wnętrz	6,9	20,7	41,4	27,6	3,4
artysta burleski	0,0	16,7	16,7	50,0	16,6
artysta ceramik	25,0	8,3	25,0	16,7	25,0
artysta cyrkowy	17,7	23,5	29,4	17,6	11,8
artysta fotografik	21,8	13,8	24,3	22,8	17,3

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
artysta grafik	16,8	20,0	22,1	25,3	15,8
artysta malarz	18,0	22,9	19,8	24,1	15,2
artysta sztuk wizualnych	18,6	18,6	25,0	20,7	17,1
artysta rzeźbiarz	19,7	11,3	14,1	29,6	25,3
artysta video	13,8	10,3	20,7	41,4	13,8
artyści interdyscyplinarni	0,0	25,0	50,0	25,0	0,0
autor tekstów piosenek	50,0	0,0	16,7	33,3	0,0
charakteryzator	0,0	27,3	27,3	36,3	9,1
choreograf	12,5	22,5	15,0	37,5	12,5
chórzysta	14,8	29,7	29,6	18,5	7,4
designer/ wzornictwo przemysłowe	18,2	21,2	21,2	24,2	15,2
DJ	16,8	22,5	17,9	22,5	20,3
dramatopisarz	13,3	0,0	26,7	40,0	20,0
dramaturg/ kierownik literacki	0,0	27,8	27,8	38,9	5,5
dyrygent/band leader	8,3	8,3	27,8	25,0	30,6
grafik komputerowy	17,6	15,2	24,8	25,6	16,8
ilustrator	10,3	15,4	33,3	25,6	15,4
ilustrator dźwięku	0,0	16,6	50,0	16,7	16,7
instrumentalista rozrywkowy	19,4	12,7	24,8	27,3	15,8
instrumentalista kameralista	15,7	11,2	31,5	29,2	12,4
kolorysta	30,8	15,3	30,8	23,1	0,0
kompozytor/ twórca utworów muzycznych	22,7	9,3	27,3	25,0	15,7
konserwator dzieł sztuki	7,1	50,0	14,3	7,1	21,5

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
konserwator zabytków architektury	0,0	0,0	50,0	0,0	50,0
kostiumograf	14,3	8,6	20,0	25,7	31,4
kurator	0,0	0,0	50,0	30,0	20,0
malarz fresków	66,7	0,0	33,3	0,0	0,0
mim	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
montażysta	13,9	15,3	27,8	29,1	13,9
muzyk jazzowy	13,5	13,5	24,3	35,2	13,5
muzyk ludowy/tradycyjny	12,5	25,0	29,2	25,0	8,3
muzyk orkiestrowy	13,2	25,4	21,1	25,0	15,3
operator dźwięku	17,3	24,1	25,9	22,4	10,3
operator obrazu	16,8	16,0	26,4	25,6	15,2
organista kościelny	42,8	14,3	0,0	28,6	14,3
performer	19,2	19,2	11,6	38,5	11,5
poeta	28,5	13,0	19,5	20,8	18,2
pozostali artyści filmu	41,7	12,5	12,5	25,0	8,3
pozostali literaci	21,1	21,1	26,3	21,0	10,5
pozostali artyści muzycy	15,4	3,9	19,2	38,4	23,1
pozostali artyści tańca	15,4	0,0	23,1	30,8	30,7
pozostali artyści teatru	19,0	28,6	23,8	28,6	0,0
pozostali artyści wizualni	19,7	31,6	18,4	23,7	6,6
producent muzyczny	50,0	25,0	25,0	0,0	0,0
projektant gier komputerowych	17,6	11,8	29,4	35,3	5,9
projektant graficzny	18,2	18,2	27,2	18,2	18,2
prozaik	16,6	16,6	24,5	22,7	19,6

Zawód	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
reżyser dźwięku	13,4	28,9	22,2	11,1	24,4
reżyser filmowy	20,8	17,7	22,6	20,8	18,1
reżyser teatralny	14,6	18,7	20,0	32,0	14,7
rysownik	18,5	18,5	33,4	18,5	11,1
rysownik twórca komiksów	40,0	20,0	10,0	10,0	20,0
scenarzysta	11,8	17,6	19,6	41,2	9,8
scenarzysta filmowy	16,2	10,8	35,1	28,4	9,5
scenograf	20,0	20,0	20,0	10,0	30,0
scenograf filmowy	15,4	26,9	23,1	19,2	15,4
scenograf teatralny	33,3	16,6	16,7	16,7	16,7
solista klasyczny	13,8	10,3	27,6	25,9	22,4
śpiewak	9,7	16,1	29,0	25,8	19,4
śpiewak kameralista	22,2	22,2	22,2	22,2	11,2
tancerz baletowy	13,8	31,0	10,4	20,7	24,1
tancerz komercyjny	11,1	33,4	33,3	22,2	0,0
tancerz ludowy	0,0	33,4	33,3	33,3	0,0
tancerz tańca współczesnego	31,0	10,4	20,7	17,2	20,7
tancerz teatru tańca	28,6	25,0	7,1	35,7	3,6
tkacz artystyczny	14,3	0,0	57,1	0,0	28,6
tłumacz audiowizualny	15,4	10,3	28,2	28,2	17,9
tłumacz literatury	11,7	17,7	25,0	27,0	18,6
twórca ludowy	23,5	23,5	8,9	23,5	20,6
witrażysta	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
wokalista rozrywkowy	33,6	16,4	15,6	18,0	16,4
WSZYSTKIE ZAWODY	17,3	18,0	23,4	25,2	16,1

Legenda: 0–19,9 20–39,9 40–59,9 60–79,9 80–100

Od 1 września roku do 10 listopada 2018 roku prowadzona była ankieta internetowa (Computer-Assisted Web Interview – CAWI) stanowiąca uzupełnienie podstawowych analiz zmierzających do oszacowania liczby artystów, twórców i wykonawców w Polsce. Dostępna była na stronie internetowej poświęconej badaniu pod adresem www.liczydlo.art.

Treść ankiety

Ankieta jest w pełni anonimowa, zaś jej wyniki posłużą tylko do statystycznych opracowań zbiorczych.

Prosimy o podanie danych zgodnie ze stanem na 30 czerwca 2018.

0. Kim w sensie zawodowym Pan/i się czuje?

Proszę wybrać wszystkie, które pasują

- a. artystką/artystą
- b. twórczynią/twórcą
- c. wykonawczynią/wykonawcą
- d. żadnym z powyższych

Można wybrać dowolną liczbę odpowiedzi.

1. Proszę wskazać, którą dziedzinę sztuki/twórczości Pani/Pan reprezentuje.

Proszę wybrać wszystkie, które pasują

- a. taniec
- b. muzyka
- c. teatr

- d. literatura
- e. sztuki wizualne
- f. film
- g. twórczość ludowa

Można wybrać dowolną liczbę odpowiedzi.

2. Proszę wybrać z listy poniżej wykonywany przez siebie zawód
[Tu pojawiają się listy zawodów z zaznaczonych uprzednio branż]

Taniec	Muzyka	Teatr	Literatura	Sztuki Wizualne	Film	Twórczość Ludowa
Przykłady zawodów	Przykłady zawodów	Przykłady zawodów	Przykłady zawodów	Przykłady zawodów	Przykłady zawodów	Przykłady zawodów
Inne (do samookreślenia)	Inne (do samookreślenia)	Inne (do samookreślenia)	Inne (do samookreślenia)	Inne (do samookreślenia)	Inne (do samookreślenia)	Inne (do samookreślenia)

Można wybrać dowolną liczbę odpowiedzi.

[jeżeli 2 > 1 odpowiedź] 2b. Wskazał/a Pan/i więcej niż jeden zawód, który z nich uważa Pani/Pan za swój główny?
[Pojawiają się odpowiedzi wybrane w pytaniu 2]

3. Od ilu lat działa Pan/i twórczo?
[W tym polu można wpisać tylko liczby. Odpowiedź musi mieścić się między 0 a 100]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

4. Od ilu lat zarabia Pani/Pan z tytułu pracy twórczej/artystycznej?
[W tym polu można wpisać tylko liczby. Odpowiedź musi mieścić się między 0 a 100]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

5. Proszę określić, jaki procent Pani/Pana przychodów pochodzi z pracy w swojej dziedzinie sztuki/twórczości:

[W tym polu można wpisać tylko liczby. Odpowiedź musi mieścić się między 0 a 100]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____ %

Jeśli wszystkie Pani/Pana przychody pochodzą z pracy artystycznej, prosimy wpisać 100%. Jeśli ma Pan/i dodatkowe źródło przychodu (np. praca dorywcza, wynajem mieszkania, tantiemy itp.), prosimy wpisać odpowiednio mniejszą wartość.

[jeżeli $5 < 100\%$] 6A. Jakie dodatkowe źródło przychodu Pani/Pan posiada? [Proszę zaznaczyć właściwe odpowiedzi. Proszę wybrać wszystkie, które pasują]

- a) pracuję w zawodzie innym niż zawód twórczy/artystyczny
- b) wspierają mnie bliscy (rodzice, małżonek/ka, partner/ka)
- c) posiadam źródło pasywnego przychodu związanego z moją działalnością twórczą i/lub wykonawczą (prawa autorskie, tantiemy)
- d) posiadam źródło pasywnego przychodu nie związanego z moją działalnością twórczą i/lub wykonawczą (akcje, dywidendy, obligacje, prawa własności nieruchomości)
- e) inne, jakie?:

[jeżeli 6 = a] 6B. Proszę określić, co to za praca?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

Jaki inny zawód Pan/Pani wykonuje

7. W którym zawodzie Pan/i najwięcej zarabia?

[Pojawiają się odpowiedzi wybrane w pytaniu 2 oraz 6B]

8. Proszę określić swój dorobek artystyczny, twórczy bądź wykonawczy w ostatnich 3 latach (2015, 2016, 2017):

[W te pola można wpisać tylko liczby. Każda odpowiedź musi wynosić co najmniej 0]

	twórcy: liczba unikalnych dzieł	wykonawcy: liczba wykonań
Zawód 1		
Zawód 2		
...		

Jeśli nie miał/a Pan/i żadnych dzieł bądź wykonań związanych z daną działalnością, proszę wpisać cyfrę 0 w odpowiednie pole.

9. Czy w ostatnich 3 latach (2015, 2016, 2017) był/a Pan/i laureatem nagród branżowych?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- a) Tak
- b) Nie

[jeżeli 9 = a] 10. Proszę wymienić nagrody branżowe wraz z rokiem ich otrzymania:

[Pytanie nieobowiązkowe]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

11. Ile godzin tygodniowo Pani/Pan pracuje (uśredniony czas pracy)?

[W te pola można wpisać tylko liczby]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

Łączna liczba przepracowanych godzin nie może być mniejsza od liczby godzin przepracowanych w zawodach artystycznych.

12. Proszę wybrać typy umowy, na podstawie której jest Pani/Pan zatrudniony/a w wykonywanych zawodach:

	umowa o pracę na czas nie-określony	umowa o pracę na czas określony	umowa zlecenia	umowa o dzieło	umowa w ramach własnej działalności gospodarczej	praca bez umowy	inny typ umowy
Zawód 1							
Zawód 2							
...							

13. Poniżej znajduje się kilka stwierdzeń związanych z warunkami wykonywania zawodów twórczych i artystycznych. Proszę zaznaczyć na ile Pani/Pan zgadza się z tymi stwierdzeniami:

[Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji]

	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Artyści i twórcy powinni mieć możliwość skorzystania z obniżonej miesięcznej składki ZUS, gwarantującej pełen pakiet ubezpieczeń na poziomie minimalnym					
Koszty uzyskania przychodu 50% powinny być trwale powiązane ze wskazanymi działaniami artystycznymi (np. wykonanie utworu na scenie)					
Powinny istnieć dedykowane artystom świadczenia medyczne (w tym profilaktyczne) związane ze specyfiką wykonywanych zawodów					

	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Powinny istnieć systemowe mechanizmy ułatwiające debiut artystyczny					
Obecny system dostępu do pracowni artystycznych jest dobry i nie wymaga zmian					
Istnieje potrzeba stworzenia dedykowanych artystom uprawnień zbiorowych (np. municypalnych, sektorowych) lub komercyjnych (np. kredytowych, ubezpieczeniowych)					
Niezbędne jest wprowadzenie środowiskowo regulowanej stawki minimalnej na rynku pracy twórców i artystów					
Należy stworzyć standardy umów pomiędzy artystą, a zleceniodawcą/pracodawcą					
Jednym ze źródeł finansowania systemu wsparcia dla artystów może być część opłaty reprograficznej (opłaty od czystych nośników), pobieranej w wyższej niż obecnie wysokości i od większej liczby urzędzeń					

14. Poniżej znajduje się kilka stwierdzeń związanych ze statusem artysty. Proszę zaznaczyć na ile Pani/Pan zgadza się z tymi stwierdzeniami:
[Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji]

	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Artyści i twórcy powinni uzyskiwać status umożliwiający im korzystanie z uprawnień wynikających ze specyfiki wykonywanego zawodu (np. niższy ZUS, dedykowane przepisy podatkowe, specjalistyczna ochrona zdrowia itp.)					
Wykształcenie artystyczne jest niezbędne do uzyskania statusu artysty					
Dorobek i działalność artystyczna i twórcza (praca w zawodzie) jest wystarczająca do uzyskania statusu artysty					
Status artysty powinien być przyznawanych wyłącznie na podstawie udokumentowanej deklaracji o prowadzeniu działalności artystycznej					
Status artysty powinien być nadawany przez stowarzyszenia twórcze i branżowe związki zawodowe poprzez decyzję komisji oceniającej zgłoszenie zainteresowanej osoby					
Status artysty jest niezbywalny, ale uprawnienia można stracić w sytuacji niewykonywania zawodu przez 5 lat					
W sytuacji wprowadzenia przepisów prawa związanych ze statusem artysty jestem zainteresowany/a jego uzyskaniem					

15. Czy przynależy Pan/i do którejś z poniższych organizacji?

[Proszę zaznaczyć właściwe odpowiedzi Proszę wybrać wszystkie, które pasują]

- a) związek zawodowy artystów lub twórców
- b) inny związek zawodowy
- c) stowarzyszenia branżowe
- d) inne organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje...)
- e) nie należę do żadnych organizacji tego rodzaju

[jeżeli 15 = a, b, c, d] 16. Do jakich organizacji Pan/i należy?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

Proszę wpisać oficjalną nazwę organizacji.

17. Płeć:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- a) kobieta
- b) mężczyzna

18. Proszę podać rok Pani/Pana urodzenia:

[Odpowiedź musi mieścić się między 1900 a 2002. Do tego pola można wprowadzić tylko liczbę całkowitą.]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

19. Czy posiada Pan/i jakiekolwiek wykształcenie w systemie szkolnictwa artystycznego?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- a) Tak, podstawowe wykształcenie w systemie szkolnictwa artystycznego
- b) Tak, średnie wykształcenie w systemie szkolnictwa artystycznego
- c) Tak, wyższe wykształcenie w systemie szkolnictwa artystycznego
- d) Nie

20. Jakie posiada Pani/Pana wykształcenie?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- a) podstawowe
- b) gimnazjalne
- c) zasadnicze zawodowe
- d) średnie
- e) wyższe

[jeżeli 20 = d] 21. Jaka specjalizacja?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

[jeżeli 20 = d] 22. Jaką szkołę Pan/i ukończył/a?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

[jeżeli 20 = e] 23. Jaką uczelnię Pan/i ukończył/a?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

[jeżeli 20 = e] 24. Jaki profil/kierunek?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

25. Jakie Pan/i posiada obywatelstwo?

- a) polskie
- b) inne, jakie?:

26. Proszę podać kod pocztowy miejsca zamieszkania:

[Proszę sprawdzić format swojej odpowiedzi]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

Proszę podać kod o poprawnym formacie, np. 00-110.

27. Mając na uwadze nieregularność zarobków w branży artystycznej, chcielibyśmy zapytać, ile wynosiły Pana/i przeciętne miesięczne zarobki na rękę (w ostatnich 3 latach):

[W tym polu można wpisać tylko liczby. Odpowiedź musi wynieść co najmniej 0]

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____ zł miesięcznie

28. Uwagi:

Proszę wpisać odpowiedź tutaj: _____

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Policzone i policzeni. Artyści i artystki w Polsce. Około 60 tysięcy osób. To nie jest duża grupa zawodowa. W potocznym wyobrażeniu artystów wydaje się być więcej i autorzy wiedzą z czego to wynika. Wpływa na to powszechnie występujące w tej grupie zjawisko wielozawodowości, której współczynnik 2,5 oznacza, że grupa ta szacowana jest na około 2,5 raza większą, nawet na 150 tysięcy osób. Prawda, że to ciekawe? Jeśli chcecie się Państwo dowiedzieć więcej na temat tego jak żyją i zarabiają polscy artyści, jak sami oceniają swoją sytuację i czy oczekują stworzenia systemu uprawnień związanych ze specyfiką pracy artystycznej koniecznie przeczytajcie tę książkę.

Przedstawiamy w niej pierwsze w Polsce powojennej, zakrojone na szeroką skalę, badanie liczebności zawodowo czynnego środowiska artystycznego. To pionierskie przedsięwzięcie badawcze, którego uprzednio nie podjęto w takim zakresie w żadnym ośrodku naukowym bądź statystycznym, połączono z jednoczesnym rozpoznaniem sytuacji zawodowej i opinii tej grupy społecznej. Prace przeprowadził kierowany przez profesor Dorotę Ilczuk zespół młodych badaczy skupionych przy Centrum Badań nad Gospodarką Kreatywną Uniwersytetu SWPS. Zleceniodawcą był Narodowy Instytut im. Fryderyka Chopina, koordynujący prace nad systemem uprawnień zawodowych artystów.

Przystępowaliśmy do tego odpowiedzialnego zadania z wielkim niepokojem. W najśmielszych marzeniach jednak nie przypuszczaliśmy, z jak ogromnym, pozytywnym odzewem artystów spotka się nasze badanie. Ponad 5 tysięcy odpowiedzi mówi samo za siebie.

(Zespół Badawczy)

Artyści, Twórcy prosimy wypełnijcie tę Ankietę i umożliwicie stworzenie systemu uprawnień, którego architektami i realizatorami, a później beneficjentami będziecie sami. To poważna sprawa. Chodzi w niej nie tylko o rzetelność przeprowadzonych badań, ale o Waszą przyszłość.

(Cytat z początku ankiety)

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

**UNIWERSYTET
SWPS**